

Språket som svalan bor i dess hjärta

Belarus Litteraturresan • En antologi

les Razanau läser några
v sina dikter publicerade
kulturtidskriften Dziejaslou.
itterärt lunchmöte på
tadsbibliotek i Baranavitjy 2009.

*redan i barndomen ville jag
vet ej varför
vara lycklig
och bli poet*

(från dikt av Vital Ryzjkou)

Språket som svalan
bor i dess hjärta

Språket som svalan bor i dess hjärta

Belarus Litteraturresan • En antologi

MID
SOM
MAR

Språket som svalan bor i dess hjärta

Belarus Litteraturresan – En antologi.

Grafisk form och foto © (där inget annat anges): Maria Söderberg

Redaktör: Maria Söderberg i samarbete med Dmitri Plax,

Lana Willebrand och Tjeslava Dudareva.

Översättningar gjorda av: Anders Bodegård, Stefan Eriksson,

Veronika Eriksson, Nils Håkanson, Thomas Nydahl, Janina Orlov,

Dmitri Plax och Kajsa Öberg Lindsten.

Tryck: Norra Skåne Offset september 2011

© Alla författare äger rättigheterna till sina texter.

ISBN 978-91-977549-4-1

Utgivningsort: Midsommar Förlag

Lindvägen 56, 5 tr. 120 48 Enskede gård

Ett stort tack till Sida som gjort tryckningen av denna bok möjlig.

Bussen för Litteraturreisan hyrs
hos Belintourist i Minsk.
Restiden mellan huvudstaden
och Pinsk är ungefär fyra timmar.

Vid den stora visenten passeras
gränsen mellan Brest och
Minsk län. ♦ ♦ ♦ ♦ ♦
Dmitri Plax läser korrektur.

Bussresa mellan Pinsk
och Luninets. 2004.

Marie Lundquist
med tackblomster
från Luninets. 2004.

INNEHÅLL

Presentationer	19
Inledning: Tjeslava Dudareva	25
Litterära epoker i Belarus: Aljaksandr Fjaduta	39
<i>Medverkande:</i>	
Valjantsin Akudovitj	49
Svetlana Aleksievitj	62
Uladzimir Arlou	87
Ryhor Baradulin	93
Vera Burlak	100
Vasil Bykau	105
Andrej Chadanovitj	117
Jaryna Dasjyna	125
Leanid Dranko-Majsiuk	129
Volha Ipatava	159
Alena Kasantsava	162
Ryszard Kapuscinski	171
Artsiom Kavaleuski	177
Valeryja Kustava	185
Maryja Martysevitj	189
Valzjyna Mort	197

Uladzimir Njakljajeu	203
Ales Pasjkevitj	207
Barys Pjatrovitj	219
Dmitri Plax	229
Ales Razanau	233
Ljudmila Rubleuskaja	246
Vital Ryzjkou	250
¶ Viktar Sjalkevitj	267
Dzmitryj Strotseu	271
Usevalad Stseburaka	281
Vika Trenas	285
Anka Upala	289
Anatol Vjartsinski	293
 Det fria ordet: Maria Söderberg	 301

KORT PRESENTATION

Valjantsin Akudovitj

Född i Svislatj. Filosof, poet, litteraturkritiker. "Gudfader" av den belarusiska litterära och konstnärliga rörelsen "Bum Bam Lit".

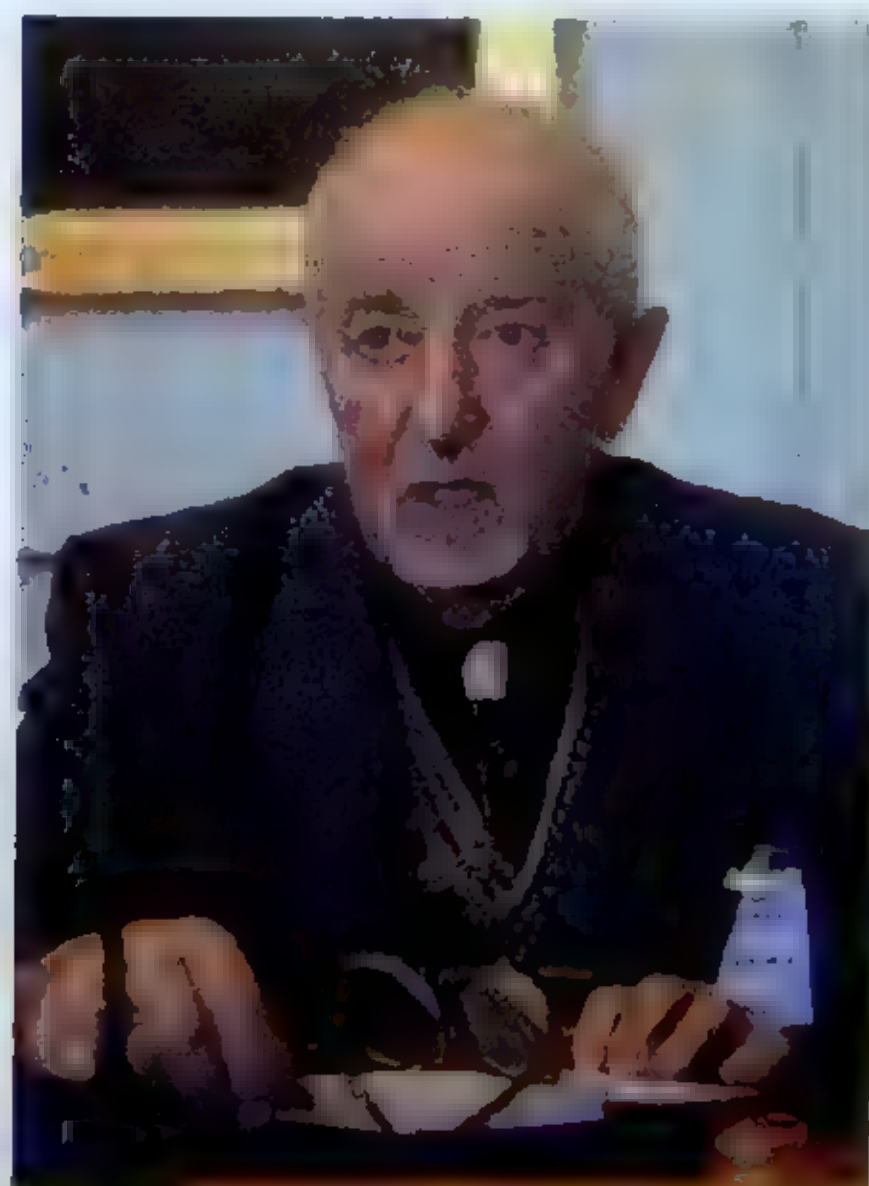
Svetlana Aleksievitj

Född 1948 i Ivano-Frankovsk, Ukraina. Bor i Minsk. Världsberömd belarusisk journalist och författare. Har utvecklat en unik dokumentärskönlitterär metod baserad på samtal med människor. Debuterade 1985. Flera av hennes reportageböcker har uppmärksammats i Sverige. 1996 belönades hon med Svenska PEN-klubbens Tucholskypris.

Uladzimir Arlou

Född 1953 i Polatsk. Författare, poet, historiker, essäist. Debuterade 1973. Har utgivit över tjugo titlar med prosa, poesi, essäer, historieskrivningar. Blev den första pristagaren av "European Poet of Freedom". Belönats med flera priser för sitt arbete inom belarusisk historia.

Ryhor Baradulin

Född 1935 i byn Verasouka. Bor i Minsk. Poet, essäist, översättare. Belönades 1992 med titel "Folkets poet"; är innehavare av flera litterära utmärkelser och priser. Debuterade 1953. President i Belarusiska PEN-centret åren 1990–1999.

Vera Burlak

Född 1977 i Kiev, Ukraina. Bor i Minsk. Poet, översättare, musiker, litteraturvetare. Debuterade 2001, första diktsamlingen kom ut 2003. Fick 2010 pris av det belarusiska PEN-centret och tidskriften "PrajdziSvet" för sin översättning av Lewis Carroll.

Vasil Bykau

1924 – 2003. Född i byn Bytjki. Författare. Debuterade 1951. Blev känd för sina verk om andra världskriget, vilket beskrev gripande människoöden. Fick många litteraturpriser och utmärkelser, 1980 belönad med titel "Folkets författare". Kombinerade författarskapet med ett aktivt offentligt liv. President i belarusiska PEN-centret många år, ledamot i parlamentet (Vjarhouny Savet). Under 1990-tal exiltillvaro i Tyskland, Tjeckien och Finland. Begravdes i Minsk.

Jaryna Dasjyna

Född 1978 i Stavy. Bor i Klejniki. Poet.

Volha Ipatava

Född 1945 i Mir. Författare, poet, journalist, offentlig figur. Debuterade i 1959. Känd för sina historiska verk. Har varit belarusiska författarförbundets ordförande 2001-2002. Har flera honorära medaljer och litterära utmärkelser.

Aljaksandr Fjaduta

Född 1964 i Hrodna. Professor litteraturvetenskap. Politisk kommentator. Specialiserar sig i genren "politisk porträtt".

Leanid Dranko-Majsiuk

Född 10 oktober 1957 i David-Haradok. Poet, författare, essäist, översättare. Debuterade 1972, givit ut flera diktsamlingar.

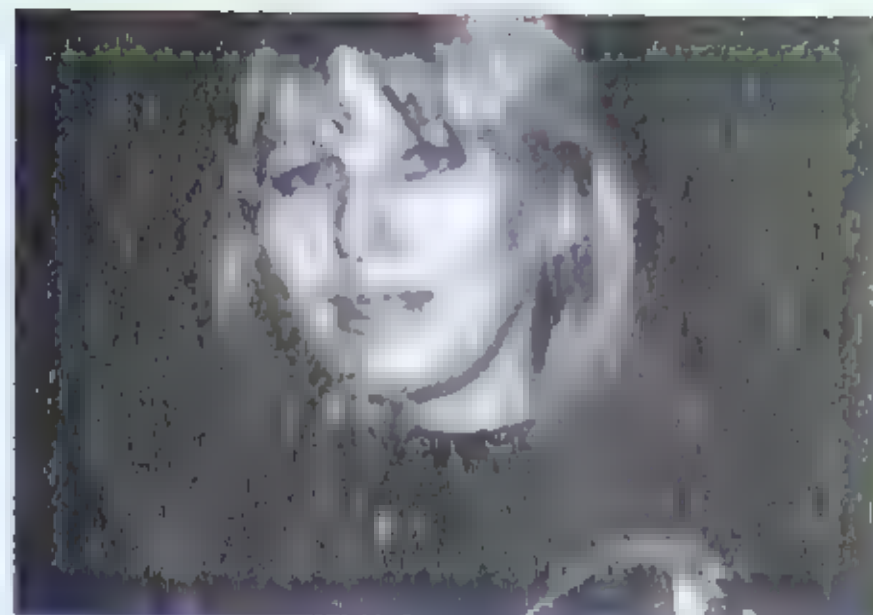
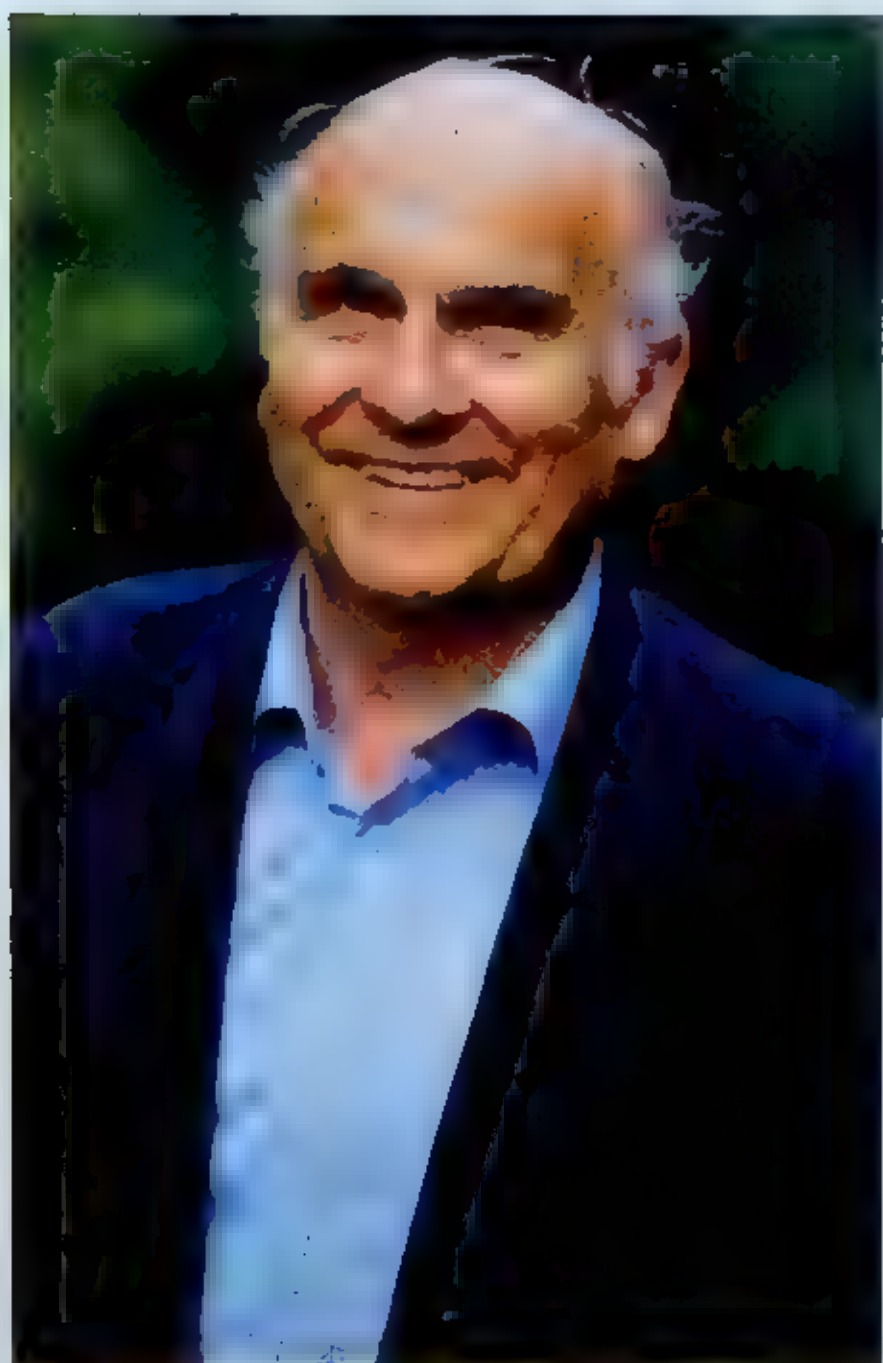

FOTO: PRIVAT

Alena Kasantsava

Född i Minsk 1956. Poet och sångerska. Framträder sedan 1987. Har givit ut flera diktsamlingar och album.

Ryszard Kapuscinski

1932 – 2007. Född i Pinsk, dåvarande Polen, nu Belarus. Världsberömd journalist, essäist och författare. Utgivit tjugofem böcker, varav sju finns på svenska. Har gjort reportage till litteratur. Medverkar i denna antologi även som inspiratör till Litteraturdagarna som startade 2002 i Pinsk.

Andrej Chadanovitj

Född 1973 i Minsk. Poet, musiker, översättare, litteraturvetare. President i det belarusiska PEN-centret sedan 2008. Givit ut flera diktsamlingar.

Artsiom Kavaleuski

Född 1979, bor i Minsk. Poet, översättare. Har utgivit flera diktsamlingar, deltar i internationella poesitävlingar.

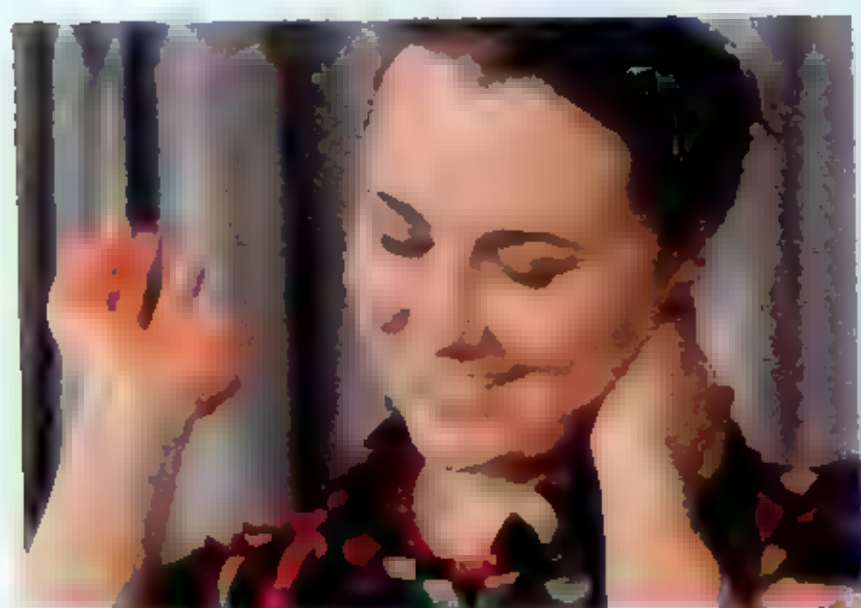
Valeryja Kustava

Född 1984 i Minsk. Poet, översättare, sångerska. Debuterade 1992. Har fått en rad utmärkelser för sina verk.

Valzjyna Mort

Född i 1981 i Minsk, bor i USA. Poet, översättare. Har givit ut flera diktsamlingar.

Maryja Martysevitj

Född 1982 i Minsk där hon också bor. Poet, författare, journalist.

Ales Pasjkevitj

Född 1972 i byn Nabusjava. Bor i Minsk. Författare, poet, språkvetare, publicist. Sedan 2002 ordf. i det Belarusiska författarförbundet. Har givit ut flera romaner, monografer.

Uladzimir Njakljajeu

Född 1946 i Smarhon. Bor i Minsk. Poet, författare, essäist, politiker. Debuterade som poet 1970. Ordf. Belarusiska författarförbundets 1999–2001. Har utgivit fler än tio titlar. 2010 ledare för rörelsen "Tala sanningen", kandiderade i presidentvalet 2010. Slogs ned på valdagen.

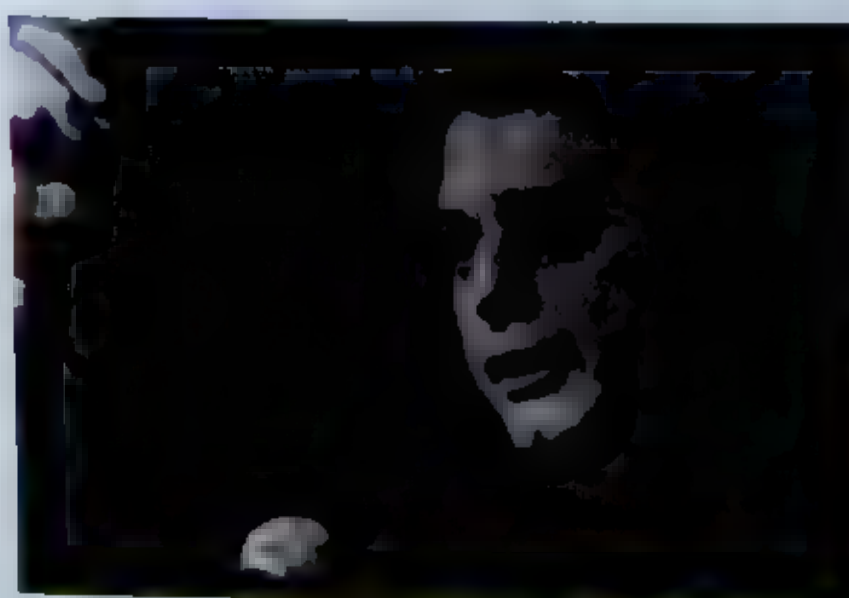

FOTO: PRIVAT

Dzmitryj Strotsau

Född 1963. Bor i Minsk. Poet, förläggare. Har givit ut flera diktsamlingar. Ett unikt sätt att framträda som han kallar "poetiska danser".

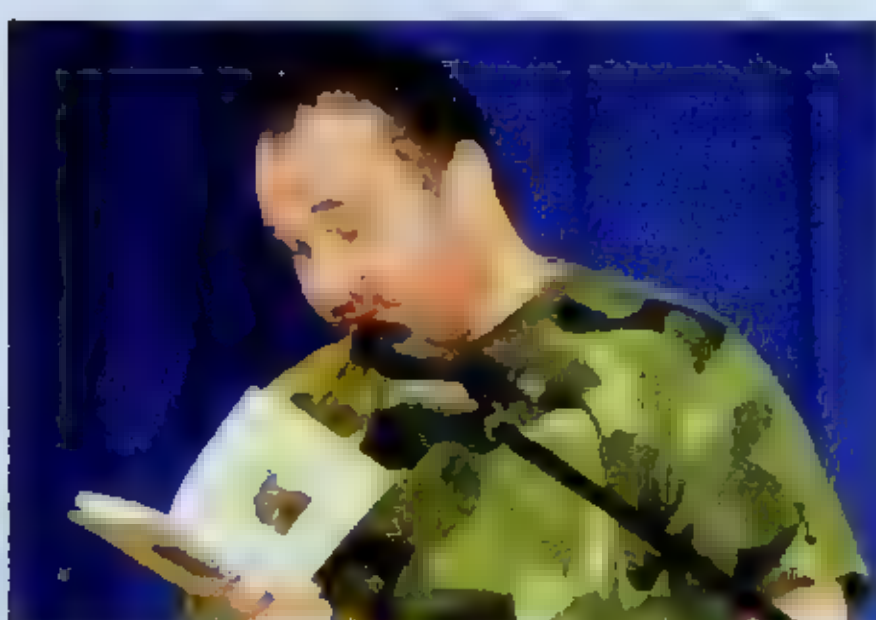
Barys Pjatrovitj

Född 1959 i Vjaliki Bor. Bor i Minsk. Poet, författare, redaktör för litterartidskriften *Dziejaslou*. Publicerat sig i bl a *Pequod* och 00-tal. Hans bok "Fresker" är översatt till svenska.

Ljudmila Rubleuskaja

Född 1965 i Minsk. Poet, författare, litteraturkritiker. Debuterade 1983. Har givit ut en rad diktsamlingar.

Dmitri Plax

Född i Minsk. Bor i Stockholm. Författare, konstnär, översättare, dramatiker, journalist.

Vital Ryzjkou

Född 1986 i Mahiljou. Bor i Minsk. Poet. Fått flera priser i poesitävlingar, deltar i litteraturfestivaler.

Ales Razanau

Född 1947 i Sialets. Bor i Minsk. Poet, författare, översättare och filosof. Debuterade som poet 1961. Har fått många litterära utmärkelser för sina diktsamlingar.

Viktor Sjalkevitj.

Född 1959 i Porazava. Bor i Hrodna. Poet, musiker, skådespelare. Belönats med "Medalj för leende" för sitt arbete med barn och teater. Utgivit flera böcker.

Usevalad Stseburaka

Född 1981 i Zjlobin. Bor i Minsk. Poet. Pristagare av litteraturtidskriftens Dziejaslou priset, har givit ut sin första diktsamling 2007.

Vika Trenas

Född 1984 i Minsk. Poet, litteraturkritiker. Givit ut flera diktsamlingar.

Anka Upala

Född 1981 i Mahiljou. Bor i Minsk. Poet, översättare. Pristagare i flera internationella poetiska tävlingar.

Anatol Vjartsinski

Född 1931 i Dziamesjkava. Bor i Minsk. Poet, journalist, dramatiker, översättare, offentlig person. Debuterade 1954. Har givit ut en rad diktsamlingar. Har fått många litterära utmärkelser för sina verk.

Samtliga medverkande i antologin har deltagit i det litterära utbyte som kan sammanfattas med Litteraturreisan.

Zmitser Vajtsiusjkevitj, musiker, har
tonsatt flera av de författare, både från
Sverige och Belarus, som medverkat under
Litteraturdagarna.

Tjesslava Dudareva, kulturföreningen Kalegium,
Pinsk 2007. Här med tavla från Sverige, ett projekt
om "hästen" som Cilla Naumann överlämnade till
henne. Och "hästen", ja, den ingår i den svenske
konstnären Johan Perssons projekt.

INLEDNING: TJESLAVA DUDAREVA

Vilka underbara år det har varit! Det är så jag känner när jag blickar tillbaka på tio år med Litteraturdagarna, eller, som vi främst säger i Pinsk: Poesidagarna!

Ja, mycket av mitt liv har faktiskt präglats av dessa gemensamma svensk-belarusiska dagar i Pinsk.

Men, det räcker nog inte att bara förmedla *mina* känslor för att läsaren av denna antologi ska kunna förstå vilken betydelse vårt gemensamma projekt har haft.

Framförallt, ur den samhälliga aspekten, utgör Litteraturdagarna en del av ett europeiskt multikulturellt utbyte och närmande.

Det innebär att vi utvecklar synen på oss själva, som belarusier, i en europeiskt sammanhang. Det är också viktigt påpeka, för det civila samhällets fortsatt utveckling, att initiativet till – och huvudansvaret för – att genomföra våra litteraturdagar kom från enskilda personer. Det var detta initiativ som påbörjade ett samarbete med representanter i Sverige och Belarus på lokal och regional nivå, och för Sveriges del, även på nationell nivå. För svensk del är kanske detta inget anmärkningsvärt, men för oss i Belarus är det ingen självklarhet med initiativ och aktiviteter som växer "underifrån".

Efter den första poesikvällen i Pinsk 2002 har arrangemanget gradvis utvecklats. Idag är det en etablerad händelse i vår stad och har också, med våra svenska vänners engagemang, spridit sig till andra platser i landet; Minsk, Hrodna, Luninets, Polatsk, Salihorsk, Brest. Invånarna i dessa städer har involverats i det gränsöverskridande projektet. Dagarna berikas ofta med nya genrer och inriktningar: bland annat konst- och fotoutställningar, seminarier, föredrag på högskolor, konserter – ja, allt detta har blivit en tradition i vår stad och på de flesta andra platser där Litteraturdagarna har genomförts.

Litteraturdagarna har haft en stor betydelse för ungdomar i Pinsk. I samband med dessa har vi genomfört "Poetry Cup", nu i åtta år. Första pris är en resa till Sverige (vilket vi verkligen är tacksamma för). Ungdomar har engagerats i poesitävlingar som förberetts både inom skolans ram och på fritiden. För att delta måste de öva sig att gå upp på en scen och framträda med sina verk. För många av dem är det första gången de uttrycker sig offentligt. De hoppas på bli förstådda och accepterade av ärovördiga författare och poeter från Sverige och Belarus. I juryn sitter eliten av författare och en och annan lärare från Pinsk. Till min glädje kan jag se och höra att de också blir förstådda och våra inbjudna gäster lyssnar verkligen på dem. Våra unga poeter kan samtidigt berika sitt kunnande genom att lyssna och ta till sig deras verk.

Det känns otillräckligt att kalla Litteraturdagarna för en kulturbro – de är snarare en väg som leder till "en olikfärgad värld" – i vilken varje människa fritt kan lära känna andras världsåskådningar och andra folks kultur.

Ja, jag är verkligen så glad för alla dessa år!

Ett stort tack till alla våra fantastiska samarbetspartners!

Fotnot.

Cheslava Dudareva arbetar som lärare i Pinsk.

Hon har i huvudsak varit den som stått för författarurval och arrangemang under Litteraturdagarna i Pinsk.

Kulturföreningen Kalegium är en fristående förening (NGO) som bildades 1997 och registrerades av myndigheterna några år senare.

De har under åren haft samarbetsprojekt med bland annat

Svenska institutet, men främst med Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, RNS, i hälso- och livsstilsfrågor.

Poesitavling i Kulturens hus. Hanna Kolb med
bestämda steg mot scenen. Pinsk 2007

Jan Sadek, minister vid svenska generalkonsulatet i Minsk (innan det blev ambassad), och 2004 års poesivinnare, Jevgenija Getmansjuk.

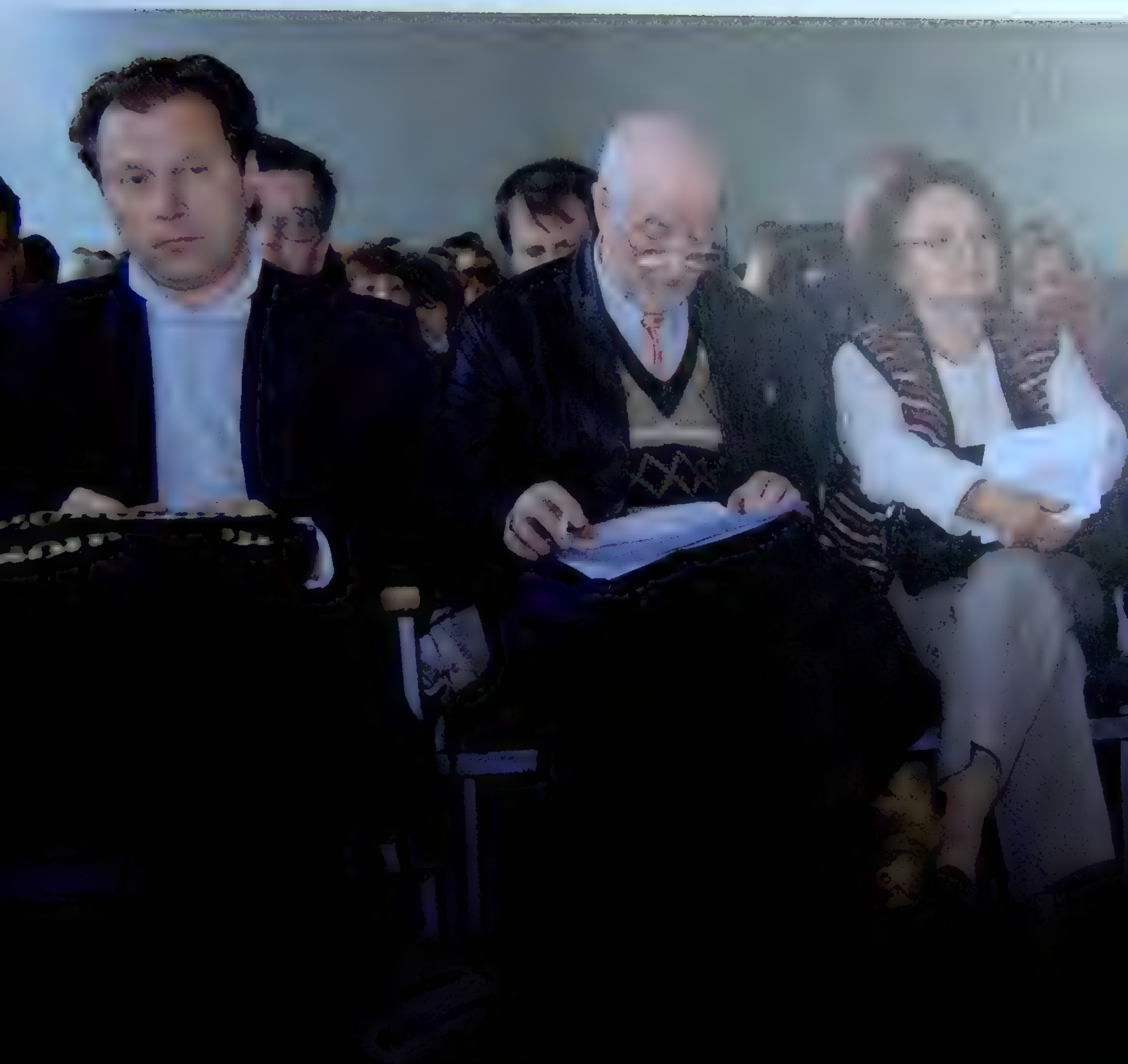
Tsikhan Charniakevitj kom tvåa i 2003 års poesitävling i Pinsk.
Här läser han dikter i Luninets året efter. På senare år har han arbetat
med tidskrifterna *Litaratura i Mastactwa* och *Maladosc*.

Poesitävling 2010 på det polesiska universitetet, Pinsk.

Nikita Naidzenau har just fått veta att
han vunnit 2007 års poesitävling.

Juryr bedömer poesiuppläsningen, 2006,
med Ryhor Baraduhin (i mitten).

Poesitävlingarna i Pinsk lockar stor publik.
Vissa år har aulan i "Dom Kultury",
Kulturhuset, varit fullsatt – som här, 2007.

Anastasiya Hlushko
2016 ggs pöesivinnatse

2011 ars poesivinnare | Pinsk:
Ajaksandr Demensjuk och
Aljona Panasjuk.

Aljaksandr Fjaduta, Minsk.

Den belarusiska litteraturen: På jakt efter frihet

Det är paradoxalt, men "den gyllene eran" i alla de slaviska folkens litteraturhistorier sammanfaller i regel med en tid då de medborgerliga rättigheterna utsätts för hårda begränsningar. Sannolikt hänger det samman med att det kreativa skrivandet ger människan en chans att uppleva avslappning och lätthet, en tankens fria flykt som kan kompensera för den inskränkta vardagsfriheten.

Så var det för ryssarna och polackerna, för tjeckerna och serberna. Så också – idag – för belarusierna.

Det belarusiska språket har inte på länge gjort sig känt i Europa som ett språk med en rik litteratur. Sedan den tid då *Frantsisk Skaryna* tryckte den första boken på ett slaviskt språk har det gått lång tid, och den belarusiska kulturen har hamnat i skuggan av sina båda brödrakulturer, den polska och den ryska. En gång, då det territorium som idag utgör Belarus ingick i den polska adelsrepubliken, lämnade det belarusiska språket betydande bidrag till den polska litteraturen, och senare, när området som ett resultat av de våldsamma uppdelningarna av den polsk-belarusiska staten hade inlemmats i det ryska imperiet, kom dess litteratörer att berika ryssarnas litteratur. Två av de mest kända 1800-talsförfattarna från dessa två länder – *Adam Mickiewicz* och *Fjodor Dosojevskij* – var etniska belarusier.

Sedan följde den sovjetiska epoken. Kommunisterna predikade sin idé om internationalism och understödde till en början bildandet av en belarusisk sovjetrepublik – detta som en motvikt till försöket att upprätta en belarusisk folkrepublik, en icke-sovjetisk nationalstat. Också det belarusiska litteraturspråket främjades. Det senare var ingen slump: en av den belarusiska sovjetrepublikens grundare var författaren och poeten *Tsisjka Gartnyj*. De frön som hade

Poesiuppläsning 2003 i Lنینets
bibliotek i sällskap med
Jakub Kolas (1882-1956).

planterats i Vilnius och Petersburg i början av 1900-talet slog nu skott under de nya makthavarna – både *Janka Kupala* och *Jakub Kolas* kanoniserades under sina liv som nationella klassiker, och den tidigt avlidna *Maxim Boganovitj* förvandlades till en legend.

I eftersvallet av den revolutionära entusiasmen dök det snabbt upp nya, unga namn, talangfulla poeter som lyckades överbrygga den belarusiska litteraturens mångåriga "eftersläpning". Poeterna *Uladzimir Zjylka*, *Uladzimir Dubouka* och *Jazep Pusjtja*, kritikern *Adam Babareka*, prosaisterna *Maksim Haretski*, *Michas Zaretski* och *Andrej Mryj* blev den nya litteraturens hopp. Men den stalinistiska repressionen klippte bryskt av den kreativa uppgången: somliga avrättades, andra tystnade efter årtal i läger. Bland de som överlevde – sådana som *Maksim Tank* och *Arkadz Kuljasjou* – bar verken en oundviklig sovjetisk prägel. Och det var i sig en tragedi: de bästa poeterna saknade möjlighet att vara sig själva.

En ny våg av fritt skapande följde under Chrusjtjevs avstalinisering. Och även om dessa reformer körde fast och senare hejdades med våld, efterlämnade de för evigt litterära namn som *Vasil Bykau* och *Ivan Melezj*, *Uladzimir Karatkevitch* och *Michas Straltsou*. Emigrantlitteraturen var vid samma tid förvisso avklippt från det belarusiska stadslivets kulturella huvudfåra, men en hedersplats i det belarusiska folkets historia – och kanske också i den allmänna europeiska kulturhistorien – intas av författare som dissidenten *Larysa Henijusj* och emigranterna *Natallja Arsenneva*, *Masej Sjadnjov* och *Ryhor Krusjyna*.

Och sedan – sedan börjar samtiden.

Där, i det avlägsna 1960-talet.

För den samtida belarusiska litteraturens "levande klassiker" – *Nil Hilevitj* och *Rygor Baradulin*, *Viktar Kazko* och *Anatol Vjartsinski*, *Henadz Buraukin* och *Volha Ipatava* – de har alla sina rötter där. Detta är författare som strävar efter att följa de stora klassikernas mönster, en strävan som ibland också leder dem ut och bort.

Det enda andetag av frisk luft som de fick under ungdomens fria flykt tycks ha påverkat dem mer än vilket champangerus som helst. Och den mest färgstarke och samtidigt den yngste av dem – den siste moderna ”klassikern” – *Uladzimir Njakljajeu*, han revolterade, slet sig ut och rasade, och Poesin förde honom in i politiken på en samtidigt vanskelig och fri stig. Förmodligen var Uladzimir Njakljajeus kandidatur i det belarusiska presidentvalet 2010 och hans försök att förändra sin omgivning och sitt land den belarusiska poesins sista försök att ta politisk revansch.

De nya generationerna har insett att litteraturen blir intressant, inte när den försöker efterlikna de klassiska förebilderna och uppnå vad föregångarna redan uppnått, utan när den försöker skapa nya klassiker. Egna klassiker. Att vörda föregångarna är en sak, och det är ingen slump att de bästa böckerna av exempelvis *Uladzimir Arlou* – den andra ”mellangenerationens” främste företrädare – kretsar kring motiv ur den belarusiska historien. Men ett nytt sätt att värdera omvärlden kan inte hämtas ur det förgångna, det måste byggas här och nu. Den belarusiska statsmakten har härvid hjälpt till genom att beröva landets viktigaste litterära institutioner först deras kontor, sedan deras tidningar och tidskrifter, och slutligen deras namn.

Den andra generationen – de som var runt fyrtio när den nya makten etablerades – fick bygga allting på nytt. De hade inget val, för den nya makten visade sig vara inte bara kulturellt ointresserad utan aktivt antikulturell. När historien skrivs om den litterära nyorientering som följde kommer det att vigas en särskild plats åt *Barys Pjatrovitj*, chefredaktör för tidskriften *Dzejaslou*, och åt *Ales Pasjkevitj*, som fått offra en lovande akademisk karriär för sitt fria skapande. Andligt förbundna med dessa namn är de mer klassiskt inriktade *Ljudmila Rubleuskaja* och *Leanid Dranko-Majsiuk*. Som en avlägsen stjärna, vars ljus inte når ner till jorden, men som man fortfarande

talar om, framstår den äldre *Ales Razanau*, som tagit steget och befriat sig från "klassikeroket". Bara en enda författare – kritikern och essäisten *Valjantsin Akudovitj* – har haft modet att högt erkänna: "Jag finns inte". Med avseende på både sig själv och sin generation.

Med sin klassiska orientering har den belarusiska litteraturen länge dröjt kvar på vägar som redan prövats. Men det går inte att vara mer Kupala än Kupala, precis som det inte går att vara ännu mer Strindberg än Strindberg. Ett ungt folk behöver en ung litteratur, för det är bara ungdomen som söker friheten, medan de äldre anser sig redan ha funnit den.

En central gestalt i den nya, tredje generationen är *Andrej Chadanovitj*. En poet, vars bästa dikter är så fullstoppade av citat att de i praktiken blir oöversättliga. Sina citat hämtar Chadanovitj visserligen delvis från Bibeln, Koranen och andra kända historiska och religiösa texter, samt hos framstående europeiska poeter som Baudelaire, Mickiewicz och Pasternak, men också hos belarusiska klassiker som knappt har översatts till de stora världsspråken.

Och hur skulle man då översätta Chadanovitj?

Och hur skulle man översätta de andra framstående skriftstäl-larna i denna nya generation – *Viktar Zjybul*, *Vera Burlak* (mer känd under pseudonymen *Dzjetsi*), *Usevalad Stseburaka*, *Vital Ryzjkou*, *Anka Upala*, *Valzjyna Mort*, *Maks Sjtjur*, *Vika Trenas* och *Valeryja Kustava*? De som kommit fram först i det självständiga Belarus och som alla utmärker sig med samma starka självförtroende. Dessa unga bryr sig inte om att försöka härma klassikerna, de söker ett i grunden nytt förhållningssätt till världen, och klassikerna är för dem mest någonting att leka med. I jämförelse med Nil Hilevitj framstår Vera Burlak som en lyrisk terrorist som iför sig ett bombbälte för att spränga sig själv i luften tillsammans med alla kvarlevande monument från den gamla litteraturens estetik.

Dessa tre generationer lever och samlever i dagens belarusiska

litteratur. De har sina läsare och sina beundrare. De blir utgivna och böckerna säljer slut. Alla verkar de för det högre målet – att bevara sitt språk åt eftervärlden.

Den generation som var ung under 1960- och 1970-talen och som lämnade kvar sin ungdom och sin frihet i Sovjetunionen – i ett land som inte längre existerar – de kommer oundvikligen snart att försvinna från scenen och ge plats åt nya författare. Och de som kom fram under de första åren av belarusisk självständighet kommer sedan att följa efter. Sådan är livets lag. Ungdomen segrar.

Men litteraturens myter lever vidare.

En sådan myt är den om den Store Belarusiske Författaren, Han som Världen Erkänner.

Och ett exempel på den sortens erkännande är Nobelpriset.

Belaruserna är säkra på en sak: om bara en enda belarusisk författare kunde få det där priset, då skulle allting omkring dem förändras. Folket, nu likgiltigt för sin egen historia och kultur, skulle i ett slag mogna och förstå och börja visa aktning för sig själv. De belarusiska politikerna skulle inse att deras land äger existensberättigande. Och frågan om huruvida ett självständigt och demokratiskt Belarus bör finnas skulle aldrig mer aktualiseras, för svaret vore givet en gång för alla.

Belaruserna drömmer om ett belarusiskt Nobelpris.

Under de första åren efter självständigheten kom Vasil Bykau nära. Och det trots att ämnet andra världskriget, som är centralt i hans författarskap, sedan länge hade förlorat sin aktualitet i Europa. Men det var något i Bykaus person, kanske att han framstod lite som en Sartre för det självständiga Belarus, som gjorde att en upphöjelse ändå inte kändes helt omöjlig.

Efter Bykaus död har det talats mycket om fenomenet Ryhor Baradulin – en virtuos i den belarusiska lyriken, utpräglad belarusisk i sin världsuppfattning och sitt symbolsystem – och just därför

den minst översatte av de moderna belarusiska "klassikerna". Vilket också gjort att få känner till Baradulin utanför landets gränser. På samma sätt som få i Europa egentligen känner till någonting om själva landet. Den belarusiska litteraturen framstår i vart fall som en aning utanför den europeiska litterära kontinentens gränser. Bara de närmaste grannarna – polackerna och ukrainarna, litauerna och ryssarna, folk vars historia delvis överlappar belarusiernas egen – har en uppfattning om vår litteratur.

Men nu har den situationen börjat förändras.

Framförallt har den förändrats tack vare fenomenet att belaruserna beskrivs som det sista icke-europeiska folket i Europa. Vilket gör att denna vita fläck i den europeiska kartans mitt sakta börjar anta tydligare konturer, pulsera aktivt, locka till sig ett växande intresse. Ett sådant intresse drar man till sig om man frivilligt avsäger sig Friheten.

Idag intresserar man sig för Belarus som ett land som förvägrat sig själv Frihet. Ett folk som valt den nyauktoritära vägen. En kultur som förvägrar sig sitt eget språk.

Och i själva verket är det ju intressant: Vilken sorts litteratur kan finnas hos ett sådant folk, i ett sådant land, i en sådan tid?

Den antologi som läsaren nu håller i sin hand har därför ett dubbelt intresse.

Det är ett försök att på det svenska språket – det språk på vilket den kulturinstitution sammanträder, som delar ut det för belarusierna så livsviktiga och ouppnåeliga litteraturpriset – presentera en litteratur som förpassats till skuggorna.

Det är också ett försök att låta den svenske läsaren bekanta sig med alla de litterära riktningar och generationer som märks i dagens belarusiska litteratur.

Dessutom är det första gången i det självständiga Belarus historia som landets ryskspråkiga litteratur presenteras vid sidan av den

belarusiskspråkiga litteruren. Och då inte bara med en internationellt välkänd författare som *Svetlana Aleksijevitj*, utan också mindre bekanta men minst lika läsvärda namn som *Dzmitryj Strotsau* och *Alena Kasantsava*.

Denna bok öppnar upp. Litteraturen från Europas sista icke-europeiska folk bryter igenom språkbarriären för att ge sig till känna. Och precis som alla de författare som presenteras i antologin har sina läsekretsar i Belarus, torde de säkerligen kunna finna sina läsare också i Sverige. Något som är av stor vikt: och då avser jag inte Nobelpriset, även om alla belarusiska författare säkert kommer att fortsätta drömma om det. Vad som gör en nation eller ett folk europeiskt är inte i första hand landets geografiska läge, utan folkets delaktighet i kontinentens övriga historia och kulturella och moraliska värdegrund. Om den delaktigheten finns, då är folket en del av Europa.

Och samtidigt – hur kan en sådan gemenskap etableras, om inte de andra folken kan bekanta sig med den nya kulturens särdrag? En författare, ja en hel generation med författare kan i Akudovitjs efterföljd utbrista "Vi finns inte!" – men det betyder inte att hela folket inte finns.

Vad ska man göra – för att finnas?

Maryjka Martysevitj, en av de mest framstående unga poeterna i det nya Belarus, har skrivit en dikt med en titel som faktiskt motsvarar den enda politiska riktningen i vårt land: "För presidenten!" Det vill säga – belaruserna ska inte förändra sitt land genom revolution, utan genom evolution och fredliga reformer. Dikten var för övrigt ett svar på en dikt av *Slavamir Adamovitj*, som utmanande skrivit: "Slå ihjäl presidenten!"

När Martysevitj skrev sin dikt framstod den som höjden av poetisk uppkäftighet och mod. Nu är det uppenbart att det är långt ifrån tillräckligt. Det räcker inte att folket föder en reformator som

vet hur man ska bygga om landet. Det är för lite.

En poet måste födas.

När belarusierna börjar älska sina poeter mer än sina politiker, då finns en chans att vi blir fria. För endast *Poeten* kan ge oss alla en möjlighet att känna den flyktens frihet, den fria diktens skönhet.

Översättning: Nils Håkanson

Valjantsin Akudovitj under 2010 års Litteraturdagar
i Pinsk. Översättaren Nasta Labada lyssnar.

Arbetet

Antingen arbetar vitryssen, eller så dricker han vodka. Men om det varken finns något arbete eller någon vodka – då får han ångest. Vitryssen behöver dock sällan känna ångest särskilt länge, eftersom han vanligtvis har fullt upp, och när man har arbete så går det alltid att hitta en slant för att pigga upp sig själv lite grand.

Att arbeta är för vitryssen lika självklart som det är för trädet att växa och för stenen att ligga där den ligger. Men den tar miste som hävdar att vi arbetar mycket för att vi tjänar för lite. Det är alldeles tvärtom: vi tjänar lite för att kunna arbeta desto mer.

Ni förstår, att arbeta mycket – det är inte vitryssens lott, det är hans öde. Och ödet kan man som bekant inte gömma sig för.

Hur det kommer sig att vi har drabbats av ett sådant öde – det vet ingen bestämt. Det är däremot uppenbart att arbetar utan måtta gör bara den som inte är kapabel till att göra något annat, som att föra krig, bedriva handel eller roa sig.

Någon försöker resa tornet i Babylon eller bygga upp kommunismen, någon annan kämpar för att erövra eller underhålla hela världen, men för vitryssen är huvudsaken att blåsorna finns kvar på händerna.

Att leva med blåsor och skavsår – sådan är vår hemliga stolthet. Att leva för blåsornas skull – det är det som betyder något för oss. Och därför är det bara vi som i förtvivlan kan säga att "Gud såg vårt arbete, men gav oss inga blåsor". "På vad grundar sig denna gåtfulla innebörd av blåsorna på era händer", får man ibland höra utländska besökare fråga.

Till svar kommer då: "Gör vad du gör och låt det bli som det blir."

Naturligtvis är det omöjligt för en främmande människa att begripa något av dessa ord. Därför är det många som anser det vara

något fel med oss, och av och till söker man förändra oss på sitt maner.

Under polackerna försökte man vänja av vitryssen med vodkan, men eftersom vi hade arbetet och ångesten kvar så misslyckades polackerna.

Under ryssarna försökte man vänja av vitryssen med arbetet, men eftersom vi hade vodkan och ångesten kvar så misslyckade ryssarna.

Det är möjligt att någon samtidigt kommer att försöka vänja av vitryssen med både vodkan och arbetet, men de kommer också att misslyckas, eftersom det i hela världen inte finns en sådan kraft, som skulle kunna befria vitryssen från sin ångest i det ögonblick när han är utan sysslor och ensam med sig själv...

Å andra sidan kan man knappast säga att vi skulle vara totalt hängivna vårt arbete. Vitryssen är inte alls någon arbetsnarkoman, det vill säga en som känner njutning av det egna arbetet. Snarast är det tvärtom – oftast arbetar vitryssen helst genom tvång eller påtryckningar. Härifrån kommer flera ordspråk av typen: "Gud ger många dagar", "Hur mycket du än gör hinner du inte med allt", "Spring från hörn till hörn så är kvällen snart här".

Med andra ord är vi egentligen inte så förtjusta i att finna ro i arbetet, det är bara det att vi inte har något val. Saken är den, att för vitryssen är arbetet inte det som förser människan med liv, utan det är själva platsen för livet.

Hur det blev så här är lätt att förklara.

Varken ditt hus eller din gård kommer kännas som dina så länge du inte har ditt eget land som döljer dig för främmande makters giriga ögon.

Och eftersom vi inte haft denna beskyddare, har alla möjliga ockupanter när som helst kunnat ta våra hus ifrån oss, jaga bort oss från våra gårdar och så sitt ogräs på våra plogade fält.

Det finns emellertid något, som ingen tjuv kan ta ifrån en människa så länge hon lever – det är hennes blåsor...

När judarna jagades bort från sitt historiska hemland, valde de himlen till sitt fädernesland, när vitryssarna inte fick bli herrar i sitt eget land, valde de arbetet till sitt fädernesland...

"Gör det noggrant, så blir det som i Vilnius" – säger vitryssarna, och menar då att arbetet i sig självt både är Vilnius, Jerusalem och allt annat på samma gång.

Arbetet – det är själva existensen för en vitryss. Det är just därför vi känner oss utkastade från vårt hemland så fort händerna är sysslolösa (och då börjar vi på en gång antingen falla in i ångest eller dricka vodka).

Apropå det, något om händerna. Min mormor, som är död sedan länge, såg jag bara med orörliga händer på fotografier. Och sedan förstås ytterligare en sista gång – i kistan.

Jag satt en gång med henne på trappan framför hennes stuga. Hon skalade potatis och berättade någonting för mig, och jag njöt av hennes underbara vitryska språk. Idag kan jag inte minnas vad hon pratade om, bara att hon mitt i alltihopa liksom i förbigående yttrade: "Att dö är att förlora en dag".

Det där fick mig att bli förskräckt. I slutet av sina dagar, när hon med sina förhårdnade händer täckta av ärr redan hade hunnit arbeta så mycket, tänkte hon inte på livet, utan på det arbete som hon inte skulle klara av att utföra den dag då hon skulle dö... Herregud!

Det är klart att jag då inte hade en tanke på att jag långt senare skulle försöka berätta om vitryssarnas förmåga att arbeta. När jag begrundade det ämne jag hade valt, insåg jag mycket snart en sak: vi utmärker oss inte för någon särskild talang på detta område. Att ens tänka på några av världens sju underverk vore förmätet, när det inte ens var vi som lyckades sko den lilla lusens fötter (*övers anm. från rysk folksaga*). Men samtidigt kom jag fram till att vi är kapabla till något

som är viktigare än alla underverk – vi kan utföra själva arbetet! Vi kan dessutom göra det som få andra, vilket bekräftas av vårt långa förflutna, där ingenting kunde försvara oss från historiens olyckor, varken fästningar, arméer eller pengar, utan bara våra blåsor. Förresten, hur många folk och riken som en gång stolt erövrade världen har inte under denna tid helt och hållet försvunnit, medan vi, som hela tiden i anletets svett var upptagna med vårt arbete, i det tredje årtusendet efter Kristus fortfarande kan njuta av solens värmande strålar.

Därför ska ni inte uppfatta mina följande ord som tom retorik: vittryssarna är inte skapade för världen, de är skapade för arbete. Just detta begrep jag inte när jag blev förskräckt av min kära mormors ord: "Att dö är att förlora en dag".

Men nu säger också jag i hennes efterföljd: jag vet inte när min sista dag inträffar, men jag anar redan i förväg att det kommer att bli den lataste dagen i mitt liv.

Översättning: Stefan Eriksson

Kyrkogården

På andra sidan gatan från huset där jag föddes och växte upp, bakom en hög stenmur, började den gamla kyrkogården. Så snart som det var tillåtet för mig att springa över gatan, tillbringade jag all fritid med mina kompisar bakom muren. Där lekte vi kurragömma, indianer och vita, där spelade vi fotboll och kort... Senare träffade vi flickor på samma ställe. På de knappt synliga upphöjningarna i marken framför gravkorsen växte det gott om smultron. De var större och sötare än någon annanstans – eller kanske verkade det bara så, för det behövdes ett visst mod för att smaka på bären på kullarna ovanför kistorna, låt vara att dessa sedan länge hade ruttnat sönder.

Kyrkogården var flera hundra år gammal, och under våra fötter var marken täckt av lager med mänskliga kvarlevor. Men om man inte tänkte på resterna av de fallfärdiga korsen och de rödrostiga staketen runt gravarna, så skilde sig denna plats inte särskilt mycket från en igenvuxen park, eftersom ingen längre mindes något om dem som låg under den gräsbevuxna marken...

En gång beklagade sig min far för mor: "Snart närmar sig döden, och varför har jag egentligen levat?" "Inte gömmer du dig för döden när den kommer! Du har väl inte tänkt flyga iväg med kråkorna?" kuttrade mor till svar. Far brydde sig inte om att ifrågasätta.

Nästan varje dag – från än den ena, än den andra änden av samhället – passerade processioner förbi vårt hus på väg till den nya kyrkogården när de levande i sakta mak tog farväl av sina döda. Att dö var på vår gata lika naturligt som att leva. Kanske till och med naturligare, eftersom en människa ju inte nödvändigtvis behöver födas till detta liv, men att dö är som bekant oundvikligt.

De levande måste dö! – detta övertygades vi ständigt om med våra egna ögon. Vi var inte avundsjuka på dem som hade levt

ett långt liv, utan på dem som hade fått dö snabbt.

Även om allt som sker är Guds vilja, vem av oss har inte i hemlighet drömt om att folk efteråt säger om oss att "den döde led nästan ingenting".

Oavsett hur man nu dör, är det viktiga med denna händelse inte döden själv, utan hur de kvarlevande tar farväl av den döde. Givetvis är var och en av oss sent omsider värd vissa hedersbetygelser, men den egentliga meningen med denna högtidliga ritual ligger i något helt annat. Ser ni, även om människan lever för andra människors skull, så dör hon uteslutande för sin egen skull. Om vi därför inte alla hade varit med och begravt henne, skulle ingen säkert ha vetat om människan gått bort för alltid eller om hon gömmer sig levande någonstans, till exempel från myndigheterna eller från betalning av underhåll.

Med andra ord existerar begravningsritualen inte i första hand för den dödes skull, utan för dem som ännu är vid liv – så att de inte ska blanda ihop vem de ska leta efter i vilken värld. Det sista är det väsentligaste. Och det märkligaste är att eftersom den döde vanligtvis förbereder sin egen begravning, och förbereder den för de levandes skull, kommer själva döden liksom i andra hand. I själva verket oroar sig både den döde och vi för något helt annat: hur han kommer se ut i ansiktet, vilka kläder han kommer att ha på sig, hur många människor som kommer, vem som kommer att säga vad – men först och främst oroar vi oss för att maten och vodkan på begravningsmottagningen inte ska räcka till alla.

"Så många människor det kom, och vilket bord som var framdukat!" får man höra dagen efter från en bekant, och först efter ett tag förstår man att det inte handlar om en skådespelares födelsedag eller en författarkväll, utan om en människas begravning.

Men tro för all del nu inte att vår kandidat till att begravas enbart tänker på de efterlevande och alldeles glömt bort sig själv, det

vill säga sin egen död. Efter att ha förberett nya finkläder, en plats på kyrkogården, pengar till begravningen, ett gravmonument och en kista (som dock inte får torka ut när den förvaras på vinden), börjar han oundvikligen tänka på den stund när de rörda gästerna går hem till sig och för alltid lämnar honom med sig själv.

”Hur kan det vara så – för alltid? Och vad ska man göra där uppe i himlen så länge?

Och hur går man på toa när det finns människor därunder...? Dessa och ett oändligt antal andra frågor börjar plåga enstöringen – och vem kan svara honom? – ingen, eftersom inte ens hustrun eller prästen är mer bevandrade i den andra världen än han själv.

Det är sant att Gud vet allt, men var ska man hitta honom? Någon annan finns det ju inte, och därför börjar vitryssen mot slutet av livet försöka urskilja Gud – först inom sig själv, efter det på kyrktrappan bland tiggarna, och sedan kan det hända att han också tittar in i kyrkan...

Vitryssen behöver inte alls Gud för livets skull – här klarar han sig bra själv. Gud behöver han för dödens skull, det vill säga i händelse av att människan plötsligt försvinner någonstans från sin egen existens. Förresten, det är inte själva döden som skrämmer vitryssen i döden, utan just den där förlusten av sig själv. Han vet ju sedan urminnes tider att om han inte hjälper sig själv, så kommer ingen annan heller att hjälpa honom. Och hur ska det gå till när han själv inte längre finns?

Just det, det går ju inte!

Så därefter finns det inget annat att göra än att hoppas på Gud. Var det inte trots allt så att Gud kom till jorden för att rädda människan från döden. Låt honom då rädda oss, när han nu lovat det.

Efter att dragit denna slutsats går vitryssen och biktat sig, och efteråt dör han till slut full av förtröstan att även om nu döden är kapabel att stjäla livet från människan, kommer den aldrig att kunna

besegra Gud genom att ta människan ifrån honom.

Det är självklart att Gud inte är så dum att han lämnar bort sitt eget till vem som helst.

I den bemärkelsen kan man dö lugnt. Men bara någon kunde förklara för mig varför i all herrans namn Gud behöver oss?

Då kommer jag återigen att tänka på kyrkogården mittemot föräldrahemmet. Jag borde nog inte ha ränt omkring på de där jordlagren av kvarlevor, hoppat över de lutande korsen, ätit smultron på gravkullarna, omfamnat den där flickan på de mossbelagda stenplattorna... Jag borde antagligen över huvud taget inte ha sprungit över gatan, för då skulle jag tillsammans med alla andra ha kunnat trösta mig med att jag inte försvinner för gott, utan med Guds välvilja kunnat känna mig trygg. Men jag roade mig nog alldeles för länge på den gamla kyrkogården, för jag minns alltför väl vart människan tar vägen efter detta liv.

Om någon som närmar sig sina sista dagar skulle fråga mig om varat eller icke-varat, skulle jag åtminstone ha början av svaret att ge honom: varat liknar den gamla kyrkogården bakom stenmuren, där de levande vänslas på gravplattorna, från vilka kärva tider har suddat bort alla bokstäver. Men vilken fortsättningen på svaret blir måste var och en avgöra själv, för endast av detta svar beror det i slutändan på vart man hamnar: i kyrkogårdens himlavalv i himlens katakomber, där Gud i evighetens slöhet bär fram våra önskedrömmar.

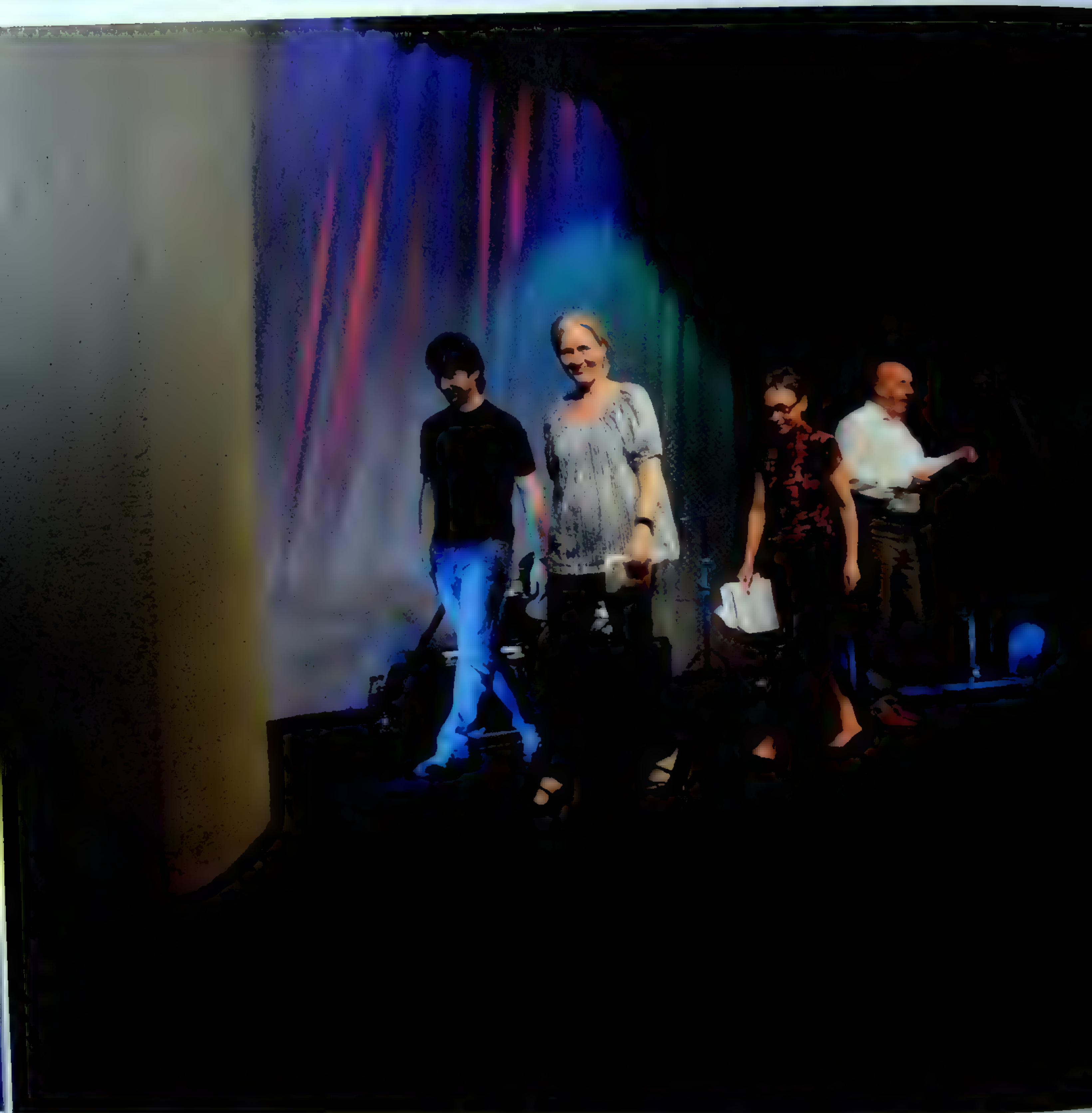
Översättning: Stefan Eriksson

Byn Kudritjy utanför Pinsk.

2011: Katarina Frostenson lämnar scenen i den fullsatta polesiska teaterns aula i Pinsk. Alena Ivannikova har läst hennes poesi på belarusiska, Ales Lukavenkau har översatt Katarinas tal till publiken. Nästa programpunkt utannonseras av Viktor Sjalkjevitj.

2009: Annika Norlin och
Andreas Mattsson (Hello Saferide)
framför låten "Arjeplog" på scenen
och låter oss höra hur kall snö låter
under fötterna.

Svetlana Aleksijevič, Minsk 2001.

Kärnkraftens Pompeji

Tjugofem år efter olyckan har Tjernobyl blivit ett friluftsmuseum för kärnkraften. Men i sarkofagen gömmer sig en atombomb – redo att förgifta halva världen i vilket ögonblick som helst.

Tidskriften Forbes har publicerat en lista över världens mest exotiska resmål. På första plats kommer – Tjernobyl! Dit reser folk från hela världen. Och bland dagens ungdomar har det blivit populärt med dataspel på temat "Tjernobyl". Där kan man springa omkring i kärnkraftsverkets ruiner, och skjuta och jaga mutanter.

Vi har alla vant oss vid att leva med Tjernobyl. Det har förvandlats till en myt, en lek och en affärsverksamhet.

Turisterna

Det är så många som vill åka till Tjernobyl att turistbyrån i Kiev, inför katastrofens tjugofemårsjubileum den 26 april 2011, för länge sedan har sålt slut på alla biljetter till sina guidade turer. Särskilt stort är intresset bland utländska turister.

Turerna inleds med ett besök i ödestaden Pripjat: turisterna promenerar längs tomma gator, förbi övergivna hyreshus som ännu pryds av mosaiker från den kommunistiska tiden – de muntra ansiktena hos den ljusa framtidens uppbyggare biter ingen strålning på. Man passerar statyer av sovjetiska hjältar – omgivna av buskar och träd liknar de forntida avgudabilder.

Efter besöket i spökstaden förs turisterna till övergivna byar, där vargar och vildsvin – som förökat sig något rent otroligt – springer omkring bland stugorna mitt på ljusa dagen. Ibland kliver det ut en älg på vägen. Lugnt står den då där och betraktar människorna. Man kan hinna fotografera sig tillsammans med den. Under de tjugofem år som gått har djuren här glömt vad en människa är. De fruktar oss inte längre – mötet blir oförglömligt.

Men resans höjdpunkt, eller som det står i reklamen, "rus-sinet i puddingen", är besöket vid själva "skyddet", alltså: sarkofagen. Byggd i all hast över den exploderade reaktorn är den sedan länge full av sprickor och hål, genom vilka den dödsbringande "fyllningen" – resterna av atombränslet – läcker ut sin strålning. Så man får verkligen något att berätta för sina vänner om!

Vad är Kanarieöarna eller Miami – i jämförelse med detta?! Utflykten avslutas vid minnesmärket över Tjernobyls döda hjältar. Här tas det obligatoriska gruppfoto. Med döden – och evigheten – som bakgrund.

Till avsked serveras en lunch, bestående av garanterat ekologiska produkter, inklusive rött vin. Den som vill får också vodka – man kan till och med få prova den lokala, hembrända.

Jag möter en av turistgrupperna vid en sådan lunch. Vi bekantar oss med varandra, och jag får höra deras intressanta berättelser om varför de velat åka till Tjernobyl:

"Va! Har du blivit galen? Vad skall du där att göra!" sa folk jag kände när de fick veta att jag skulle resa till Tjernobyl. Andra är rädda, men jag åker dit. Det känns häftigt. Jag älskar extrema grejer!"

"Jag har velat det länge, men man måste vara över arton för att få komma hit. Och det är förstås bäst om man redan är gift... och har barn. Du fattar... alltså... (Det hörs skratt runt bordet.) "Jag har redan två ungar – en pojke och en flicka."

"Det här är den intressantaste resan i hela mitt liv!" (Säger en äldre man, en tysk turist.) "Jag ville se hur träden såg ut. Bor det människor här?"

"Det är Tjernobyls estetik som intresserar mig. Här ser man ett liv efter döden... Jag är konstnär... för mig är det här viktigt..."

"Jag åkte hit för att jag blev osams med min tjej. Hon skällde på mig och sa: 'Zonen är ingen nöjespark! Du vill åka dit på utflykt – för att ha kul! Det är respektlöst. Folk har faktiskt dött där!' Men jag

ville testa mig själv: Skulle jag klara det?! I vår grupp var det nog tio personer som hoppade av i sista stund. Ganska svagt, va? Om man vill vara en riktig karl...”

”Men tänk om det plötsligt växer ut en svans på dig, eller om du blir självlysande...?” (Skratt runt bordet.)

Vanligen handlar det om en endags- eller tvådagarsstur, men den som vill kan stanna längre. Bara man betalar för sig.

Sarkofagen

Den vanlige tidningsläsaren eller tevetittaren tror att kärnkraftverket i Tjernobyl är tillbommat och stängt för länge sedan, för det är vad man har sagt i medierna. Men i själva verket är stängningen en långsam process som kommer att pågå länge till – kanske i hundra år. Ett kärnkraftverk är ingen skofabrik – som man bara kan stänga eller omlokalisera utan vidare. Här måste man frakta bort alla radioaktiva substanser, omarbета resterna av det radioaktiva bränslet och stänga av alla system. Dessutom måste det byggas två fabriker – för omarbetning av fast respektive flytande avfall – och en förvaringsanläggning.

Idag liknar platsen runt kärnkraftverket en mänsklig myrstack – tusentals figurer i kamouflageuniformer rör sig i området. Folk som mäter strålningen, ingenjörer, byggnadsarbetare. Dessa människor håller fortfarande på att försöka undanröja haveriet. Några tusen personer arbetar vid själva kärnkraftverket. Ytterligare fyra tusen arbetar i den smittade zonen. De begraver hus, skolor och sjukhus. Det är ett viktigt arbete som blivit alltmer akut: Pripjat har till exempel hustaken börjat rosta sönder. När byggnaderna rasar ihop sprids dammet med dess radionuklider åt alla håll. Det sker en andra radioaktiv nedsmutsning. Lika farligt är det med eldsvådorna ute i byarna. Smogen från Tjernobyl sprids med vinden.

De första förvaringsplatserna för radioaktivt avfall, där man

grävde ner hundra tusentals ton smittade föremål, hus, maskiner och djur, anlades direkt efter haveriet – i brådska och utan tidigare erfarenhet. Man struntade i de säkerhetskonstruktioner som ett sådant bygge kräver.

De undre och övre tätningsskikten av betong fanns bara på pappret. Oftast grävde man bara en grop där man kastade ner allt, och sedan täckte man över det med jord. Om våren tränger vattnet ner i dessa förvaringsplatser, och sköljer med sig radioaktivt stoft ner i floderna. Dnepr, som förser staden Kiev med dricksvatten, är redan besmittad. Och radioaktiviteten har redan nått ner till grundvattnet, där den inte bara smittar Ukraina och Vitryssland, utan också resten av Europa.

I zonen avlöser arbetslagen varandra, eftersom det är farligt att vistas där en längre tid. Särskild om sommaren, när man måste inandas radioaktivt damm. Specialdräkter och annan skyddsutrustning delas bara ut till dem som arbetar med själva kärnkraftverket. Precis som under de första åren efter olyckan snålar man med pengar. Ett människoliv värderas inte högt. Röjningsarbetarna säger själva, precis som för tjugofem år sedan: "Någon måste ju utföra det här arbetet." Eller: "I zonen finns åtminstone det här arbetet, men utanför zonen finns inget arbete alls." Är de hjältar eller inte? Här fiskar man också, och när jag kommer på besök bjuder de mig vänligt att smaka: "Bara du inte äter benen, så är det ingen fara." De vill mig bara väl: "Drick lite vodka också – så blir allt bra."

Medan jag är där kommer ett franskt filmteam flygande i en helikopter. De har bråttom – deras film skall vara färdig innan tjugofemårsjubiléet. De är klädda som rymdfarare – i skyddsdräkter, skyddshandskar, skyddsskor och till och med skyddssockor. Naturligtvis tackar de nej till förtäringen. Jag får intrycket av att bevittna ett möte mellan två fullständigt olika civilisationer. Röjningsarbetarna går klädda i vanliga kläder. Några "munkorgar"

tänker de minsann inte ta på sig... De är unga män, som spelar tuffa. Ingen är äldre än fyrtio. Alla har fru och barn. Detta är den slaviska fatalismen! Man litar bara på ödet, och på sig själv.

Nu är det den gamla sarkofagen som är det allra största problemet. Den byggdes för att hålla i tjugo år. Det var länge sedan den var säker. 1997 grundades en internationell Tjernobyلفond, för att bygga en ny jättelik hangar, med en finansiering av 758 miljoner dollar om året. Denna konstruktion skulle hålla i ett sekel, medan atomkraftverket inuti den nedmonterades.

Det har redan gått tio år sedan arbetet inleddes, men ännu är bygget inte särskilt imponerande. Där finns bara en gigantisk grund, som vittnar om projektets dimensioner. Sarkofagens stomme skall uppföras av Italien, klädseln (väggarna) skall ett annat väst-europeiskt land bidra med och cementen skall Ukraina tillhandahålla. Ryssland deltar inte i projektet. Landets pengar räcker inte till det.

Så radioaktiviteten utför sitt arbete snabbare än människorna.

Folk och fåglar

Förr hade jag vänner i zonen... Innan jag för dit köpte jag alltid stora påsar med mjöl, gryn och socker. Och så naturligtvis tändstickor. Och dessutom choklad och karameller. Så gjorde jag också denna gång. Till gamla Julia, och tant Stefa och farbror Nikolaj... Gamla Julia hade sagt: "Några höns och en griskulting kan jag själv föda upp på ängarna här. Men du kan väl köpa lite choklad åt mig! Det var så länge sen – jag kommer inte ens ihåg hur det smakar...» Man kallar dem "självbosättare".. Det är de som stannat kvar i de övergivna byarna. Utan ljus, gas och teve. De lever som på artonhundratalet – plöjer med plog, tröskar med slaga och ber sina böner vid skenet av levande ljus.

Jag möter varken gamla Julia eller tant Stefa. För de finns inte

mer... de som hade tänkt leva tills de blev hundra. De tyckte om att berätta "atomsagor" för mig. De hade själva hittat på dem. Det handlade om hur de i sin egen köksträdgård hade fått syn på själva *strålningen* – den låg där så vit och vacker. Det var som om Herren själv skulle ha kommit till byn, för att trösta gummorna: "Var inte rädda! Jag skall bevara er." Han skyddade dem, både från banditer och från atomer. Men nu är mina sagoberätterskor borta... Jag står en stund vid deras stugor, stänger sedan dörrarna och grindarna, som står på vid gavel – öppnade av några vilda djur, eller av vinden. Stugornas ägare befinner sig redan i en annan boning, men i mitt minne sitter de ännu kvar på bänkarna utanför stugorna...

Vid reaktorexplosionen och direkt efter dog trettioen personer. Det var de operatörer och brandmän som var i tjänst när olyckan skedde. Tio tusentals människor utsattes för strålning – det var de som bodde i närheten, och de röjningsarbetare som skickades till Tjernobyl efter haveriet. Idag förekommer det skilda uppfattningar om antalet offer. Specialister inom Världshälsoorganisationen nämner siffran fyra tusen, men aktivister inom Greenpeace talar om miljontals drabbade. Jag vet inte om man då har räknat in alla dem som dog av hjärnblödning och hjärtinfarkt, eller av sorg och längtan, sedan de blivit förflyttade från sina hem. Vissa har blivit sjuka efter att ha köpt de radioaktiva föremål, som zonens plundrare lämnat in till second hand-butiker. Och vissa har i åratal livnärt sig på radioaktiva matvaror – köpta på marknaden, eller odlade i den egna besmittade täppan. Eller plockade i den besmittade skogen. Tusentals röjningsarbetare har under de gångna åren blivit invalider, eller impotenta, och övergivna av sina unga fruar. Alla offer är ännu inte räknade.

Vetenskapsmän har upptäckt att fåglar som lever i radioaktiva zoner blir dummare. Deras hjärnvolym minskar. Så de är också offer. Men det bryr sig ingen om.

... just när jag håller på att avsluta den här artikeln drabbas tunnelbanan i Minsk av ett terrordåd – en explosion. Två hundra personer har skadats och tolv har dött. Till och med Vitryssland har alltså drabbats av terrorister – trots att landet inte deltar i något krig. Inför mitt inre ser jag genast kartan över Tjernobylzonen... Kilometervis av rostig taggtråd... De två eller tre kontrollstationer som finns kan man lätt ta sig förbi – till och med om man är en vanlig turist, som bara vill ta sig en titt på Tjernobyls "vildar". Att komma ända fram till själva kärnkraftverket är inte heller något problem. För en flaska vodka eller några rubel kan man få vad man vill – här kan man köpa samveten för en spottstyver. Ännu är skräcken det enda som skyddar oss. Vi fruktar alla Tjernobyl. Till och med terroristerna gör det. Men om hatet skulle kunna mätas på en Richterskala, så verkar det som om det nu närmar sig skalans yttersta punkt. Hatet håller på att bli större än skräcken.

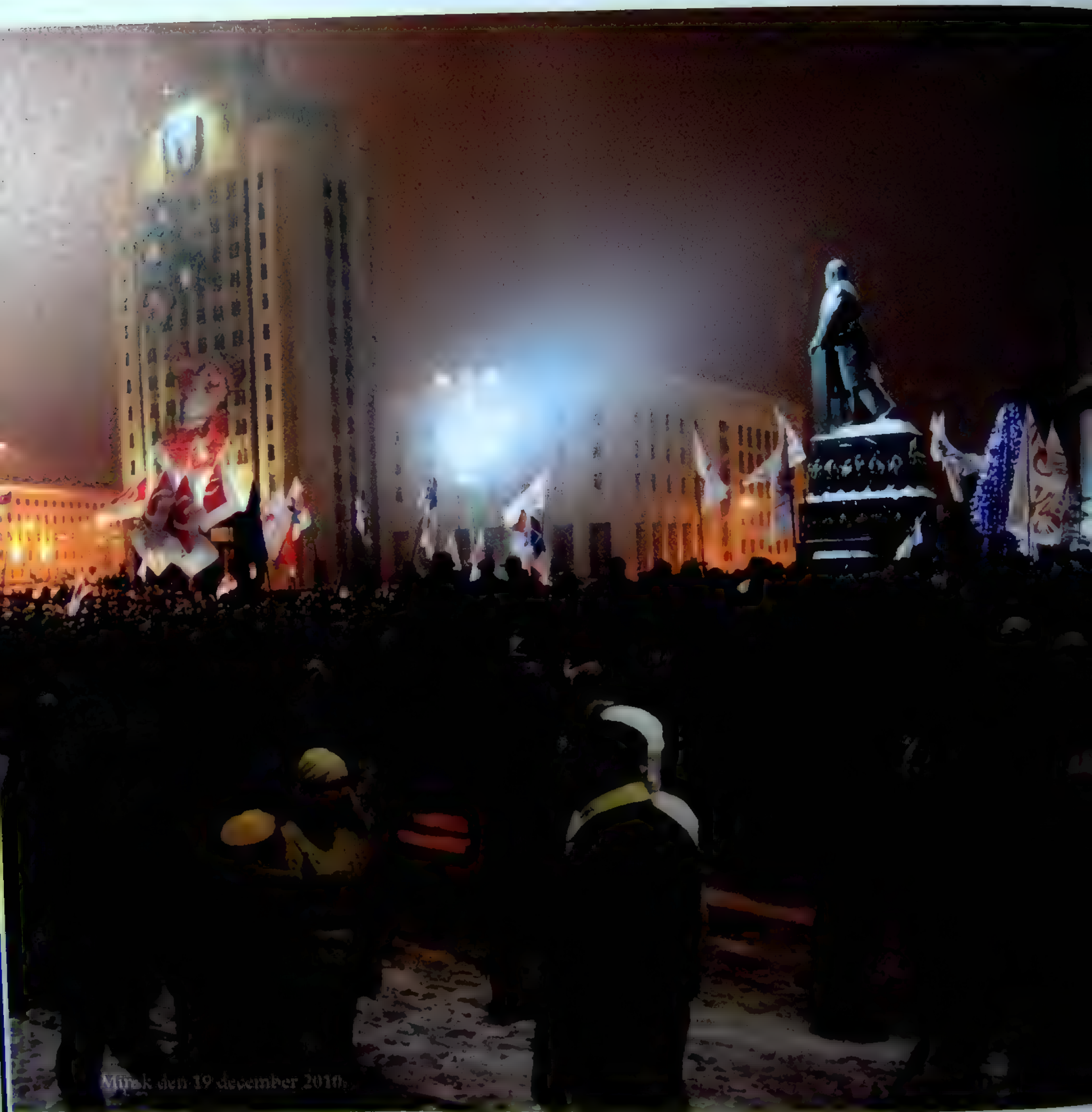
Jag minns när någon hade lämnat kvar en kasse där, i Tjernobyl. Alla blev genast skräckslagna: Vem hade glömt den? Vad innehöll den? Tydligen går vi alla omkring med en rädsla för attentat...

Inför en fanatiker eller en ensam galning är vi alla hjälplösa. Någonting har hänt med människan. Vi har inträtt i en ny och dunkel värld, där ondskan inte längre kan förklaras. Och i Tjernobyl ligger det en atombomb.

Till Tjernobyl lär människorna kunna återvända först om tjugo tusen år.

Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

Artikel publicerades första gången i Göteborgs-Posten 24 april 2011.

Minsk den 19 december 2010.

På förtvivlans torg

Minsk valdagen den 19 december 2010.

Klockan fem på morgonen vaknar jag av ett tungt dån, välbekant från militärparader och krigsfilmer. Jag rusar fram till fönstret: "Kan det vara pansarfordon?" Jag ser en lång rad militärlastbilar med täckta flak. Jag blir inte förvånad. Redan för några dagar sedan meddelades det på oppositionens sajter att militära enheter och krigsmateriel höll på att dras samman till huvudstaden. Inrikestrupperna stod stridsberedda. Landet gjorde sig inte redo för ett val, utan för ett krig. Jag minns mitt samtal med en fransk journalist, som kommit för att rapportera om valet. Hon sa: "Det här är de första fria valen i Vitryssland." Jag svarade: "Det är bara dekorationer." Nu tänker jag: "Synd att hon inte ser det här. Och att hon inte hör hur befälet hetsar de unga soldaterna som sitter på lastbilsflaken: 'De som samlas på gator och torg är banditer och sabotörer som får betalt från väst...'"

Det kan inte finnas några fria val i ett ofritt land. En diktatur är en diktatur. Kan ni föreställa er fria val i Stalins Sovjetunionen eller i Hitlers Tyskland? De vitryska makthavarna gick med på några kosmetiska eftergifter, i utbyte mot krediter från väst, eftersom landet riskerade konkurs, precis som Grekland eller Island.

Lukasjenkos tron kom i gungning. För honom är ekonomin ett mycket farligare hot än någon politisk opposition.

Men nu kommer hjälpen inte från väst, utan från Kreml. En vecka innan valet for Lukasjenko till Moskva, och "återvändande med en seger" – så uttryckte sig de statskontrollerade vitryska massmedierna. Som om det varken skulle ha förekommit något informationskrig, något oljekrig eller något gaskrig mellan Moskva och Minsk. Och som om det inte på rysk teve skulle ha sänts en serie på fyra

avsnitt om den vitryske "Gudfadern", där Lukasjenko framställdes som ledaren för en vitrysk maffia. På den presskonferens i Moskva där han framträdde tillsammans med president Medvedev, tillät sig till och med den vitryske presidenten att skämta om att Europa förgäves hade gnuggat händerna i smyg vid åsynen av hur Ryssland och Vitryssland grälade. "För nu blir vi sams igen – vi är ju slaviska bröder!" När Lukasjenko kom hem till Minsk meddelade han hur mycket hans kapitulation inför Moskva hade inbringat – fyra miljarder dollar om året, från och med 2011. Vitryssland får åter tullfri rysk olja.

Men en sak teg Lukasjenko om – sina löften till Medvedev: ryska myndigheter och ryskt privatkapital skall tas med på slutlistan över potentiella köpare vid den påbörjade privatiseringen av stora vitryska företag. De vitryska aktierna står högt i kurs, även i Kreml, och därför betecknar man dem också som "Kremls tillgångar".

Ledarna i Kreml förstod att Lukasjenko var den kandidat som stod dem närmast, därför satsade de åter på honom. De lät sig inte ens störas av de hemliga dokument som Wikileaks låtit publicera, där man citerar antiryska uttalanden av Lukasjenko – till exempel om att Ryssland medvetet utlöste kriget mot Georgien, och utövade "påtryckningar" mot honom, för att Vitryssland skulle erkänna Abchasiens och Sydossetiens självständighet i utbyte mot billig olja.

Makthavarna i Moskva är rädda för att Lukasjenko skall vända sig till väst: Då skulle ju gränsen mot väst plötsligt hamna vid Smolensk!

Kreml har nu framfört idén om att man skall ersätta Oberoende staters samvälde med en euroasiatisk union. Ryssland, Vitryssland, Kazachstan, och så småningom också Ukraina, skulle utgöra själva kärnan i denna motvikt till den Europeiska unionen. Lukasjenko har länge dröjt med sitt beslut, men nu verkar det som om han blivit ställd mot väggen. Den Euroasiatiska unionen, med sin enorma yta, marknad och mänskliga potential – 170 miljoner invånare! – är i sig

en utmaning, inte bara för Europa, utan för hela världen.

Moskva förrådde den vitryska oppositionen, som därmed genast blev chanslös i väljarnas ögon, medan den vitryske "landsfaderns" ställning blixtnabbt stärktes: Vem skulle kunna utvinna lika mycket som han ur vår geografiska belägenhet? Här finns ju varken olja eller gas – det enda vi har är kärn och Tjernobyl, och ändå lever vi ganska gott... En ung taxichaufför som jag åker med säger: "Titta, så många fina bilar vi har – istället för de gamla vrak vi körde omkring med förr." Han pekar på medtrafikanterna, och fortsätter: "Tror ni verkligen att de här människorna kommer att gå ut och protestera, som oppositionen uppmanar oss att göra?"

Amerikas lojalitet lyckades Lukasjenko köpa med hjälp av uran. Två hundra kilo berikat uran, som tillföll Vitryssland efter Sovjetunionens fall, skapade oro i Washington. Man fruktade att det skulle hamna i Iran.

Sina väljare har Lukasjenko också kommit överens med. Inför valet gick sedelpressarna varma – löner, pensioner och studiemedel höjdes, och alla skolbarn fick gratis busskort. Presidenten besökte Nationalbanken, där han lät sig fotograferas mot en bakgrund av guldtackor, som skulle symbolisera "en trygg vitrysk framtid". Det verkar löjligt. Men, tro mig, det fungerar faktiskt.

Alldeles innan valet arrangerades det en "allvitrysk folkförsamling", dit tre tusen delegater sändes. Det var en tillställning i traditionell stil – en exakt kopia av kommunistpartiets forna kongresser i Sovjetunionen. Där framträdde en kosmonaut, en väverska och en arbetare. Lukasjenko höll ett tal som varade i tre timmar. Denna gång svor han på att han var och förblev kommunist. Och ändå minns vi – ja, det gör vi faktiskt! – att han under sin första presidentkampanj, för sexton år sedan, kallade sig antikommunist. Nu fick vi veta att han har bevarat sin partibok och sina kommunistiska övertygelser, och betraktar dem som något heligt. En djurisk instinkt har

sagt honom att visaren på den barometer som mäter atmosfären i vårt samhälle har tagit ett skutt, och åter pekar mot den forna sovjettiden. Men också i Vitryssland har kapitalismen inträtt, så det finns inte längre något att finansiera socialismen med. Folk är ängsliga. Men varje delegat fick presenter – en klocka, en mikrovägsugn och en skinnportfölj – precis som på "den gamla goda sovjettiden"...

Vid vallokalerna bjuds det på förtäring och underhållning av folkdansensembler, men inne på gårdarna i centrum står militärfordonen redo. Där finns en armé.

Torget stödjer friheten

Redan vid middagstid meddelas resultatet av de första röstsammanräkningarna: 72 procent för Lukasjenko. På andra plats kommer oppositionskandidaten Andrej Sannikov, med 6 procent. Men oberoende sociologer har presenterat helt andra siffror: 33–34 procent för Lukasjenko och 42 procent för alla oppositionskandidaterna tillsammans. Då borde det ha blivit tal om en andra valomgång. Oppositionen uppmanar folk att gå ut på gator och torg.

När kvällen kommer är alla oppositionella sajter blockerade.

Jag går ut på gatan – i täta led är människor på väg mot centrum. De bär plakat och skanderar: "Ge dig av!", "Vi vill ha ett val utan Lukasjenko!" och "Bort med 'den evige presidenten'!" Jag är en enskild människa, och vandrar vid sidan av folkmassan. Men för första gången känner jag en önskan att uppgå i den. Runt omkring mig ser jag välbekanta ansikten och i luften finns en förväntan om att något viktigt skall ske och en önskan om att få delta i detta. Och samtidigt meddelar den presidentstyrda televisionen att alla de som nu samlas på gator och torg är banditer och huliganer, fyllon och "påtända".

Jag gör några blyxtintervjuer med människor i folkmassan. En allvarlig student säger: "Jag hade bestämt mig för att emigrera om folk inte samlades på gator och torg idag. För då skulle jag inte ha haft något att göra i det här landet." Sedan ser han sig omkring, på dem som går vid hans sida, och tillägger: "Men från det land som jag nu ser vill jag inte emigrera!" En pensionerad dam berättar: "Vi är sju stycken från vårt hus. Lukasjenko skriker alltid att det bara är ungdomar som gör uppror. Och att de har fått utländska pengar. Men hos mig och mina grannar skulle han inte kunna hitta en enda dollar – vi lever bara på våra ömkliga pensioner."

Vi var många som gick där, men ännu fler stod på sina balkonger och iakttog oss. Alla vill titta på revolutionen genom fönstret. Någon annan får gärna genomföra den, men själv stannar jag hemma vid teven med en burk öl.

Kolonnen stoppas av polisens speciella insatsstyrkor. Soldaterna blockerar infarten till torget, och håller upp sköldar av järn. De slår på sköldarna med sina batonger, som i en skräckfilm. På demonstranternas mobiltelefoner blinkar sms:en: "De släpper inte fram oss." , "Här är tillfartsvägen blockerad"... Bilar med aktivister från andra städer hindras alltså från att komma in i Minsk.

Såsom vittne kan jag meddela att det fanns tiotusentals människor som inte kunde ta sig fram till torget. Mellan femton tusen och tjugo tusen personer hade lyckats ta sig dit enligt de officiella siffrorna, men de hade kunnat vara tre gånger så många.

En krönika över händelserna:

En av presidentkandidaterna, poeten Uladzimir Njakljajeu, får sitt kontor plundrat av okända män i svarta masker. Själv blir han miss-handlad till oigenkännlighet, och fraktas till sjukhus i ambulans.

Demonstranter försöker ta sig fram till presidentens residens. Militär från inrikesstyrkorna driver med hjälp av batonger och ljud-

granater tillbaka folkmassan. Den rör sig längs Oavhängighetsprospektet, mot regeringsbyggnaden, där centrala valkommissionen håller på med röstsammanräkningen.

Från KGB:s byggnad har någon rivit ner flaggorna.

En stormning av regeringsbyggnaden inleds. Ungdomar krossar fönster och bryter upp dörrarna. Milisen lyckas inte hålla stånd mot folkmassans attack, utan retirerar in i byggnaden. De speciella insatsstyrkorna anländer. En blodig misshandel inleds. Man slår folk över benen och huvudet med batonger. Journalister som försöker filma händelsen får sina kameror sönderslagna. Den ena överfulla polisbussen efter den andra lämnar platsen.

Vi hör ett direktreportage av en journalist från den ryska radiostationen Echo Moskvya: "Nu drar de ut mig ur bilen... de slår mig i ansiktet! Vad gör ni?! Förbannade odjur!"... Det tutar. Och så är reportaget slut.

Husundersökningar och misshandel på alla oppositionskandidaternas kontor och hos människorättsorganisationer. Någon får ett sms. Där står det: "De har fört oss alla till KGB."

Hundratals människor grips. De sätts i häkte och förhörs: "Var arbetar ni...? Nu är det slut med det!" Vanliga poliser frågar nyfiket: "Hur mycket fick ni betalt för att komma till torget?" Själva får de bra betalt för det här uppdraget – deras lön är högre än professorers och läkares.

Jag kommer inte fram till torget förrän sent på natten. Efter "upprensningen". Där finns hundratals soldater, men bara enstaka människor i vanliga kläder. Militärerna tittar fientligt på dem. Min vän fotografen gömmer sin filmkamera. Men ändå släpper man inte fram oss till regeringsbyggnaden. De tillåter oss bara att fotografera några civilklädda män med militärisk hållning. "Nu skriver de sin egen historia", tänker jag. Men vare sig de vill det eller ej så finns det andra vittnen – hundratals sådana som jag.

Minsk den 20 december

I morgonens tevesändning meddelar man resultatet av röstsammanräkningen: Lukasjenko fick 80 procent av rösterna. På andra plats kom de som röstade blankt – 6 procent.

Ingen oppositionskandidat fick mer än 2–3 procent. Fem oppositionskandidater och 631 demonstranter har gripits. De forna presidentkandidaterna står anklagade för försök till statskupp. I enlighet med vitrysk lag kan de få upp till femton års fängelse.

Några förhoppningar om en politisk dialog finns inte i samhället. Man väntar på "utrensningar".

Men ikväll kommer demonstranter åter att samlas på Förtvivlans torg (så kallar vi numera platsen, sedan igår.) Ett oavbrutet motstånd har proklamerats: några kommer att möta upp på detta torg varje kväll.

Gud give att vi inte förlorar vår förtvivlan. Så länge den finns kvar är Lukasjenko ingen segrare, även om han vunnit.

Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

Artikeln tidigare publicerad i Göteborgs-Posten den 27 december 2010.

Ett fångläger

Vitryssland efter valet den 19 december 2010

På mitt bord ligger Solzjenitsyns Gulagarkipelagen. Jag vet att många vitryssar nu läser om den boken. På biblioteket går den inte att uppbringa. Det som nyss var en historieskildring har plötsligt förvandlats till en beskrivning av vår egen verklighet.

Aldrig förr har jag sett min hemstad Minsk så tyst och ödslig som nu. Till och med på nyårsafton finns det tomma bord på restauranger och kaféer. Och det traditionella nyårsfyrverkeriet samlar inte de vanliga åskådarmassorna – ute på gatorna finns det nästan bara poliser.

Skräcken har paralyserat landet. Klibbiga, förnedrande kalla kårar längs ryggraden är vad alla känner – såväl tjänstemän som arbetare. Vid tröskeln till Europa har det uppstått ett fångläger. Eller ett koncentrationsläger. Ännu finns där varken vaktorn, vaktsgardar eller ”järnridå”, men vem som helst av oss kan bli kastad i fängelse – sådant är det land vi lever i alltsedan ”den blodiga söndagen” den 19 december 2010.

En månad av terror. I hela landet fortsätter arresteringarna, husrannsakingarna och KGB-förhören. Ingen annanstans har en valkampanj slutat med att så många som fem stycken presidentkandidater har gripits och ställts inför rätta. Det är ett rekord värdigt Guinness rekordbok. Domstolarna arbetar oupphörligt, fängelsecellerna är överfulla. Utanför fängelserna står långa köer av vänner och anhöriga som vill lämna paket till de intagna. Många av mina vänner sitter bakom galler, och jag står också i dessa köer, i hopp om att jag skall kunna ta mig ända fram till luckan innan den stänger för dagen. Den är liten, som ett hål, och inifrån den hörs ständigt samma ilskna utrop: ”Nej, det är inte tillåtet! Hur många gånger skall

man behöva förklara det?! Det är inte tillåtet!" Ost, nötter, torkad frukt, intima hygienartiklar för kvinnor – ingenting är tillåtet. "Men varför är det inte tillåtet?!" utbrister folkhopen runt omkring mig. "För att de som sitter här är brottslingar och folkfiender", hörs det inifrån luckan.

Landet har delats upp i "vi" och "de andra". Det finns inte längre ett Vitryssland, utan två.

Dagen efter "den blodiga söndagen" slutade portvaktsfrun i vårt hus att hälsa på mig. Såsom oppositionell författare har jag nu blivit hennes fiende – för det har man sagt åt henne på vitrysk teve. Hon skulle inte bli förvånad om de kom till vårt hus med en order om att jag skulle gripas. Hon skulle frivilligt hjälpa kamraterna från KGB: "Hon åker ofta utomlands, och så får hon besök av utländska journalister", skulle hon säga.

Min granne berättar att barn till poliser blir slagna av de andra barnen i skolan. Hennes man är kriminalkommisarie, så hon vågar inte längre släppa ut sina barn.

En kväll går jag för att hämta mitt barnbarn på dagis. Vid ingången står en karl. Han skriker: "På det här fina dagiset går det väl bara barn till byråkrater?! Här skulle man kasta en granat!" "Men varför skulle man göra så mot barnen?" säger jag. Då vänder han sig mot mig med ögon som brinner av hat: "För att straffa deras föräldrar, som tjänar de här makthavarna!"

Det känns kusligt. Min stad och mitt land är som förbytta.

Det ryktas att Lukasjenko åker till jobbet i ett pansarfordon och flyger omkring i landet i en militärhelikopter.

Tidningarna har också blivit militära. Nyhetssändningarna låter som rapporter från fronten: "Ett försök till statskupp har stoppats", "En sammansvärjning av västländerna", "En operation av den ryska underrättelsetjänsten"...

Sju hundra personer som greps vid demonstrationerna släpptes

efter farsartade rättegångar, sedan de suttit fängslade i tio till femton dygn. Nu drivs de bort från universitet och högskolor och avskedas från sina arbeten. Man publicerade en lista över "de nitton personer" som ansågs vara de allra värsta "folkfienderna", och som fortfarande hölls fängslade i det vitryska KGB-högkvarterets källare. På listan fanns fyra av de tidigare presidentkandidaterna samt deras närmaste medarbetare och aktivister ur oppositionen. En vecka senare hade listan utökats till trettiofyra personer. Och nu upptar den över femtio namn. Men listan över fängslade uppgår allt som allt till över hundra personer. Folk grips på sina arbeten eller om natten i sina hem. (Precis som i Solzjenitsyns bok!) Piketbussar med civilklädda män anländer till kontor, redaktioner och lägenheter. De bär ut de gripnas datorer, videokameror och dokument, och roffar skamlöst åt sig en och annan kaffeburk eller ett kakpaket i förbifarten... Om ni vill veta mer kan ni läsa Gulagarkipelagen. Där finns alltsammans redan beskrivet. Läggertemat är evigt hos oss. Vi lyckas aldrig sätta punkt för det.

Dag efter dag visas på vitrysk teve en slarvigt hopkommen fejkad dokumentärfilm om vad som hände under demonstrationerna. Anonyma säkerhetspoliser rabblar sina inlärdade berättelser om tomma garage och obebyggda tomter där de oppositionella hade sina vapengömmor – med allt ifrån järnstänger och elpistoler till militärpistoler. Och om hur man på järnvägsstationerna har gripit kurirer med kappsäckar fulla av amerikanska dollar. I den filmen är torget där demonstrationen krossades bestrött med yxor och bräckjärn, som de flyende "marodörerna" och "terroristerna" skall ha lämnat efter sig. Men vi lever i en tid av kameraförsedda mobiltelefoner – så det är omöjligt att dölja sanningen. Var och en kan bli sin egen reporter. På internet dök det genast upp bilder av hur torget såg ut efter det att demonstrationen krossats – blod är det enda som finns i snön. Men inför inspelningen av den fejkade doku-

mentärfilmen, som självaste Lukasjenko lär ha varit initiativtagare till, såg man alltså till att strö ut denna medeltida vapenarsenal. Varför just yxor? Antagligen för att skrämma upp de vanliga medborgarna.

På internet visas en annan film. Där kan vi se hur en människa som fallit omkull får en sköld kastad över sig, och hur kraftiga bjässar sedan stampar på den. Och hur de slår en kvinna. Och hur folk grips på busshållplatserna, och hur ett polisbefäl kommenderar: "Grip så många minderåriga som möjligt!" Tonåringar och fyllon, som man jagade rätt på i stan, kom väl till pass när televisionen skulle visa att det inte var folket som demonstrerade, utan bara "ligister och utslagna".

I den största regimstyrda tidningen, Sovjetskaja Belorussia, publiceras nu en hel serie avslöjande artiklar om hur den vitryska blåklintsrevolutionen förbereddes. Och vilka fiender som sponsrade den. Naturligtvis var det länderna i väst, Amerika och Ryssland. Vi omges alltså av fiender.

De som hålls fängslade i KGB:s källare anklagas inte längre för organiserandet av massupplopp, utan för att ha försökt genomföra en statskupp. Nu hotas de inte längre av åtta till femton års fängelse, utan av livstidsdomar.

Det kommer inte dröja länge förrän vi får se skådeprocesser, som 1937. Studenterna kommer att ange sina professorer, professorerna sina studenter och skollärarna sina elever. I tidningarna kommer det att dyka upp brev från upprörda medborgare och arbetskollektiv, som kräver en skoningslös dom.

Det tog bara några dagar, så fanns det inget kvar av lag och rätt. Lägermentaliteten och fånglägrets lagar har återuppstått. Tusentals människor har tvingats uppträda samvetslöst. Vissa slår fredliga demonstranter med batonger, andra förhör och dömer. Åter andra fabricerar lögnaktiga filmer.

En lärare jag känner berättar att en student från femte årskursen har stängts av från konservatoriet i Minsk, för att han var med vid demonstrationerna. Pojken är föräldralös. Av fakultetens tolv lärare var det bara en som framträdde till hans försvar – en gammal professor som nästa dag fördes till sjukhus i ambulans, med hjärtinfarkt. Universitetsledningen hade läxat upp honom, som om han vore en pojkspoling: "Glöm inte vems hand som föder dig! Vi måste alla lyda överheten."

Mina släktingar ringer från byn. En av dem, en sjuksköterska, har avskedats från sjukhuset. Hon var också med under demonstrationerna.

Jag läser i Solzjenitsyns bok varje dag. Jag minns de självuppgivande människor som under sovjettiden i hemlighet kopierade Gulagarkipelagen. De dömdes till fängelse för spridandet av denna bok. De trodde verkligen att det stalinistiska maskineriet aldrig mer skulle kunna fungera om människor fick läsa den.

Vi var många som trodde så. Jag också. Men nu har jag förlorat den tron.

Jag går runt i Minsk och lyssnar på vad de som greps under demonstrationerna har att berätta:

"Alla stadens fängelser var fulla. Vi lämnades att övernatta i fångtransportbilen. Det var fruktansvärt kallt. Utomhus var det minus femton. En vakt öppnade dörren på vid gavel, så att vi fick det ännu kallare. Han log."

"Oss tjejer jagade de in i något slags barack. Vi blev kommenderade: 'Ansiktet mot väggen!' Och efter en halvtimme skrek de: 'Upp med händerna!' Så stod vi i en timme. Sedan beordrade de oss: 'Ner på knä!' Vi stod på knä i en timme. Det var unga killar som kommenderade. Poliser. De tyckte det var roligt. Men det fanns tjejer som svimmade."

"Jag skrattade bara åt förhørsledaren, ända tills han sa att de

skulle ta ifrån mig mitt barn om jag inte skrev på papprena. Jag är ensamstående mamma. Jag bröt ihop och skrev på allt.”

Jag har ett helt skrivhäfte med anteckningar. Det är uppenbart att det inte kommer att finnas någon brist på lägervakter om lägersystemet plötsligt skulle återinföras. En granne, studiekamrat eller kollega kan bli din bödel. Och sedan kommer de att urskulda sig med att de bara har lytt order.

Men på det allestädes närvarande internet finns det inte bara offer som avslöjar sanningen, utan också bödlar som skriver om sina upplevelser. Där berättar poliser ur de speciella insatsstyrkorna hur de använde sina lönebonusar efter den lyckade insatsen under demonstrationerna. Några for till Litauen eller Polen för att julhandla, och kunna glädja sina familjer med fina presenter. Andra gick ut och firade på restaurang. På deras bloggar möter man alldeles vanliga vitryska grabbar som skålar och pussas och flirtar med tjejer, och beklagar sig över hur jobbigt det var den där dagen i december: de satt i bilarna ända till kvällen, och man släppte inte ens ut dem för att gå på toaletten. De blev tvungna att pissa i plastpåsar och kondomer. Och när kommandot kom hoppade de ut ur bilarna som rasande djävlar.

Där ser man vad en mini-Stalin eller mini-Hitler kan göra med ett folk, också i våra dagar!

Det blev en chock för européerna. I dagarna har Europaparlamentet antagit en hård resolution om ekonomiska och politiska sanktioner gentemot Vitryssland: landet skall tillfälligt uteslutas ur projektet ”Östligt partnerskap”, krediter och investeringar skall begränsas och representanter för den vitryska regimen skall nekas inresevisum och få sina tillgångar frusna.

I slutet av januari skall EU:s ministerråd se över förslagen om ett embargo mot den vitryska vapenexporten (som beräknas inbringa 1,5 miljarder dollar) och en begränsning av inköpen av olja

och oljeprodukter – som Lukasjenko får billigt från Moskva och sedan säljer vidare till Europa. Ekonomin är en viktig faktor. De vitryska bönder som utgör Lukasjenkos viktigaste väljargrupp påverkas mycket starkare av ett tomt kylskåp än av diskussionerna om demokrati och mänskliga rättigheter.

Men den vitryske diktatorn har några extra trumfkort i beredskap. Det första är att han på vanligt manér kan börja bedriva handel med fångar. Det andra är den redan planerade utförsäljningen av vitryska industrijättar.

Så ännu vet vi inte vem det är som har nycklarna till de vitryska fängelsecellerna och KGB:s källare i Minsk.

Ungdomarna lämnar landet. Företagen ger sig av. Vissa åker till det gamla och nya Europa, andra till Ryssland eller Ukraina.

När jag besöker kontoret där man samlar in hjälp till de fängslade är där en lång kö – säkert sjuttio personer. Hela tiden kommer det nya människor. En del har med sig saker, andra pengar. Här finns samma välbekanta ansikten som jag såg under demonstrationerna. Alltså finns vi. Och vi är många. "Måtte han dö!" var den allmänna hälsningsfrasen. Och alla vet vem den syftar på. Men på något vis låter det också som fångjargong. Från livet i ett fångläger.

Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

Artikeln tidigare publicerad i Göteborgs-Posten den 2 februari 2011.

ULADZIMIR ARLOU

På Gotland drömmer jag om ön Polatsk

På Gotland drömmer jag om ön Polatsk,
som lämnade sitt fädernes fastland,
och långsamt flyter fram i en golfström
av mitt förflutnas genomlevda kval.

Från himlens höjd med blåa vingar,
eller grensle på ett fallfärdigt staket,
ser jag huset med den vildvuxna trädgård'n,
dit hararna kom förbi efter morötter.

För att springa runt huset med sex fönster,
måste barfota fötter få vila –
och gärna därhemma hos min tusensköna
i en liten stuga med taket täckt av gräs.

Än finns varken svek eller förälskelse,
och odödliga är ännu far och mor,
som du en morgon överraskade i sängen
i märklig sysselsättning. Efter tio år först

så förstår jag, att om jag en regnig dag
hade sovit längre, skulle jag kunnat få
en lillasyster till eller en lillebror,
med vilken jag tillsammans kunnat förundras

över ynglingarna som la sten på torget –
alla på gott humör och likt morer,
svarta av solen. Kullerstenarna räckte
till Stefanskyrkan, som liksom stelnat

som ett fartyg av sten ovan staden.
Och där lägger flinka gubbar sprängdeg
på kyrkans altare och dess läktare
för att tysta den ålderdomliga klockan,

som envist mätte tid på eget sätt.
På Gotland drömmer jag om mitt Polatsk.
Pappa begravs, flugan på draperiet
har tystnat i sorg. Jag som så otåligt

väntade på om han faktiskt skulle ringa
på min födelsedag, som han lovat.
Till mötes springer en rödhårig flicka,
hon rusar från platsen där man ej kan nås.

Bakom henne rullar fram en cykel
– tom, men någon trampar dess pedaler.
”Smaka en banan från tropikerna”, –
yttrar elakt min buse till granne,

förälskad som jag i den rödhåriga.
Vid butiken bråkar man i brödkön.
Kullerstenens färg skiner under asfalten.
Medan vår Dvinka – som vi kallade Dvina –

i tidig gryning stilla flyter mot havet –
vidare, mot Gotland och drömmens glasmålning,
med ett hus på klippan ovanför en kyrka,
där från vindsfönstret en marmordandy

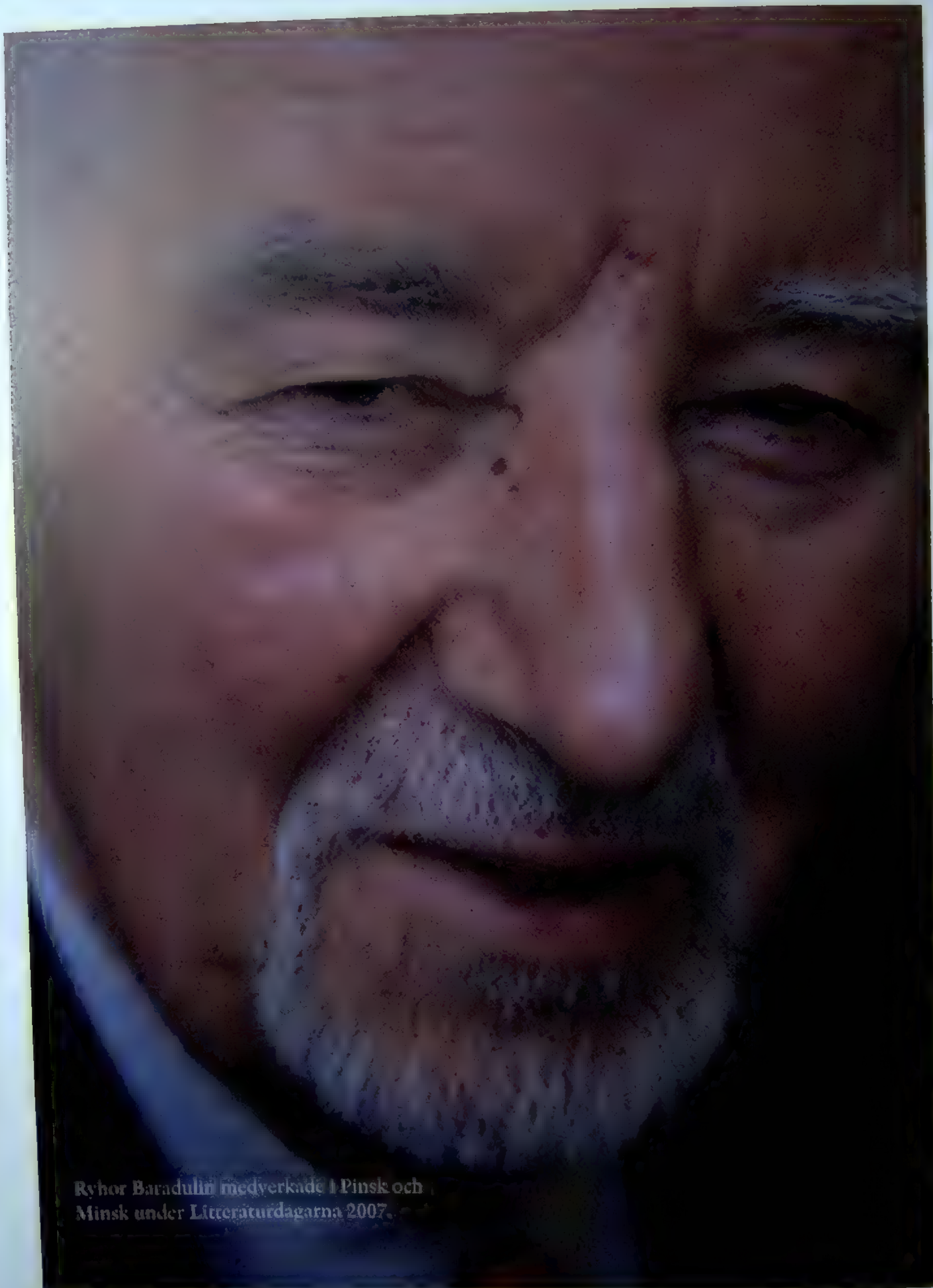
klädd i hatt tystlåtet och vänskapligt
blinkar mångtydigt åt en bekant
från ett annat, ej mindre verkligt universum.
Där rosorna ännu blommar i juletid.

Där fönstren liknar montrar på museum,
som kvällarna förvandlar till teater
med små skepp, sköna damer och djävlar –
med stilla rymd från sin livs historia,

där också jag någon gång hamnar, kanske:
med en grön hatt nedtryckt på mitt huvud,
blinkar jag då glatt till någon från fönstret.
I Polatsk drömmer jag om ön Gotland.

Översättning: Stefan Eriksson

Ryhor Baradulin medverkade i Pinsk och
Minsk under Litteraturdagarna 2007.

RYHOR BARADULIN

En droppe

Vårt lands
Oförlösta droppe.
Den högtidliga stjärnans
Skimrande droppe.
Det ängsliga ögats
Förälskade droppe.
En honungsdroppe i en bikupa.
En droppe av regnsamtalet.
Punktens droppe
I Profetens testamente.
...Passionens droppe
Himmelsk i sin jordiskhet
Skapar livet.

Namnsdag

Jag är hemma...
Här varje träd är min släkt.
Himlen är hög ovanför mammas hus
Och på dagens namnsdag blir jag tidigt väckt
Av en skatas flitiga bus,
Tack för det!

Översättning: Dmitri Plax

Utanför Marc Chagalls (1887-1985) barndomshem i Vitebsk.

Marc Chagall

Livet gick vidare –
och han brydde sig inte om
att laga det sneda taket.
Han tappade huvudet
och hade ingen brådska
att söka rätt på det.
Hans granne Makar
vallade kalvar
någonstans i Markovsjtjina
eller på Peskovatik
Man han drev getter
från de elyseiska fälten
till vintergatans betesmarker.
Getterna var från Vitebsk,
där ännu
hans lilla hus av tegel väntar honom
på den ödsliga gatan,
och på fönsterbräderna
brinner geranier
med de små stjärnorna från barndomen,
i en oförglömlig hemtrakts
varma kosmos.

Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

Utsikt över floden Pina
och träskmarksområdet från
Hotel Pripjat, Pinsk.

Vera Burlak läser sin dikt "Pan spelar på trumman för att Syrinx förblev Syrinx" i Baranavitių 3 juni 2007.

VERA BURLAK

Pan spelar på trumman för att Syrinx förblev Syrinx

Att jag spelar på trumman
Är ingen orsak till att skriva ljudhärmande
Tam-ta-da-da-da-da-damm!
För min trumma är ovanlig.
För min trumdadadadammadann
Låter inte som en vanlig,

Den kan inte låta som en vanlig,
Med hänsyn till vad Pan
har gjort den av.

Nej, han mördade henne inte.
Hon ville helt enkelt inte sjunga på operan.
För det saknade hon helt enkelt talang.
Hon ville inte bli rappare.
Hon sade: hellre dör jag –
och dog.

Och Pan grät.
Och Pan var bedrövad.
Och Pan gjorde en trumma av hennes hud.
Då fick hon förmågan
Att sjunga som regn på vårens is,
Som himmelns fågel,
Som solen vid sin uppgång
(den sjunger om man lyssnar noga).

Jag vet inte riktigt vad jag kan likna denna trumma vid.
Håll tyst, operasångerskor.
Jämfört med den är ni tvätterskor.

Håll tyst, himmelska körer,
Fyll era munnar med ruttna alrunor.
Håll tyst, orkestrar,
Som kördes ut från konservatoriet
förra terminen
Lyssna, så sjunger
Syrinx
Syrinx
Syrinx
(Jag nuddar henne inte ens med mina fingrar).
Lyssna, så sjunger
Syrinx
Syrinx
Syrinx
När Pan spelar på henne.
Lyssna, så sjunger
Syrinx
Syrinx
Syrinx
Det säger jag till er, jag som är
Syrinx
Syrinx
Syrinx
Världens bästa
Trumma.

Kamraten Ze

Så sjöng kamraten Ze för oss:
Må ödets envælde försvinna
Må gummorna på sina knotiga häxben

hoppa från himlen

Som solen dyker jag upp i fönstret
Som elden skiner jag i trappan
Jag är en speleman som spelar på gevär

Och dansar på en stridsvagn!

Stå upp, maestro, du ska inte dö!
Vad är du för maestro, som ligger och drar dig!?
Maestro, kom igen! Maestro, kör igång med slutmarschen!
En sonat för kanoner med orkester!

Och ni , min baletttrupp,
Ställ upp er på raka led längs väggarna,
För kulan är en bro till ett annat rike,
Till en strand som är ljus och hög!

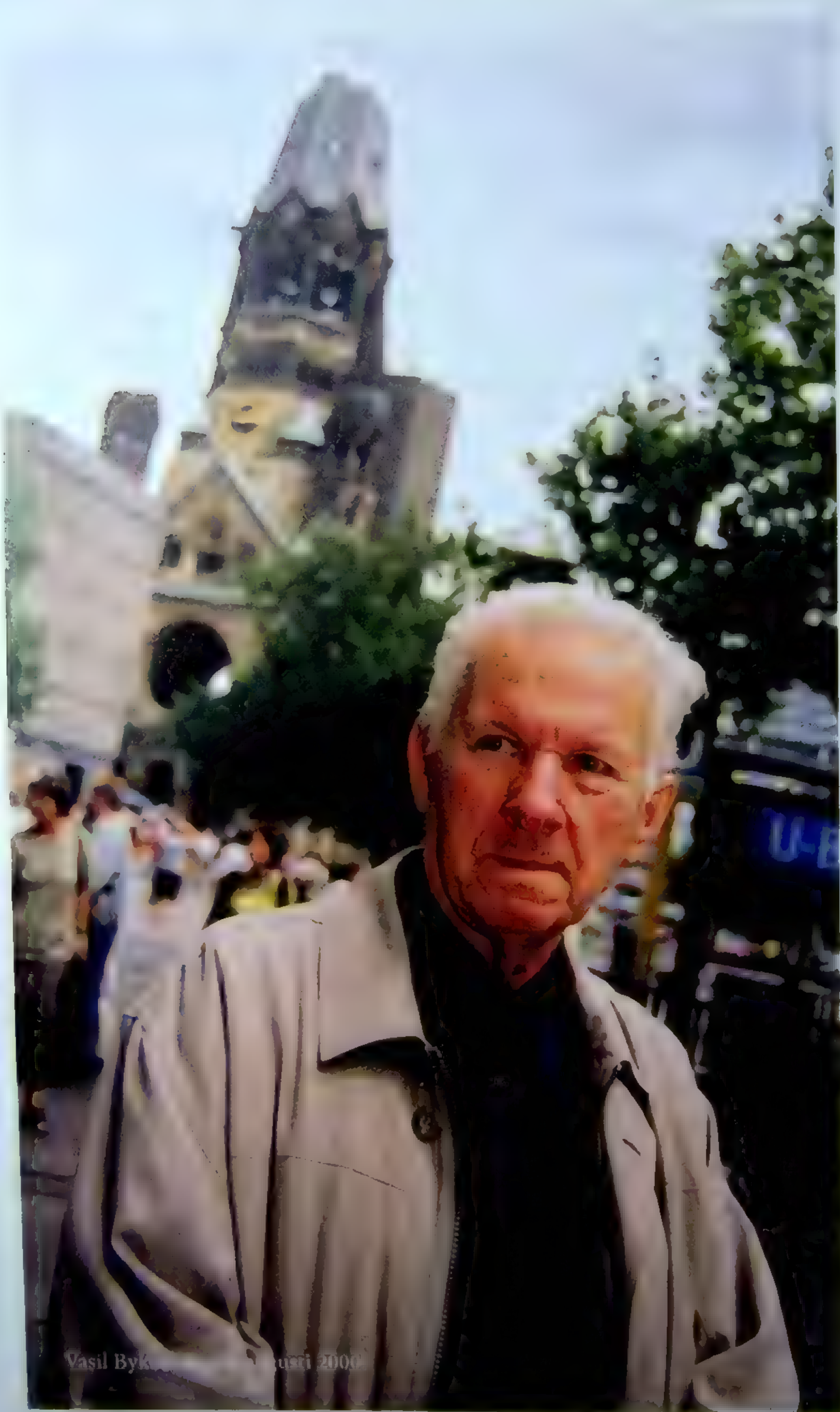
Så talade kamraten Ze,
Ur hans ögon sprutade blixtar.
Från traktorfabriken i Minsk
Brakade stridsvagnar ut på vägen.

Och över himlen flög, i strikt ordning,
Eskadrar från flygplats nummer 2 i Minsk

Och uppifrån såg majgräset ut
som en inramad kamoflagedräkt.

” Som på parad kom alla ut,
Med håret glänsande av isterflott
För att synas bättre. Och Kamrat Ze
Sköt på dem...
Lyckligtvis bara med fingret

Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

Vasil Byk... usci 2000

Från inledningen av boken "Veteranen".

Sedan Stupak och hans hustru haft sitt slutgiltiga storgräl hade han nu tillbringat tre, fyra nätter i garaget. Dagar också, förresten, för han var fast besluten att aldrig mer stiga upp för de fem trapporna i den där gamla hyreskasernen. Det var ändå ingen som ville se honom där, de föraktade honom. Och dessutom hade kärringen någon annan numera, någon som dög till mer, så hon kunde gott få gno ihjäl sig i den där lägenheten, roa sig med den nye friaren bäst hon kunde – den äkta maken skulle inte störa. Till och med Stupak hade faktiskt en gnutta självaktning kvar. Dessutom hade allt annat gått åt helvete samtidigt, så varför tjafsa om en lägenhet?

Det var mot slutet av vintern som alla problem hade hopat sig; plötsligt hade det blivit helt uppenbart att det gick utför med "bolaget", en dittills blomstrande verkstad som under täckmantel tagit emot beställningar från försvarsministeriet.

Men så hade strömmen av beställningar sinat, man hade ställt in betalningarna till sina anställda, och Stupak hade inte givit mycket för denna nyordning, utan istället lämnat in sin avskedsansökan.

"Man kan väl få vila upp sig ett tag, se sig om efter bättre", tänkte han. Och då hade han förvisso räknat med fullt stöd från hustrun, Ljudmila Petrovna, som jobbade som kontorist på en bank. Men tydligen är det så inrättat här i världen, att en lina brister där den är som tunnast: så även här.

Stupak fick till sin stora förvåning veta att hustrun skaffat sig en kavaljer, och inte vem som helst, utan självaste chefen för bankkontoret. Den saken blev förstås inte avklarad utan gräl, hustrun försökte till en början bedyra sin oskuld, hon svor vid allt heligt, men så fort Stupak visade en blotta högg hon till och erkände skadeglatt att jovisst, jag träffar någon. En man som du inte kan mäta dig med, din lus. Du kan ju inte ens försörja dig själv, än mindre fru och barn.

Genast blev allt glasklart för Stupak, som gjorde en nykter bedömning av situationen, grep sin kavaj och slängde igen dörren efter sig. Han var faktiskt ingen lus, han var en rättskaffens man, dessutom veteran från Afghanistan. Möjligen att han kunde dricka för mycket ibland, men vem gjorde inte det numera? Det skulle vara sjuklingarna då, eller de som inte kunde få tag på något. De som ingenting ägde att supa upp.

Fast det förstås, på sistone hade inte heller Stupak haft råd. Garaget han hade var hopsvetsat av några plåtar och stod inklämt bredvid sex likadana, tillfälliga anrättningar i borte änden av en öppen gård intill en rad unglindar. Garagen hade stått där ett tiotal år, men för en tid sedan hade det visat sig att de stod där olagligt – plötsligt hade ägarna fått besked om att garagen måste flyttas. Vart då? undrade de, och när de inte fick något tydligt svar bestämde de att det där kunde myndigheterna glömma. Här flyttas ingenting. Och märkligt nog blev de lämnade i fred ett tag, man upphörde med att tejpa upp hotfulla påminnelser på de rostiga dörrarna. Det var nästan så att ägarna trodde att slaget var vunnet, men i början av sommaren hade allihop plötsligt blivit inkallade till skatteinspektionen och där hade det utfärdats både bötesstraff och straffskatt. Böterna var ganska höga, ändå hade de äldre garageägarna betalat så fort de fick ut nästa pension. Stupak däremot sade fortfarande att det där kunde myndigheterna glömma – han hade inte haft pengar på länge, vare sig till böter eller ens till en morgonöl att mjukna upp lite av.

Ett stycke bort från garagen, bortom lindarna, fanns en sandlåda och ett lusthus med uppbrutet golv; båda stod tomma dagarna i ända; barnen i husen hade väl redan vuxit upp och några nya barn föddes inte. Först framemot kvällen eller natten dök det upp ett gäng tonåringar som annars höll till på någon av de närbelägna skolgårdarna; de drack och rökte, kanske att de höll på med spru-

tor också; tjejerna skrattade och svor lika högt som killarna, ingen verkade bry sig om att det fanns vuxna borta vid garagen. En gång hade Stupak fått nog av allt oväsen, försökt tysta dem och hotat med att tillkalla polis. De hade dämpat sig inne i lusthuset, sedan hade det hörts en ung basröst: "Tror du inte att plåt kan brinna?" Stupak hade förlorat talförmågan: det var en så ohöljd antydning och han visste mycket väl att metall kan brinna. Utanför Kandahar hade han knappt hunnit få med sig benen ur ett pansarskyttefordon som fyllts av en låga så fruktansvärd att asfalten inunder smälte. Ungdomarna jagade han iväg åt alla håll, så förbannad blev han, men samtidigt tänkte han att med den grannsämjan kan det sluta illa.

I Afghanistan hade han sluppit undan lågorna – det skulle bara fattas att elden tog honom här. Fast de snackade väl mest, ungarna, de skulle knappast tuta eld på hans plåtskjul. Han skulle nog kunna leva kvar i sitt garage – och så förfinad var han ju inte, att han behövde tillbringa vareviga natt i en mjuk säng mellan rena lakan. Barahan haft pengar. När han sålt sin *Moskvitj* på värkanten hade han fått åttahundra dollar och de hade nu tagit slut, omärkligt och snabbt. I början hade det varit som om pengarna skulle räcka hur länge som helst, och det var ju inte några småsummor heller – det intygades också av kompisarna från granngaragen. De brukade komma över till hans utrymda plåtskjul om kvällarna och ta plats kring en nersmord pall, vilken tjänade som bord med en dagstidning som duk. Det var bra folk, det var förresten också de som intalat honom att göra sig av med *Moskvitjen*, den krånglade ändå alltid, och det var de som föreslagit att han borde byta till något utländskt bilmärke, vilket vid den här tiden inte längre var någon sällsynthet i kvarteret. Naturligtvis hade Stupak tilltalats av tanken på att sätta sig bakom ratten i en *Opel* eller *Mercedes*, och snart hade han börjat spana in olika bilar ute på stan, men på något vis hade pengarna tagit slut innan han hunnit bestämma sig för vilken modell som var bäst.

De pengar som ändå fanns kvar hade han behövt utöka ordentligt, men det fanns inget att ta av, och till hustrun ville han inte vända sig. Då struntade han i alla utländska bilar och för sina återstående tio dollar införskaffade han två flaskor brännvin och lite småtugg, och så höll han en minnesstund över sina naiva planer. När allt kom omkring, det gick ju att leva också utan bil – det blev mindre krångel, och så frigjordes en massa yta i garaget.

Men så enkelt var det inte: utan pengar gick det inte att leva, det fick han klart för sig mycket snart. Då och då om kvällarna eller på helgerna var flera av de andra garageägarna där; de slog upp dörarna på vid gavel och började rota under en motorhuv eller sortera prylar i ett bagageutrymme.

Eller så tog de en rökpaus allihop och förde loja samtal om krångel och besvikelser med bilarna, eller om bensinen. Efter en ganska lång period av bensinbrist hade det äntligen strömmat till nytt bränsle på mackarna, men samtidigt hade priserna stegrats så man blev yr bara man tänkte på det. Vilket förvisso var av föga betydelse för Stupak. Han oroades av annat: när skulle det bli slut på allt detta trassel, på pengabrist och arbetslöshet, när skulle han – en frisk karl – hitta ett jobb och kunna försörja sig igen? Den gossaktige docenten Minkevitj, som körde en välhållen *Lada*, klargjorde på ett djupsinnigt sätt, att grunden till alltihop stod att söka i energikrisen, att det var helt nödvändigt att söka efter alternativa sätt att säkra oljetillförseln, men att detta förhindras av den reaktionära regeringen, som uteslutande sökte stöd i öst. Sazon Ivanovitj, en grånad krigsveteran och ägare till garaget längst bort, invände hetsigt, att problemen istället berodde på att det stora och mäktiga välde som en gång hetat Sovjetunionen hade kollapsat. Sazons närmaste garagegranne var också pensionär, en grovhuggen, kortvuxen karl som lite nedlåtande kallades Flinten av de andra – han hade en gles fläck bakpå huvudet. Oftast var Flinten tystlåten och om han talade

gjorde han det alltid som om han slog i en spik: ni får den ni röstat på. Bättre förtjänar ni inte. Flinten visste vad grannarna röstat på, det hade de avslöjat för varandra för länge sedan, då de satt kring pallbordet inne hos Stupak. Även Stupak visste, för han hade också röstat på densamme. Vem kunde han skylla det på nu? I början hade han inte ifrågasatt sitt val, utan tänkt att allt det där med vem som styr och hur de styr, det reder sig. Men tiden gick och allt förvärrades något katastrofalt. De som roffade åt sig började roffa åt sig allt mer, och framförallt stal de nu helt lagligt. Utanför staden sköt det upp palatslika datjor likt svampar ur marken, folk avskedades för att försvarsministeriets täck-mantelsbolag stängdes, det ena efter det andra, och de bolag som ännu fanns kvar hade inga pengar att betala löner med. Däremot räckte visst pengarna till de horder av poliser, säkerhetsstyrkor och alla tänkbara underrättelsetjänster som vällde ut på huvudstadens gator. Driven till förtvivlans brant av hunger hade Stupak vänt sig till ordföranden för Afghanistanveteranernas stödförening och bett om hjälp, men ordföranden hade bara slagit ut med armarna – vad kan jag göra? Här finns inga pengar. Fast han på teven säger ju att ni veteraner bör få hjälp. Om han säger det, då kanske han gör något åt det också, menade ordföranden. Stupak fäste sin militärorden på kavajen och gav sig av till självaste hans residenspalats. Vid ingången blev han hejdad av vakter. Hur han än bevisade att han var bärare av såväl militärorden som krigsskador, släppte de inte in honom. Han överöste dem med svordomar, deras herre också, och sedan vände han hem igen. Till sitt utrymda garage. Och trots allt detta hade han faktiskt hårdnat ut, bara han hade sluppit att gå hungrig vareviga dag.

Hemma på gården var Stupak tyst av sig, bland bekanta som obekanta. Sina åsikter brukade han inte dela med sig av till andra, särskilt inte om det gällde makten, han kände värdet av att hålla tungan i styr. Det hade han fått lära sig av far, och i *Komsomol*, sedan

i armén och i partiet, vilket han lämnat den minnesvärda hösten nittioett. Partiboken hade han emellertid aldrig bränt, utan stuckit in bland hustruns underkläder i ett skåp och låtit den ligga.

En gång träffade Stupak sina gamla armébekanta och söp skallen av sig, det var på ett gravöl över ännu en krigsinvalid och Afghanistanveteran, som spriten tagit i förtid. Det var knappt att han förmådde kräla hem fram emot nattkröken. När han vaknade var det fortfarande mörkt, han kände sig uteslående eländig, huvudet sprängde och hjärtat värkte och det var definitivt ingen idé att leva längre. På något sätt lyckades han ändå invänta gryningen, sedan reste han sig, tog en bogserlina, anrättade en snara i taket och drog fram pallen till garagegolvets mitt. Just som han skulle stiga upp på pallen knackade någon lätt på dörren och Stupak tänkte att det var väl någon granne. Han sköt pallen åt sidan och öppnade dörren – det var mycket riktigt en granne, en grabb som hette Alexej, han ville låna en tving för att justera kardanaxeln. Stupak blev tvungen att böka omkring efter tvingen längst inne i ett mörkt hörn. Alexej steg in till mitten av garaget och frågade snart: "Vad är... är det ett rep?" – "Ja, jag höll på att binda upp en sak", avbröt Stupak med en kuslig röst, som om han just rest sig ur graven.

Senare, när grabben gått, var Stupaks beslutsamhet som bortblåst, kvar fanns bara en molande sorg. En hel dag låg han med vidöppna ögon på sin fällsäng, sedan släpade han sig bort till ölkiosken där han stod länge i väntan på ett bekant ansikte. Det var knappt han överlevde till kvällen den gången.

Stupak var en tystlåten man, men han gillade att lyssna när andra samtalade, i synnerhet om det gällde politik, för numera berodde allt på politiken, vilken inte så mycket bedrevs med förnuft och omdöme som med cyniskt våld. Statsmakten var våldsam, de kriminella var våldsamma när de förökade sig i sitt överdåd, och detta tillintetgjorde varje möjlighet för vanligt folk att leva normalt. På

granngården stal man någons *BMW*, som visserligen inte var helt ny, men som just hade körts dit från Tyskland och som dessutom stod rakt nedanför ägarens fönster. Det hjälpte föga att det fanns ett påkostat larm, vilket ägaren demonstrativt brukade dra igång om kvällarna för att låta förstå att det inte var värt att försöka stjäla bilen – hör bara vad det tjuter. Men när det gällde gick alarmet inte i gång och ingen hörde när bilen rullade iväg från gården. Folk trodde att det var polisen som snott den – vem annars var så skicklig? Kanske det, tänkte Stupak. Polisen hade återfunnit en *Zjiguli*, som under vintern stulits från en pensionär i grannhuset, men det visade sig att plåtarna var borttagna och karossen omlackerad, och ägaren fick inte tillbaka sin bil: polisen hade nämligen blivit misstänksamma. Men när bilen stått ett halvår på polishuset försvann misstankarna, och även av bilen fanns då endast delar kvar – helt länsad var den. Ett tomt skal. Så kanske var det lika bra att Stupak hade krängt iväg den där helvetes gamla *Moskvitjen*, det blev mindre krångel och farligheter på det viset.

Eftersom Stupak inte hade råd, läste han inga tidningar längre, annat än om han kom över en av en slump, och varje gång blev han så orolig och bedrövad att han ville svära högt. Tidningarnas lögner var så plumpa att det inte ens gick att jämföra med de sovjetiska lögnerna. Varenda nummer innehöll dessutom en massa nya bestämmelser, dekret och lagar, samt en oräknelig mängd tillägg till gamla lagar och till gamla tillägg, och så alla de ändlösa talen av självaste honom, vilka fick det att vändas i magen på Stupak. *Han* domderade, ställde krav, hotade och bedrog – precis som politrukerna i armén förr, precis som i Afghanistan. En polisaspirant som kämpat till sig makten utan att ha hunnit föra befäl under polistjänstgöringen och som nu lustfyllt tillfredsställde sin orderklåda. Märkligt nog var det många som tyckte om det, pensionärerna och de friställda militärerna var som förhäxade, de läste alla hans tal i tidningarna, alla hans påbud,

och de nickade instämmande, säkert utan att ha begripit ett dyft av det ihåliga frasmakeriet. "Han kan nog få ordning på alltihop", så löd deras oföränderliga argument. Exakt *vilken* ordning de ville ha i detta rättslösa land, det var inte lätt att förstå. Det förstod de väl knappt själva. Ett par gånger hade Stupak försökt att lyssna på hans tevesända framträdanden, men han hade inte stått ut mer än fem minuter, varenda fiber i honom reagerade på den falskhet som genomsyrade alla de högtravande orden, och han förvånade sig över att andra inte tycktes märka samma sak. Hans hustru, till exempel. Så fort Stupak bytte kanal under något av dessa tevesända tal, kastade hon sig fram till teven och såg till att allt blev vid det gamla. Både hon och hennes lillasyster lät sig mer än gärna bedåras av hans ord, kvällarna igenom. Och när Stupak antydde något, då svarade de bara att det är väl klart att man vill lyssna när en så klok, känd och stilig karl talar? De smälte vid blotta anblicken av hans alltid omsorgsfullt rakade, sminkade ansikte med dess gåtfulla falkblick, skarpa kindben och nästan helt kantiga haka, som tycktes peka mot betraktaren rakt genom teveskärmen. I sådana lägen greps Stupak av en avsky för hela kvinnosläktet, inte bara för sin hustru. Sedan länge hade han avskytt självaste honom, magkänslan hade avslöjat hans för-ljugna natur och de billiga skådespel han satte upp för landets alla idioter och ryggradslösa kräk. Bara han åkte genom staden, vad hände? Trafiken upphörde, polisbilarna drog på blåljusen och korsningarna besattes av poliser med dragna batonger som jagade bort dem som inte hunnit undan. Och när slutligen tre, fyra svarta bilar störtade fram ur fjärran och rusade förbi i fruktansvärt fart bakom en polisbil med tjutande sirener, då frös allting till, som i väntan på jordens undergång. De vanliga bilisterna tryckte längs trottoarerna överallt längs deras väg.

En gång hade Stupak fastnat med sin *Moskvitj*, det gick inte att köra in till trottoaren för några bussar stod i vägen, och likt

en hök störtade en trafikpolis ner över honom, skällde ut honom och snodde åt sig hans papper, vilka han sedan tvingades hämta ut först långt efteråt på en polisstation. När folk efter en tid insett vad som var på väg att hända och när de förstått vem de valt, började de klandra varandra för att de valt så dumt. Stupak kunde förebrå sig själv samma sak, han hade också röstat på honom. Han hade inte kunnat förmå sig att inte rösta och inte heller hade han kunnat rösta på motståndaren – nationalisten, enligt vissa. Inte för att det var något större fel på honom, han var bildad och klok, men vad skulle han förmå med detta hunsade folk, som inte kunde annat än att supa, lata sig och stjäla? Som till hälften bestod av gammelkommunister och ungkommunister, och till andra hälften av folk som stod på KGB:s lönelista. Dessutom hade nationalisten förklarat att han skulle lagskydda den privata egendomen, att det egna språket, som alla glömt, skulle göras obligatoriskt – i stad som på land. Också Stupak hade vant sig av med det egna språket, det hände redan i armén, även om det inte hade fallit sig lätt för en bondpojke som han att lära sig ryska ordentligt. Det hade dröjt länge innan han kunde uttala alla ord ordentligt. Och just som han vant sig av med det egna språket och ändå fått lite fason på ryskan, precis som alla andra här i staden, förklarade den här boklärde nationalisten att han tänkte skola tillbaka alla igen. Meningslöst, tyckte Stupak. Gamlingarna hemma i byn kunde väl få skvallra sig igenom sina skröpliga liv som de önskade, men själv tänkte han hålla sig till stadens språk. Precis som överheten. Och alla omkring.

Översättning: Nils Håkanson

Boken "Veteranen" är utgiven av Ruin förlag 2008.

Originalets titel är "Afganets".

Andrej Chadanovitj.
Picknic under
Litteraturdagarna 2009
vid floden Pina.

Två timmar i en reservoar

Det är en massa belarusiska intellektuella
på kaféet "Akvarium".

Att gå till "Akvarium"
med en egen belarusisk intellektuell
är samma sak som att åka till samovarernas stad Tula
med egen samovar i famnen,
eller, låt säga, lämna dricks
till servitriserna på kaféet "London"
där man i vilket fall kan dricka tills man drunknar.

De intellektuella går hit som till ett jobb.
Ibland kommer de redan på morgonen –
och sitter och sitter... Vissa av dem är ensamma,
tar en plats och livnär sig ängsligt på sina skaparvåndor,
som är ouppnåeliga för vanliga dödliga.
Vissa sitter i par och ger intervjuer, den ena till den andra
för att efteråt byta plats som brottare gör när de tränar:
den passiva mot den aktiva.
Ibland är de tre – ett förband av intellektuella med en förrädare
som inte förmår att skåla hela vägen ut
och därför tidigare än de andra hamnar i kontexten.

Deras samtal flyter bra:
en belarusisk poet deklamerar något
med en demonstrativ accent på "ja"-ljudet,
en gäst från Ukraina accentuerar "ick"
och förrädaren bara hickar.

Omkring dem stormarknaden
och massor med folk på väg
från tunnelbanan till McDonalds
men de sitter avskärmade av en glasvägg
och köper varken hamburgare
eller "crovassanter"
(kafébiträdenas terminologi),
de står inte heller i kön till gratistoan.
De sitter.

De är belarusiska yrkesintellektuella,
mönsterföremål utställda
i vitrinfönstret,
akvariumvarelser,
rena guldfiskarna
fast de inte förverkligar några önskningar
varken för minskborna eller för huvudstadens gäster.

Trötta av sitt stötarbete somnar de
direkt vid sina arbetsbord.
Kanske drömmer de om
skönheter med fenor och gälar
som långsamt driver mellan fyra glasväggar
och drömmer om sig själva
som belarusiska intellektuella
från kaféet "Akvarium".

Översättning: Dmitr Plax

Underground

1.

- Tåget stannar inte vid Oktobertorget – upplyser en högtalare i vagnen.

Resenärerna viskar till varandra:

vad är det som händer?

Kanske är det nåt fel vid stationen?

Har det hänt nåt allvarligt?

- Nej, det är oppositionen! – lugnar dem en full proletär.

En handfull ungdomar reser sig hastigt

och går av vid nästa station –

Segertorget.

2.

Från t-banan ringer jag en vän.

- Är du fri? – frågar han.

- Ja... – säger jag –

jag har en och en halv timme innan nästa lektion.

- Nej – säger han – är du fri?

Plötsligt går det upp för mig.

- Ja, tack!

Än så länge är jag fri.

Bekanta ord har fått en ny mening
på fyra dagar.

3.

När jag efter att ha föreläst
ska bege mig tillbaka till torget
kan jag enkelt
korsa avenyn
och där ligger det – torget!

Men jag går till tunnelbanan,
åker en station
går ut
och åker buss tillbaka.

Den kortaste vägen –
brukade en stalker säga –
är inte alltid den raka.

4.

En gubbe säljer
varma sockor
vid en tunnelbaneingång.

Jag fångar hans blick
och ler
vänligast möjligt.
Han ler tillbaka.

Jag går in till stationen
stannar och ser mig om.
Gubben tittar fortfarande
efter mig.

19–22 mars 2006. Översättning: Dmitr Plax

Den vitryske mannen

Text & musik Andrej Chadanovitj

Den vitryske mannen kommer till världen, minsann
med myggbett istället för födelsemärken
i träskmarkerna där han trivs bäst. Så är han.

Om den vitryske mannen råkar trampa ner sig där
så att ingen orkar dra honom upp – hur går det?
Jo, då lyfter han sig bara själv i håret.

Han kan räkna upp minst tio rätter med potatis
och hundra och ett skäl att slippa skala dom,
för han har så mycket annat att ta hand om.

Den vitryske mannen bor i Europas mitt
om kartan nu är sann –
i denna mitt står en soffa och där ligger han,
en vitrysk man.

Refräng:

Hans farfar genomlevde kolchos och jorddränering

Hans pappa medelålderskris och inflation,

Huset renovering, katten sin kastrering

Men allt kunde vara värre, menar vår person.

Den vitryske mannen köper bilen utomlands, ett kap
så flyttar dom ihop i garaget, ett lyckligt äktenskap.

Den vitryske mannen är fotbollsfantast. Gör hans lag mål
svajar höghuset som en mast och luften fylls av vrål.

Den vitryske mannen har ingen etikett, så för den skull
– om han skämtar, se till att du är full.

Refräng:

*Var tredje dricker vodka, var tredje bara öl, resten inser dock
att livet är ett fiasko om man inte dricker både och!*

Den vitryske mannen ger sin fru en blomma och en kärlekssång
Han lovar sortera sina strumpor, men en annan gång.

Den vitryske mannen älskar hemmalivet, varje veckoslut.
Han ska bara ta en promenad. Och sedan går han ut .

Refräng:

*Vart han har tagit vägen vet ingen. Inte han själv i alla fall.
Han har somnat i en spårvagn och vaknat, full och kall
Hur står hustrun ut? Det är en gåta utan något svar
Hon förlåter fotbollen, soffan, vodkan och hans bilaffär
För att hon är kär. Och han är en vitrysk karl.*

Översättning och bearbetning: Stefan Eriksson och Ulf Stark.

JARYNA DASJYNA

Ta luft, men försiktigt,
ty den är förgiftad med orden,
de bräckliga ljuden faller
likt meningens pusselbitar.
Man trampar försiktigt
ty himlen
är bar som fötter.

Vet du hur en ren och äkta,
kristallklar
och lysande sanning
luktar?
Som naftalin,
som luft full av lögner och hat.

Du borde vara försiktig
ty någon växer igenom dig,
någon blommor och vissnar,
och någon gör slut på dig,

en spik
av bedrägeri
den hamrar på dig
i hjärtat...

Om jag kunde vara vit, mjuk och fjunig,
och hela världen var vit,
bara då skulle min enkla, konkreta mening
kunna få plats inom din existens.

I gömmorna av vårt minne
finns det fotografier
av alla finniga grin,
av skolhäften och rosetter,
släktfesternas djupa nirvana...

Jag gråter ej mer. Inte heller skrattar
(vilket är i princip detsamma).
Balanserar över stupet
faller ner i en hysteri
och lever efteråt generad.

Och min enkla konkreta mening
ryms inte längre inom dig.
Och ingen annanstans heller.
Mina minnen är mina bojar.
Mamma, här är vi alla fångar.

Översättning: Veronika Eriksson

Leonid Drankov, founder
of Baranavichy 2008.

En liten ängel och jag

1.

Jag tänker på den glamourösa N...

Jag är sparsam med ord och försöker inte måla N:s porträtt, för den masserande benämningen "den glamourösa" berättar i sig själv att min passions välfriserade ansikte går att upptäcka på nästan alla glansiga veckotidningars förstasidor, nästan på varje reklampelare och utan överdrift – på varje TV-kanal.

N är givetvis inte i min ålder; hon är ett verkligt kosmetiskt underverk med smaragdfärgade ögon!

Hennes yrke...

Nej, jag ska inte heller berätta i detalj om hennes yrke (att beskriva vad en glamourflicka ägnar sig åt vore idag slöseri med tid!); jag ska kanske bara avslöja ett kännetecken på hennes medfödda talanger: till sin natur är N både en oförglömlig strippa och en framgångsrik affärskvinna...

Att tänka på denna kvinna är nyttigt om så bara för hon i min själ väcker en oanad åtra, vars existens jag inte ens kunde ana mig till.

Den här åtrån uppmanar något heligt att förvandla sig till något vardagligt; bildligt talat, så tvingar den en ikon att bli till en köksbricka.

Ni kan föreställa er bilden: På ikonen står morgonkaffet!

Vilken hädande realism...

Trots det yrar jag om den, denna smutsiga realism, för jag befinner mig i ett sådant där nervöst tillstånd, när själen – om än bara för en kort stund, men ändå dör; när det föds torftig poesi, i vilken de huvudsakliga bilderna inte är stjärnor och blommor, utan galla och medicinrecept...

Det liv som var tillägnat njutningen är försvunnet, men den som av den anledningen vill räkna mig som ett orkeslöst misslyckande (vekt olycksbarn) – den misstar sig, för ett sådant misslyckande (olycksbarn) var också Napoleon.

Tvärtom, jag har haft tur, för jag har fått leva med N, som är skapad inte av Adams revben, utan av Messalinas kynne, och varken Don Juan, Lovelace eller, låt oss säga Casanova, utan jag, var den förste som förstod att det finns kärlekar som inte kommit till denna värld från det berömda revbenet, utan från det berömda kynnet...

Dessutom har jag förstått att man kan bli besviken på en konkret kvinna, vilket dock inte får göra en besviken på kvinnor i allmänhet. Och för en kvinna är den förste den man som hon är lycklig med, och inte den, som hon första gången hamnar i samma säng med...

Vi levde tillsammans i ett år, men N blev aldrig min käresta, hon förblev mig främmande, och ett år är en tillräcklig period för att känna att ett främmande liv aldrig kommer att utvecklas till att bli ditt livs historia!..

N behärskade till fulländning förolämpningens konst, och som resultat av denna fula konst blev jag till värdefullt material för en psykoterapeut...

Jag vill också säga, att jag i samtal med henne kände mig som hörselhandikappad, eftersom hon med avsikt inte uttalade vissa ord, utan bara (grimaserande med vämjelse) "visade" dem.

Det här manéret att tala påminde om filmer med textning, i vilka som bekant det sagda ofta inte sammanfaller med den text som visas på skärmen – det är alltid mindre text, som om det skrivna ordet inte hinner följa rösten...

Kapabel att egga, inte behaga, född inte för att älska, utan för att släcka sitt begär med män, duktig på att från en droppe källvatten utvinna gift, beredd att göra slut på inte bara sitt, utan också andras lugn, öppen för känslomässigt falskspel men inte för sanningen – N var en talangfull excentriker: en gång förvandlade hon en skräddarsax till en elegant liten giljotin, med vilken hon på varje fotografi av oss båda klippte ut mitt huvud.

Jag vet att hon redan hunnit samla på sig en rätt stor kollek-

tion älskare, och därför kan jag med säkerhet säga att hon till var och en av dem i arv lämnat samma sak som till mig – en slö sax och förstörda fotografier!

Filatelister samlar frimärken, medan hon samlar män och sedan slänger bort dem. Hon är i sina ständiga bestyr ganska frigjord, och ibland helt och hållet dumdristig, för hon kunde ofta tillåta sig följande: när hon blivit trött på en rik älskare, bytte hon genast ut honom mot en fattiglapp som fallit henne i smaken...

Efter att blivit lämnad ensam hade jag bara att vänta; jag väntade på renhetens beröring – med andra ord liknade jag det omöjliga/realiserbara, som varje man som sedan länge fyllt fyrtio innerst inne drömmer om.

Alltså, jag väntade och vandrade omkring längs Minsks gränder med hennes råd i minnet: "Nerverna måste man bota med hjälp av fågelsång, och i Minsk kan man bara höra fåglar i tysta gränder..."

Alla vet ju att sjunger gör fåglarna i Minsk bara i gränderna, men jag blev fängslad av ett sådant oväntat råd, eftersom det ingav hopp att gränderna – både de ännu existerande och redan försvunna – med sina långt ifrån slumpartade namn – Norra gränd, Treenighetsgränd, Sjögränd, Tatariska gränden, Snögränd, Ängsgränd, Lilla klostergränd, Mjolkgränd, Bergsgränd – återbördar det förlorade lugnet till mig...

Jag tror på den läkande kraften i namn som är påhittade!

Den här gången svängde jag in till Musikaliska gränden...

Efter att ha lyssnat på fåglar i Musikaliska gränden och inte varit särskilt nöjd med deras snåla visslingar, gick jag vidare förbi frimurarnas hus, klev ner för trapporna till Handelsgatan och vid stranden av Svislatj intill den nyrenoverade restaurangen "Zjuravinka" fångade jag plötsligt en liten fjäril i flykten, om vilken det i vår poesi sägs att den "... knappt hörbart slår med vingarna...".

Vilken sällsam tur att fånga en fjäril i handen – det är nästan samma sak som att fånga sin ande eller sin skugga!

Sedan tänkte jag att jag kanske håller i någons själ, som alldeles nyligen lämnat kroppen?!

För att fjärilen inte skulle dö, öppnade jag på en gång handflatan, och min färgglada fånge flög vidare och satte sig genast på en gamling som satt och sov med benen hopvikta under bänken, kanske för att inte hindra duvorna att stolt passera på den asfalterade stigen.

"... och det lysande dammet torkas upp av en tafatt hand".

Det vore inte rätt och kalla min hand tafatt, men av fjärilsvingarna blev det verkligen kvar ett lysande damm i min handflata, som vore det spår av blommors kronblad.

Kronblad är som längtan efter oskuld, och när vi ger bort blommor i present, är det som vi försöker återlämna den förlorade oskulden.

Det är nog därför kvinnor tycker om att ta emot vilka blommor som helst – även om det skulle vara några blygsamma blåklint...!

N tyckte varken om blåklint eller rosor (säkert för att hon inte ville bli oskuldsfull på nytt), och därför hade jag inte med mig ens en halv bukett...

Förresten, så tycker jag själv om blommor, men bara sådana som växer i naturen, jag tycker inte om dem som säljs, därför passerar jag snabbt förbi gångtunnlarna där det ofta ställs fram oändligt med snittblommor, och det är sällan jag tittar in i blomsteraffärer, eftersom jag där alltid inbillar mig en begravning; jag är rädd för att under blomsterkransarna hitta en avliden...

Jag kände glädje av vandringen, därför flöt jag nästan fram i gången, gick förbi Sportpalatset och hörde redan bilarnas tjut från Jerusalem-gatan, men där blev jag tvungen att stanna till.

Vid stranden av den nästan orörliga Svislatjfloden, på en träbänk, i en förtjusande kimono vars rygg utsmyckades av två ljusblå drakar, låg en ung strandbadande kvinna med huvudet vilande på sina korslagda armar.

Berused av ledighetens sötma låg hon och läste, och jag fick också lust att slå upp en bok.

Jag beundrade lite grand de ljusblå drakarna, vars vingar vuxit samman i en genomskinlig bukett, och jag var den strandbadande kvinnan tacksam för att hon efter att känt min närvaro inte såg sig om för att titta på mig...

Bra att hon inte gjorde det, för jag skulle ha kunnat bli besviken. Det finns kvinnor vars lycka består i att män endast ser deras ryggar...

Så kom jag fram till Zmitrak Bjaduljas bro.

Detta är den vackraste lilla bro som finns i Minsk – med två valv, fyra gatlyktor och tre lampor i mjölkglas på varje lykta; den är belägen inte långt från hotell Belarus, om man går ner mot Svislatj från den gravkulle som hotellet reser sig på...

För länge sedan betraktade Zmitrak Bjadulja från denna kulle bönderna som var på väg till Treenighetsmarknaden.

”Människorna ser bekymrade ut – tänkte författaren – de måste hinna sälja sina varor i tid och dessutom till ett bra pris: det betyder – dyrt, och sedan hinna köpa hem det ena och det andra till ett bra pris: det betyder billigt...”

På detta sätt kom författaren – sittande längs Svislatj – fram till den viktigaste regeln i familjehushållningen, och för denna upptäckt skulle också jag ha uppkallat den mest finmejslade av all broar över Svislatj efter honom. Jag klev upp på bron och öppnade en bok – prosa i österländsk sagostil, i anden besläktad med den ovanliga bilden på den strandbadande kvinnans kimono:

”... mannen berörde kvinnan endast med sin närvaro, för han visste att den första kvällen man gör bekantskap med en kvinna får man endast beröra henne med närvaro.

Men andra kvällar följde, och han förstod att han älskade och älskade på riktigt, och därför satte han inga gränser för sin ömhet, och i glädjens ögonblick kunde han inte hejda sig: han beströdde sin älskade med de mest rörande komplimanger, han tänkte ut de mest eleganta namn, skapade de mest fantastiska benämningar för varenda en av hennes klänningar, skor, örhängen, till och med för varje födelsemärke på hennes kropp, och han lät sig frikostigt berusas av teatraliska mystifikationer: han räddade henne från helvetet till jorden; han samlade hennes kyssar som dagg med en krysanthemums stjälk; han bad henne vakta månljuset på sjöns vattenyta; han sände henne till andra tidsåldrar och länder, han kände svartsjuka mot stora poeter i det förflutna, som (vilket han var uppriktigt över-

tygad om!) åtrådde henne starkt.

Sedan kom natten då de förenades...

– När du berörde mig, sade han till kvinnan, så tycktes det mig som att jag förvandlades till en guldkedja!

– När jag kände dig, svarade hon, blev mitt huvud till ett genomskinligt löv, och blodet började brusa som sjövattnet en blåsig dag!

– Jag kommer alltid att kyssa eva med min adam, skrattade han lyckligt.

– Och jag kommer alltid att kyssa adam med min eva, log hon till svar...

Tiden gick, de älskade varandra uppriktigt och trodde att deras kärlek bodde i ett hus lika rent och obefläckat som en näktergals strupe, och att de för alltid skulle vara tillsammans, de levde med förhoppningen att deras lycka aldrig kunde ta slut.

De gladdes åt att allt ont förflyktigades i förenandets sötma, och de skulle lära sina framtida barn att uppskatta den eld, i vilken allt ont försvinner...

Olyckan kom emellertid – hans ben blev förlamade.

Hon gjorde allt hon kunde för att göra honom frisk, men ingenting hjälpte, varken doktorer, mediciner, pengar, kloka gummor, tiden, hennes hängivna skötsel – allt var förgäves.

Om man kunde skrika ut sin förtvivlan!

En dag dök en gladlynt vandrare upp i deras avlägsna lilla samhälle, han fick höra om den stackars kvinnans olycka och rådde henne att spela upp en otrohetsscen.

– Varför då?! häpnade kvinnan.

– För att antända svartsjukan hos den sjuke...

– Svartsjuka?!

– När inget annat hjälper, kan man bara besegra förlamningen med svartsjuka!

Hon trodde inte riktigt på honom, men var tvungen att ge med sig...

Efter att ha sett henne i vandrarens omfamning, reste sig den sjuke upp från sängen (först till kvinnans glädje, men efteråt till hennes stora olycka).

Den glödande svartsjukan lyckades verkligen väcka en insomnad kraft i de försvagade senorna, den gav styrka till att övervinna förlamningen, men den gjorde också slut på kärleken.

I blind vrede ville han inte lyssna till några förklaringar, och på ett obegripligt sätt kunde den tillfrisknade slå till vandraren ordentligt, och henne, som hela tiden vårdat honom, jagade han ut ur huset...”

Han betedde sig inte mänskligt; och omänskliga handlingar bestraffas i sagans värld alltid snabbt och oväntat, denna gång på följande sätt: en skata kom flygande och hackade den botade dum-bommen rakt i ansiktet...

Som det brukar sägas: där det finns en skata finns också en häxa, eller: skatan hackar bara den skyldige.

Medan jag tänkte på vad som sägs om skatan i våra och främmande sagor, slog jag ihop boken till en melodi från några långtansfulla strängar.

Den gamle tiggaren tittade bedjande på mig medan han spelade på sin fiol; hans utlämnande melodi, som påminde om svalans raspiga läte, hade för mig en förståelig innebörd: ”Ensamheten är en ögla som kastats runt själen; en ensam själ vissnar så småningom, och då börjar ålderdomen, som vi borde frukta lika mycket som fattigdomen, svåra sjukdomar och fängelset...”

Jag kastade en sedel till fiolspelaren.

Efter att ha sett min blåa sedel med fästningen i Mir i sin tomma mugg, upphörde den gamle förläget att spela:

– Herregud, har ni skänkt mig så generöst! Ett stort tack till er!

– Jag tyckte om er fiol.

– Jag är egentligen en professionell musiker, men så här gick det... Som ni ser, jag blev tvungen att gå ut på gatan... Tro bara inte att jag gjorde det av fri vilja...

– Det tror jag inte heller...

– Det finns avskum, som öppet berömmar sig för att de aldrig ger något till tiggare! Men när de blir gamla kommer de säkert själva att tvingas ge sig ut på gatan! Livet kommer att spela dem sitt spratt...

– Jag känner faktiskt en sådan person...

– Jag antar, att han är den avundsjuka och odugliga typen! – var slutsatsen den gamle drog.

– Han är helt enkelt impotent...

– På vilket sätt?

– På alla sätt!

– O, ja sådana är förbittrade på hela världen... De lever inte, utan drunknar varje dag i exkrementerna från sin ondska...

– Spela något stillsamt för mig...

– Jag ska framföra ett adagio, som ni absolut kommer att gilla!

Tycker ni förresten om musik i allmänhet?

– Att tycka om musik – det är samma sak som att tycka om vatten eller vind – påpekade jag.

– Sant som det var sagt! – sade den gamle lite generat. – Inte ska man ställa sådana frågor till kulturella människor, ni får ursäkta mig...

– Det var ingenting...

– Så synd, att jag inte är klädd i frack just nu...

– Skulle det ha förändrat situationen på något sätt?!

– Att spela utan frack – det är samma sak som att hänga upp en tavla utan ram!

– Intressant jämförelse! – smålog jag.

– Musik mot bakgrund av en frack, om man kan uttrycka det så, det är som en briljant på en sammetskudde...

– Den ser bättre ut, eller!?

– Just det!

– Ett adagio i ert utförande kommer att låta underbart även utan frack!

– Tack ska ni ha...

Glebovs sorgsna melodi, som han på en gång började spela, tilltalade mig verkligen – det var min älsklingsdans ur den Lille prinsen med rosen.

Den gamle gissade sig på ett outgrundligt sätt fram till min favorit bland musikaliska verk – med andra ord skänkte han mig en verklig gåva!

Är det inte härligt när man får saker i present som man tycker

om; lika härligt är det att det eviga aldrig blir gammalt...

Musiken är just detta eviga, i vilket friheten tittar kärleken i ögonen; jag vet bara inte om friheten försvinner i kärleken, eller om det är kärleken som dör av friheten, emellertid vet jag följande säkert: balanserad av hoppet och berikad av en sådan melodi, kommer friheten att uppriktigt gagna nytt skapande om just kärleken...

Den gamle spelade som om han grät, som om han berättade om sin egen ofantliga förlust, men ändå, trots att han hade gått miste om mycket i livet, utstrålande hans spel en förtäckt glädje, en lycka, som om han var den ende på hela jorden som hade förstått: man måste lära sig att förlora om man vill lära sig att finna något!

Förresten, inte "som om", det var precis så det var – han hade förstått...

Han fortsatte att spela så länge som han mot den på avstånd oskarpa stadsbilden fortfarande kunde se mig.

Melodin blev tystare, avlägsnade sig långsamt och lade sig som en matta för att slutligen tystna helt när jag gick runt ett hörn.

Den sista förnimmelsen av fiolen liknade det spasmodiska ljud som vanligen uppkommer när man torkar en tesked med en siden-servett...

Jag hamnade åter på Musikaliska gränden, och fick åter lyssna till den återhållsamma fågelsången, och fick plötsligt upphetsad en tanke: "Jag måste åka ut till skogen, jag måste få lyssna till skogs-fåglar!"..."

Upprymd av denna tanke gick jag förbi den tjeckiska ambassaden och det svenska konsulatet och ut mot stadshuset, där jag fick syn på en yngling med ett desperat plakat: "Snälla människor, intressera er för ert hemland Belarus!"

Det undfallande verbet "intressera er" var det ord som var mest utmärkande i denna förtvivlade uppmaning.

Människorna styrdes dock av ett landsbygdsförnuft, och passerade därför förbi utan att ge den minsta uppmärksamhet varken till ynglingen eller hans hemgjorda plakat.

Det är klart att de inte kom från den stridslüstne Kalinouskis trupper, utan från den medgörlige Nesterkas fogliga folkmassa, och

med sin ståndaktiga likgiltighet vittnade de uttrycksfullt: intresset för Belarus är lika trögt och saktfärdigt som en pärlas födelse...

Jag kom i samspråk med ynglingen – framför allt om dessa människor och om att vi tack och lov ändå har en egen stat, men att vi tyvärr ännu inte har något samhälle, och att majoriteten av oss är förnuftiga människor, men utan några särskilt intressanta känslor; de beräknar och planerar varje dag, som vore den någon slags teknisk konstruktion, och från tjugo års ålder oroar de sig redan för sin pension.

Överhuvudtaget täckte vi in mycket i vårt korta samtal, vi berörde både det upphöjda och det vardagliga, vi hann också fördjupa oss i det som intresserar oss som män, vi pratade likaså om pengar, men viktigast – vi kom som goda kamrater överens om att pengar verkligen bestämmer allt, att deras makt är obegränsad, och att de därför bör stanna i plånboken och inte smutsa ner ens tankar, och att de personer som Belarus framtid beror på absolut kommer att ha krafter nog för att göra allt för att pengarna ska veta sin plats: det vill säga inte kryper över från fickan till huvudet...

Vad är egentligen Belarus? – frågade jag till avsked.

– Ett möte mellan den nya jorden och det skövlade boet! – hördes oväntat och övertygat till svar.

– Det var ett intressant schackdrag! – och jag kunde inte låta bli att småle.

Jag tyckte om ynglingen, och tänkte rörd att han inte tillhörde betalda vitryssar, som med Kupalas fem senatorer som förebild menade att "...det inte är någon skam att ens ta emot pengar från djävulen..."

Nej, han hör inte till den hala skara "kämpar", skapare av politisk obetydlighet, som tar emot "kastiusjki" för kampen för ett bättre Belarus, men bara imiterar kampen, och för det som de tagit emot köper lägenheter, bilar och dyra kläder till sig själva...

2.

På vilohemmet i skogen, ungefär två kilometer från krukmakarsamhället R., blev jag redan första dagen vaggad till sömns av en läkande fågelkör och jag omslöts av helgens bekymmerslöshet.

Jag lugnade ner mig och var lycklig, eftersom jag hade funnit det jag behövde.

Hur stor och oövervinnlig är den ändå inte – längtan efter bekymmerslösheten!

Det var ju ingen tillfällighet att Jakub Kolas en gång sade att det är mycket angenämt att "... inte ha några bekymrade tankar..."

Jag är uppriktigt avundsjuk på alla, som inte har någon oro i själen, inte heller någon ängslan, eller inte, som man sade förr, det minsta embarras.

Jag är också avundsjuk på naturen, eftersom hela den är obegränsad bekymmerslöshet.

En bekymmerslös fågelkör, bekymmerslöst vatten, den bekymmerslösa solen, en bekymmerslös enbärsbuske som böjer sig en aning på sluttningen till en lika bekymmerslös kulle...

Däremot kunde man inte säga att denna sång är bekymmerslös – den hördes plötsligt inte långt bortifrån...

I det djupa vattnet
I sina bakströmmar –
Min forell är nånstans
Långt borta den simmar.

Till den svarta stenen
Vill den ej simma fram,
Kanske ett ont öga
Har förtrollat honom?...

Där botten gulnar,
Visa upp dig, forell,
I dina bakströmmar
Var inte för länge!

Och så fort som
Syn på dig jag får,
Ska jag av stor glädje
Fälla en äkta tår;

Jag ska av stor glädje
Uppriktigt skratta till,
Ty skratt kommer alltid
Med gråt i Belarus;

Hos oss i Belarus,
Är den galne modig...
Simmar du till stenen
Kan det svarta bli vitt!

Jag tyckte mycket om sången, som genomsyrades av filosofiska kval som man inte förknippade med barn, men det var en pojke som sjöng den.

Efter att ha klättrat ner för den branta sluttningen till ravinen, i vilken en snabbflytande bäck strömmade fram, fick jag intill en jättelik svart sten syn på den duktige sångaren.

Mitt oväntade uppdykande gjorde honom märkbart orolig – i den unges smidiga figur visade sig en kylig försiktighet, och bakom den genomskinliga luggen av blont hår blixtrade det till från de blågröna ögonen, vilka genast sänkte ner mitt hjärta i sötaktig smärta...

– Vem har lärt dig den där sången?

– Ingen...

– Varifrån kommer då den?

– Från ingenstans...

– Hur då "ingenstans"?

– Jag har själv hittat på den...

Själv?!

Jag bemäktigades av en särskild, man skulle kunna säga kristallklar, förvåning.

En ny Simon-musikant stod framför mig – även om det för en fullkomlig gestaltning saknades en fiol...

Den vaksamme pojken visade med hela sitt utseende att han inte alls hade lust att prata med mig, men jag lät mig inte generas av detta.

– Har din mamma likadana ögon som du? – frågade jag hastigt, men jag fick inte något svar.

– Om de är likadana, fortsatte jag, så är din mamma en skönhet. Blå ögon med en klargrön nyans brukar bara vackra kvinnor ha!

”Nej, så borde jag inte tala med honom – förebrådde jag mig själv i tankarna, det blir för insmickrande, och den lille kommer förstås känna av mitt simpla försök att ställa in mig hos honom och kan mycket väl inte vilja säga ett ord till. Barn är mycket känsliga för falskhet... Dessutom är han en liten man, med andra ord en svart-sjuk varelse. Att berömma hans mor inför honom, att säga att hon är vacker – det är samma sak som att tillkännage sina avsikter som man gällande henne... Ett farligt läge...”

– Väntar du på forellen? – bytte jag samtalsämne.

– Ja...

– Varför just forellen?

– Den bringar lycka...

Jag visste inte att forellen bringar lycka, men trodde på honom: den kommer säkert med lycka, eftersom denna fisk inte är särskilt vanligt förekommande hos oss belaruser, precis som lyckan själv.

– Fiskar du forell?

– Nej, jag väntar bara...

Det syntes att försiktigheten långsamt lämnade honom, även om ögonen fortsatte att vara fyllda av en kvarvarande spänd oro.

Han lutade sig över bäcken, sträckte ner handflatorna i det klara vattnet och viskade hastigt någon slags barnslig ramsa.

– Spår du i vattnet?

– Ja...

– Hur går det till?

– Det är mycket enkelt... När det simmar förbi en forell betyder det att mamma kommer imorgon, men om den inte syns till

så kommer mamma tillbaka senare...

– Vart har hon åkt någonstans? – frågade jag så stillsamt som möjligt, men något svar fick jag inte.

Det fanns ingen forell i bäcken; trots den påtagliga strömmen, verkade bäcken orörlig, och pojken satt med sitt svåröverbärande vemod alldeles vid vattenbrynet.

– Men om det kommer fram någon annan fisk! Vad händer då?!

– Det kommer ingen annan fisk. Här lever bara forellen! – svarade den lille övertygat.

– Kommer du hit varje dag?

– Ja, varje dag...

– Och forellen har inte visat sig en enda gång?

– Nej, inte en enda gång...

– Var bor du någonstans?

Utan att höja sin bekymrade blick från bäcken, pekade han med sitt ljusa huvud mot skogen, över vilken mörkret föll över spetsen på kyrkospiran, och jag gissade mig till att han bodde i det lilla samhället R.

– Vad heter du?

– Ängeln...

– Ängeln?! Menar du att det är ditt namn?

Pojken svarade inte...

Efter att ha tagit farväl av honom, gick jag upp för den gräsbevuxna bäckstranden och hamnade i buskage av höga, tätt växande alträd. Jag hade med mig färskt rågbröd, och med dess klibbiga och väldoftande inkråm formade jag den utdragna kroppen av en forell; därefter gjorde jag ytterligare en fisk och ännu en...

En berusande värme av poetisk hänförelse fyllde med ens mitt bröst och pressade samman min hals med mild smärta...

Mitt andetag gav brödforellen liv, och spänstigt sprattlande med stjärtfenorna hoppade den lätt från handflatan ner i bäckens friska vatten.

Efter att ha vant sig vid det grunda vattnet, simmade de en efter en (mitt bröd räckte till sju fiskar) neråt bäcken till det djupare vattnet – just till den plats vid den svarta stenen där den

sorgsne pojken ännu stod kvar.

När jag skapade forellen, oroade jag mig starkt över att jag säkerligen av en händelse klampat in på främmande mark; jag kände mig som en brottsling, som om jag hade stulit något...

Men det som räddade mig var att jag inte behöll det stulna, utan bara viskningen av det stulna, dess lukt och konturer.

Den levande forellen simmade rovdjursaktigt omkring någonstans på bäckens steniga och sandiga botten, och var givetvis inte lik den fisk som jag hade hittat på, återigen med hjälp av den österländska sagoprosan, vilken påminde om en bukett sammansatt av drakvingar.

I den prosan, i syfte att glädja ett barn som också väntade på sin mor, formade poeten en leksaksbåt av bröd och uttalade över floden: "Det är en stor synd att säga till ett barn att livet blir mer fullödigt med dess mors frånvaro, men det är likväl en stor njutning att avslöja för en förälskad yngling att livet levs mer fullödigt när ens älskade är på avstånd."

Dessutom lärde poeten ut följande i samma prosa: "Kärleken kan utsättas för prov, något som inte skapandet kan; det går att ta avsked av kärleken, men inte av skapandet (om du gör det om så bara för en minut, så lämnar dig skapandet för alltid); kärleken återvänder självmant, ty den är seende, skapandet är inte kapabelt att återvända – det är blint; kärlek utan skapande kan existera, skapande utan kärlek – aldrig..."

Men i slutordet vittnade denna genomskinliga prosa om följande: "Skapandet – det är först och främst en rörelse mot kärleken, men det bringar större glädje än den senare, ty det omvandlas inte till rutin; man vänjer sig ju vid kärleken, på samma sätt som vid sitt öde, och då blir ens tankar tröga, och det kan passera ganska lång tid innan man förstår: att göra sig av med invand kärlek – det innebär samma sak som att berikas..."

Stående i det höga och täta buskaget med alträd avvaktade jag och inväntade ögonblicket: jag tappade nästan andan när jag strax fick höra det glada utropet från Ängeln:

– Jag ser forellen! Mamma kommer imorgon!...

Efter att ha återvänt till mitt rum på vilohemmet, funderade jag lyckligt kring den omständighet, att högtidsstunder blir till även när bröd förvandlas till drömmar, och en sådan högtid förkroppsligas omedelbart i barnets klingande röst, och ekot från denna stund kysser sedan länge den av talldoft druckna luften.

Den känslorörelse som jag upplevde vid bäcken höll mig vaken ända till morgonen; till tidig morgon läste jag och yrade för mig själv, som vore jag en främling, något obekant men samtidigt mitt eget: "Adams dröm: hon och jag, Evas dröm: han och jag... en mans lycka – det är när han älskar en kvinna som förstår honom, medan en kvinnas lycka – det är när hon älskar en man som hon förstår..."

Således kunde jag inte somna förrän långt in på morgonen, och när jag till slut somnat in sov jag ända till lunchen och jag längtade efter att på nytt i halvdvala få yra om en enda sak – jag ville så gärna få återse Ängeln...

Och jag kom tillbaka till den svarta stenen, på vars släta puckel det svartnade av fågelfjädrar.

För mig okända fåglar omringade tätt den branta bäckkröken och dolde sina långa näbbar i det klara vattnet.

När de hade druckit sig otörstiga så flög de iväg, utan att lämna en enda fjäder på den gröna stranden.

Ljudet från deras vingar påminde om ljudet från tallar – högt, utdraget, strävt och utan att lämna några spår i luften; bortsett från att en papperssnyftning blev kvar, som om man rivit sönder ett notblad ovanför en flygel.

Jag var övertygad om att det i min och Ängels väntan ändå kvarstod det mått av lugn, som fanns i de okända fåglarnas flykt...

Det fanns ingen intill stenen (som ännu inte hade blivit vit), och för att sysselsätta mig med något öppnade jag en... nej, inte en bok denna gång, utan en tidning och fick reda på att jag "... rekommenderas ljusa nyanser av blå och grönt..."

Jag har aldrig trott på horoskop (med N var det tvärtom – hon studerade dem noga, särskilt mitt tecken Vågen!), men hur ska man kunna låta bli att tro när jag "... rekommenderas ljusa nyanser av blått och grönt..."

Ängelns ögon och N:s ögon!

Vilket osannolikt sammanträffande!

En behaglig kall känsla fyllde mina tinningar...

Efter att ha gömt tidningen tänkte jag nedstämt: Ängeln kommer inte hit mer, nu när han fått som han ville och hans väntan på forellen inte var förgäves...

Kan det vara sant att hans mamma verkligen hade kommit?

Knappast...

Jag kände mig genast bitter, för jag hade lurat ett barn, gett honom ett tomt hopp...

Förlåt mig, unge vän, och förstå att jag lurade dig bara för glädjen i dina längtande ögon, för ditt lyckliga utrops skull: "Jag ser forellen! Mamma kommer imorgon!..."

När vi träffas igen, och du får se sorgen i min blick, kommer jag att bli glad om det denna gång är du som lurar mig, om du med ditt svarta bröd formar en bild av min inbillade lycka – så att du kan skänka mig en vacker lögn, och med den också glädje.

Jag längtar efter din lögn, kära barn!...

Från kullen tittade jag ut över samhället R, på den ensamma kyrkospiran, och kunde omöjligen komma ihåg namnet på den kloke man som sagt, att om byar och småstäders existens får omvärlden reda på först när det i dessa byar och städer föds genier eller inträffar katastrofer...

Den 25 april 1986 (en dag före Tjernobyls fasor), på besök i Belgien, befann jag mig intill den fransk-belgiska gränsen mellan städerna Tournet och Kortrijk.

Jag visste då inte, att någonstans i närheten låg den lilla byn Kooigem, och jag visste lika lite att det i gränslandet mellan Ukraina och Vitryssland fanns en plats med namnet Tjernobyl.

Om Tjernobyl fick jag reda efter tre dagar, när jag hade återvänt hem, men om Kooigem fick jag veta efter tre år.

Allt gick sin illavarslande och oundvikliga gång, och i spåren efter det okända Tjernobyl blev också det okända Kooigem världs-bekant, men gudskelov inte i samma omfattning som Tjernobyl.

 Den 4 juli 1989 störtade ett sovjetiskt militärflygplan på bonden

de Laeres hus i Kooigem, och vid denna olycka omkom bondens son...

Ett flygplan är något som kan flyga själv.

Vilken fruktansvärt exakt betydelse det kan döljas i ett ord!

Flygplanet MiG-23m kunde verkligen flyga själv, utan sin pilot, som uppskrämd av något tekniskt fel styrde sitt jaktplan mot Östersjön i förhoppning om att den skulle stöta där, varefter han tryckte på katapultknappen.

Det var givet att flygplanet för piloten betedde sig obegripligt, och det återstod mindre än tre tusen meter till marken – just det ögonblick det är dags att lämna planet om man vill överleva...

Flygaren överlevde, men hur det nu gick till så tvärvände hans MiG (kanske satte automatiken igång), och istället för kurs över havet "valde" planet kurs över land och flög över Polen och två Tyskland, och dessutom över Holland och Belgien; det fattades inte mycket för att det skulle ha nått ända till Frankrike...

Jag vandrade ner för kullen och gick mot samhället R., övertygad om att det kommer att bli känt tack vare Ängeln, eftersom pojken som tog brödforellen för en riktig fisk var ett framtida geni...

I den lokala biografen var det ingen som stoppade mig vid biljettkontrollen, och utan minsta hinder gick jag tyst in i den nästan tomma biosalongen.

Ett gäng ungdomar (Ängeln var inte bland dem) satt tuggandes på solrosfrön och tittade med stora ögon på filmduken, på den vackra matadoren, som noggrant förberedde sig för att gå ut på arenan...

Matadoren genomförde framgångsrikt sin kamp, och det tjockflytande blodet från den dödade tjuren svartnade uttrycksfullt på arenans vita sand. Jag tycker inte om corridas, jag hatar när det obevekliga vassa järnet tränger in i det levande skinnet och först får det stackars djuret att bli galet för att sedan slutligen döda det.

Men vad är mitt ogillande värt, vad är min avsky i jämförelse med den blixtrande fest som pågick på filmduken: unga män hälsade upphetsat sin idol från läktarna, flickor skänkte honom förälskade leenden och slängkyssar; till och med ungdomarna i biografsalongen glömde bort solrosfröna och var inombords tillsammans med dem

som applåderade och hyllade matadoren...

– Grabbar, Chvedar Sljapy har ju en precis likadan tjur! Den skulle man sticka en plog i! – ropade någon från gänget.

– Vem skulle man sticka den i? I Chvedar?! – hördes någon skratta genom näsan.

– Inte Chvedar, din dumbom, utan hans tjur!

– Vet du inte att Chvedar har en oxe och inte en tjur! hördes någon säga från sidan.

– Det må vara en oxe! Det går väl och släppa ut tarmarna på en oxe också!

– Aha, ni skulle springa därifrån lika snabbt som från ett vildsvin!

Det okynniga gapskattet steg ända upp till taket.

Men då hördes tydligt från hörnet en beslutsam kvinnlig röst (antagligen var det biljettkontrollanten):

– Ni ska strax få se hur tarmarna lämnar er alla, era små huggormar! Jag ska släppa ut något från var och en av er så att ni lovar att aldrig göra om det!

– Tant Chrystsia, sluta tjuta! – brast på nytt någon i skratt genom näsan.

– Shhh! Ni som har spottat frön över hela golvet, era förbaskade lymlar!

– Inte hela, tant, bara närmast framför oss...

– Sa jag inte shhh, era odågor, annars stänger jag av filmen och slänger ut er alla härifrån! Mina händer räcker inte till för att städa upp efter er!

Ungdomarna blev tvungna att hålla tyst, och filmen rullade vidare utan att stängas av och skrämde upp publiken med ett nytt avsnitt av filmen...

I detta avsnitt hade en godsägares tjänare, till sin läggning mördare och våldsmän (hos en av dem darrade hotfullt en stor spretig sporre på stöveln), fångat in några slavarbetare som rymt (de hade uppenbarligen gjort sitt odjur till herre missnöjd på något sätt) och grävt ner dem i marken ända upp till halsen.

Han med den spretiga sporren tryckte omsorgsfullt ihop mjuk

sand kring halsen på varje rymling, så att ingen ens skulle kunna röra sig.

Därefter anföll tjänarna dessa olyckliga människor på hästar, deras öppna, försvarslösa huvuden...

Vilken fruktansvärd scen...

Emellertid dök snart tjänarens ben upp förstörad på filmduken – fast inte själva foten klädd i stövlar, utan det nakna vadbenet med den där stora spretiga sporren...

Man kunde nästan tro, att illdådet på detta sätt blev konstnärligt bestraffat, att regissören förvandlade bödeln till ett skelett...

Jag inväntade tant Chrystsia på gatan.

Efter att ha sopat upp i salongen och slängt bort soporna, lyfte hon – som ännu inte var särskilt gammal och ganska spänstig och livlig – välvilligt på sitt lätta huvud som svar på min avsiktligt inställsamma hälsning.

– Har ni det besvärligt med dem? – sade jag och pekade på ungdomarna, som hade spritt sig tätt över den redan stängda biografens trappavsats.

– Eländigt, de får för lite stryk! – svarade tant Chrystsia mig snabbt med granskande blick och dölde inte sin starka önskan att ta reda på vem denne person var som hade tilltalat henne så vänligt.

– Men det finns sådana som man inte behöver ge stryk! – log jag till svar. Det bor en pojke här någonstans... En liten Ängel... Det är visst så han heter... Jag vet inte om det är hans rätta namn eller bara ett smeknamn, men den pojken, det kan jag säga er, han är ett oförfalskat barn...

– Och hur känner ni honom? – svarade den gamla spänt och nästan bleknade.

Med mild föraning om att jag omedelbart kommit Ängeln på spåren försökte jag så lugnt som möjligt uttala till svar:

– Intill bäcken blev jag bekant med honom. Därborta, inne i skogen.

– Aha, ja så, det var ni som kastade fullt med bröd i bäcken?

– Det var jag...

– Han kom med era genomblöta brödbitar och sa att i morgon

kommer mamma tillbaka. Och i morse kom hon mycket riktigt hem...

– Har hans mor återvänt!!!

– Jag ser att ni nästan tar ett krumsprång i ert inre av detta...! Nå, det stämmer, hon har återvänt, min kvicka svärdotter! Inte för lång stund, visserligen... Hon viftade lite på svansen, stannade i stugan kanske en timme, tog med sig Ängeln och bar iväg igen till sitt Krakow!

Hon väntade inte ens för att få träffa Mikolatjka!

– Och vem är denne Mikolatjka?

– Min son, och hennes karl...

– Men det betyder, att Ängeln är ert barnbarn!

– Barnbarn, bevara mej för ett sånt barnbarn! Av ett sånt barnbarn blir ryggen svettig och huvudet snurrigt! Han har tagit ifrån mej all min hälsa! Inget passar honom, aldrig är han nöjd... Den lille lymmeln är bara fjorton, men redan med kynne! Och vilket kynne sen! Samma fasoner som hos den där fogden!

– Lydde han er inte eller vad menar ni?

– Han lydde mej över huvud taget inte. Ibland ville han inte sova i stugan, och smet iväg till höet för att på natten kunna se på stjärnorna. Ibland kunde han från någon bok få för sej att man inte ska slå boskap! Ibland ville han förvandla sig till katt: precis så sa han till mej: Jag vill vara en katt! Det var riktigt obehagligt att lyssna på... Ibland lät han mej inte klippa ner rönnbärsträdet, som gav skugga över trädgårdslandet... Ibland kunde han stå hela dagar vid vattnet för att den där tokan hade lurat i honom nåt om en sagofisk...

– Men han är ju poet!

– Just vad lärarinnan sa till mej, att han skriver ihop dikter, men vad har jag för nytta av det?! Jag har i mitt liv arbetat sönder händerna, jag har ont i huvudet och benen bär mej knappt längre... Jag vill ha lugn och ro!

– Och vad gör er svärdotter i Krakow?

– Hon är hemhjälp hos någon herre. Jag vet mycket väl vad det betyder, för under den polska tiden var jag också hemhjälp. Och ser

man på, nu sker samma sak... Herrarna har på nytt klättrat uppåt, medan vi stannat kvar längst ner på stegen... Den token, hon skulle ju ha kunnat arbeta här med boskapet, det fattas massor av mjölkerskor, eller så skulle hon ha kunnat städa på sanatoriet! Jag som redan är gammal släpar på filmer, river biljetter, och ibland stänger jag till och med projektorn när mekanikern Stsiapanavitj har somnat... Nej minsann, hon stack iväg efter dollar... Jag kan tänka mig att hon redan lämnat min son Mikolatjka, att hon struntat i honom och lever med den där herrn som vore han hennes man...

Tant Chrystsia pratade på högljutt, så att hela gatan hörde, och hon lät sig inte generas av varken sin metalliska röst eller av dem som lyssnade – det vill säga av mig och samma uppkäftiga ungdomar, som flinade fräckt, blottade sina gula tänder och tuggade slut på sina pumpkärnor på den murade trappavsatsen.

Den gamla tantens händer skakade, och på det bittra ansiktet, utslitet av trädgårdsarbete, blänkte varma svett droppar – av och till blommade röda fläckar upp.

Men från hennes kraftiga figur, från den bekanta enkelheten i hennes ord och den så belarusiskt förståeliga kvinnliga önskan att få beklaga sig över sitt bittra öde, utgick ändå en hemtrevlig värme, och något familjärt och förtroligt glimtade i hennes djupt insjunkna ögon, i vilka samtidigt kunde skönjas en medkänsla, ett stort medlidande för andra människor, för hela världen och för sig själv; och denna medkänsla visade sig alltid hos sådana själar som tant Chrystsia genom smärta, för den är inte konstlad, den är lika äkta som smärtan själv.

Det var som om den gamla ville säga: Jag kan visa medlidande, och jag har alltid visat det för alla, men snälla ni, visa medlidande för mig också...

Det var tydligt att hon inte pratat färdigt, men uttröttad av att prata, gick hon bort på trottoaren som ledde bakom biografen och vidare bortom kyrkan, och jag som törstade efter att få veta mer om Ängeln, rörde mig automatiskt efter henne.

Vi gick inte länge på detta sätt, bara till den första stolpen. Plötsligt klev hon närmare staketet, intill vilket det växte höga näss-

lor, vred på huvudet och slog torrt ihop handflatorna:

– A-a, min Mikolatjka, älskade son! Min duktige traktorförare! Vad har du för dej här? Har du fallit ihop efter dagens slut, min stackare! Har du jobbat för mycket, min käraste! Vilar du dej, min utmattade vän! Har du funnit dej en säng, min bäste fylletratt! Och var har du din traktor?!

I de dammiga nässlorna, som vore han död, låg en kortvuxen ung man med händerna svarta av olja utsträckta vid sidorna.

– Ma-a-m-ma! – ropade han utdraget precis som ett barn, han kämpade därefter för att säga något mer, men klarade inte av det.

Ojande sig och besvärjande sin lott, satte tant Chrystsia igång att resa upp honom.

Jag hjälpte henne.

Hon blev inte alls förvånad av att se mig igen, och tog lugnt emot den hjälp jag erbjöd (som om hon i själva verket hade räknat med den) och efter att ha bränt våra händer på nässlorna ställde vi upp den stackars Mikolatjka på ostadiga ben.

Han begrep inte mycket och stod där lång, slapp och mjuk som en säck fylld med gräs.

Tant Chrystsia drog med sänkt röst bittert slutsatsen:

– Så här har jag plågats hela mitt liv, så här olycklig är min lott... Och gubben min har jag också släpat upp ur alla tänkbara diken, hämtat fram ur alla tänkbara avgrunder...

– Så er gamle gubbe drack också? – stack jag kanske inte helt passande emellan.

– Om han drack! Han drack utan måtta! Av vodkan slutade han sina dagar. Och det kommer Mikolatjka också att göra. Jag ser redan att jag kommer att bära honom till graven... Men än så länge räddar jag den dumbommen...

– Mikolatjka känner heller inte till någon måtta?

– Dricker gör den busen slugare än sin far! Om han ändå drack för andras pengar, eller för stulna pengar, så vore det bara en halv olycka, istället super han hela tiden för sina egna, och blir drucken på det som han tjänat ihop med hårt arbete... Och sen, när han är nykter, har han mage att vara stolt för att han inte lånar pengar eller stäl...

– Men vad säger er svärdotter om allt detta?

– Vad hon säger? Låt honom dricka – det är precis vad hon säger...

– Förr så hoppades jag på henne och trodde att hon skulle ta hand om Mikolatjka och se efter honom som sig bör, få ordning på honom, men mina förhoppningar var förgäves...

– Men ert barnbarn?

– Han försökte övertala honom, bad honom att inte dricka, men det är omöjligt att övertala en sådan som Mikolatjka, för han har mitt kynne... Om jag tar tag i något, om jag bär iväg någonstans, så är det ingenting som kan stoppa mej eller få mej att vända om...

– Ma-a-m-ma! – det lät som om rösten kom den från andra sidan graven – hördes på nytt ur en till medvetenlöshet omtöcknad Mikolatjka, som halvdöd hängde på våra armar.

– Tyst med dej! – skrek tant Chrystsia, och han tystnade på en gång, men säkert inte för att han lystrade till moderns av vrede upphetsade röst, utan för att han i denna minut förutom ordet "mamma" inte kunde få ur sig något mer...

Ännu på avstånd kunde jag urskilja tant Chrystsias stuga tack vare de avklippta rönnbärsträden i trädgården.

Det var ingen särskild ordning och reda på gården, kringslängda vedträn och bitar av rostig plåt låg och skräpade lite överallt, och intill den tomma vattenhon trängdes två sömniga får som uppgivet slickade hon.

Upptäckten av husmor fick dem att hoppas på vatten, och de började medlidsamt att bräka och kräva sitt.

– Utan vatten! – suckade den gamla. – Så fort jag blir sysselsatt någonstans så finns det ingen som tar hand om dem...

Med stor ansträngning lyckade vi släpa den nu helt slappe och ihopsjunkne traktorföraren, som påminde om rödbetsblast, genom den trånga verandan och in i stugan, där vi lade ner honom på den rangliga sängen. Tant Chrystsia lade omsorgsfullt en blommig sjal under det otvättade huvudet, som var täckt av bulor.

– Sonen min, jag hoppas du inte vaknar mer! – sade hon sedan, men utan någon som helst illvilja i rösten, och gick ut

för att ge vatten till sina stackars djur.

Jag hade med avsikt stått kvar på verandan, eftersom jag på hyllan hade lagt märke till ett stor färggrant vykort med en bild på Mariakatedralen; det var som om jag hade skållats – så gärna ville jag läsa kortet (jag kände på mig att vykortet var från Ängels mor)!

Visst var det just så.

Medan den gamla, slamrandes med hinken, bar vatten från brunnen till hon, började jag, efter att ha kvävt åtskillig skamsenhet inom mig, den riskfyllda läsningen:

”Min kära lilla Ängel! Hälsningar från Krakow. Detta är en mycket vacker stad! Kanske till och med den skönaste i världen... Och denna katedral är vackrare än vår egen kyrka...! Jag arbetar som förut hos herr Boleslaw. Han är respekterad, klok och vänlig. Jag berättar för honom om dig, och herr Boleslaw tycker redan bra om dig. Han vill bekanta sig med dig. Jag kommer absolut att ta med dig hit till Krakow. Herr Boleslaw har sagt att han ska lära dig polska, visa dig massor av intressanta saker och köpa en dator till dig. Du måste bara vara lydig och uppmärksam. Så gör dig beredd... Går du ibland till bäcken? Har du tänkt ut en sång som du lovade mig...? Lyssna på tant Chrystsia och gräla inte med din far! Låt honom dricka. Det finns inget som du kan göra åt det. Bara han inte kör ihjäl sig på sin traktor eller kör på någon annan människa... Vänta på mig! Snart så kommer ditt nya liv att börja. Kram. Din mamma...”

Under starkt intryck av vykortet (som innehöll en ovanligt nedstämd glädje!) gick jag ut på verandan.

– Så Ängeln åkte iväg till Krakow? – frågade jag när tant Chrystsia var klar med fåren.

– Jag sa ju det redan...

– Ni har ett mycket duktigt barnbarn!

– Dom är alla duktiga, men mitt förstånd räcker bara inte till för att fatta varifrån dessa duktiga får allt ifrån! Nå – han åkte iväg...

– Och lämnade både mej och sin misslyckade far...

Tant Chrystsia torkade av händerna, tystnade under ett ögonblick för sedan att övergå, som man säger, till det tyngre artilleriet:

– Jag ser att ni är en bildad person, en man som tänker självständigt. Ni hjälpte till att få hem Mikolatjka, ni berömmar hela tiden mitt barnbarn, och ni tilltalar mej korrekt... Men ni gör allt med lömska avsikter! Nå, ni tog ju kortet och läste igenom det utan tillåtelse...! Tror ni att jag är så gammal redan att jag ingenting ser längre och ingenting fattar! Var inte orolig, jag ser ännu allt och fattar ännu ett och annat... Jag gick ut på gården, och ni stannade på verandan... Kanske ni ville leta efter mina pengar, som jag lämnat kvar till min begravning? Va?! Se, och i biografen smög ni in som en illgärningsman... Jag trodde nästan att ni var någon slags kontrollant... Vem vet, kanske ni kom från distriktsadministrationen... Men icke, jag begrep snart att ni inte var någon kontrollant, utan att ni kommit hit för att leta efter något... Ni är ensam och det syns på er att ni övergivits av någon. Övergivna män känner jag igen på långt håll. Ni bor förmodligen på vårt vilohem. Ni har kommit hit på semester, för ni har inget annat för er än att kasta brödbitar i vattnet och oroa barn. Sen vill jag också säga er följande: Ni betalade inte för bion! Ni tittade minsann på filmen, men pengarna behöll ni...

Tant Chrystsia talade inte, orden rann ur henne och det fanns inte en chans att klämma in ett svar; lyssna på henne ville jag dock inte längre och för att stoppa den gamla stack jag handen i fickan efter pengar.

3.

Du har rätt, tant Chrystsia – jag är övergiven...

De övergivna bor där det inte finns någon kärlek, och riktig kärlek finns bara i hem lika rena som en näktergals strupe...

Övergivenhet – det är ett resultat av förutbestämbarhet, som själens sista hantverk: att leva den tid som givits; det är som förståelsen av att man blir förorättad av sina närmaste huvudsakligen därför att de, ens närmaste, inte kan gissa sig till (eller vill inte veta!) hur de ska tillgodose våra hemliga och därför oöverkomliga önskningar...

En övergiven kvinna och en övergiven man är inte samma sak: som alla vet är tiden en större fiende för kvinnan än mannen, vilket leder till att ålderdomen snabbare tar herraväldet över den övergivna kvinnan, än mannen...

Men räddningen från ålderdomen ligger i skönheten i det goda uppförandet, det vill säga i blygsamheten!

Det krävs att det i hjärtat alltid bor uppriktighet, och i själen frid, eftersom frid skapar ytterligare harmoni, och uppriktighet leder till ny uppriktighet, och därifrån kommer det – skönheten i det goda uppförandet, men också blygsamheten, vilka bildar ett oundgängligt utrymme för att kunna existera enligt sitt samvete i livet och i skapandet...

Så föds möjligheten (jag vill även säga något om detta!) att begripa storheten i Jesu Kristi martyrdöd, och att begripa den leder till insikt i själva kärnan av vår jordliga existens...

Ack, min underbare pojke, bäckens väktare!

Gör sådana gärningar, som du själv kan berömma dig för!

Låt egenkärleken finnas kvar hos dig, men låt maktkärleken lämna dig, så var därför inte någon Napoleon, sträva inte efter ditt Austerlitz, för att därefter slippa nå till ditt Waterloo.

Planera inte för martyrskap och kärlek till Belarus.

Glöm inte bort: det finns fler förseningar än besvikelser, agera därför så att du inte kommer för sent, eftersom en försening förintar vilken god avsikt som helst.

Gräla inte med någon och var noga med hur du använder orden, eftersom felaktig användning av ord leder till gräl: ofta kan en olycklig formulering förstöra känslornas imperium...

Det är bra att du får en dator, men kalla den med ett belarusiskt ord, och se till att du framöver hittar på egna ord för allt främmande!

Frukta den sanning, som kommer från osanning, liksom den godhet, som härrör från stöld, och när du lärt dig behärska datorn, se till att bugar dig inför boken.

Läs Janka Bryl, efter det är en författare som har: "En klokhet som inte förstörts av billiga paradoxer".

Tig oftare, eftersom stilla tigande är det bästa svaret på dumheter, men när det är nödvändigt att säga till en parasit att han är en parasit – säg det...

Var härskare över tiden och lär dig en gång för alla att tiden – det är brist på överensstämmelse mellan det existerande och det möjliga...

När byggnader rivs, människor dör, berg blir till stenar, kors faller sönder, floder försvinner, jorden tappar andan av sand, stater upphör att existera, nationer degenereras, idéerna förlorar ett sunt innehåll och, verkar det som, varaktig materia inte existerar – då kvarstår ändå tiden, ett rörligt minnesmärke över denna materia, dess mångskiftande skepnad och utförliga avbild; då kvarstår den eviga separationen mellan det existerande och det möjliga...

Tiden behöver inte bry sig om skönheten, precis som din bäck, men du måste bry dig, och glöm inte bort att utan väntan finns ingen glädje...

Du har haft tur: du har väntat tillräckligt länge...

Att vänta på sin mor – det är att fylla sitt hjärta med renhet; att vänta, som jag väntar, på oskulden – det är att stävja fysiologins eld.

Avsaknaden av den första leder till tårar, avsaknaden av den andra – till själslig tomhet.

När jag lyssnade på skogsfåglarna förstod jag detta och lugnade ner mig, för det är ju alltid så: om du vill finna lugnet måste man uppnå förståelse...

Vilken lycka, när kärleken finns kvar, men ens käresta försvin-

ner (farväl, glamourösa N!), men verklig lycka uppstår när kärleken finns kvar och ens mor återvänder...!

Lilla Ängel, en man oroar sig mer för sin frihet, en kvinna inte lika mycket.

Förresten, det är mycket som är avhängigt ödet.

Å, detta öde – de namnlösa gudarna i Pantheon, som du ibland inte kan behaga ens med det mest generösa offer!

Varandes mer beroende av ödet, finner kvinnan inte räddning i friheten, istället tror hon sig finna räddningen i den familj hon skapat.

Men en kvinna har tillräckligt med krafter för att förbli ensam, när någon hon inte älskar känner begär för att erövra henne, och bara en förfärlig desperation kan tvinga henne att bli hans tjänarinna...

Om det här kommer du att få reda på mer senare, min pojke, se först till att växa upp, klara dig själv, tjäna egna pengar och kom tillbaka till din farmor och far, eftersom så måste det ske.

Lär dig polska men glöm inte belarusiska och till dina blivande barn ska du istället för främmande vaggvisor alltid sjunga den underbara sången om forellen...

Eftersom jag vet att innehållet i så gott som alla böner kan sammanfattas i orden "visa barmhärtighet" och "rädda mig", och en övergivens bön består av orden "kom tillbaka", så står jag och ber ovanför din bäck, lilla Ängel, intill din numera vita sten, min fine pojke, om att jag inte ska berövas kärleken från de människor som jag älskar, jag ber om att jag inte ska förlora omtanken från de människor som jag själv ger till utan att spara på min egen omtanke...

Jag hoppas att livet förblir förbarmande såväl mot dig, som mot mig och mot oss alla.

Översättning: Stefan Eriksson

Volha Ipatava möter ungdomar
i Luniners under uppläsningar.

En brunn på gården

Vattnet sipprar upp igenom sanden,
Se, min brunn på gården fylls igen.
Folk som går förbi får doppa handen
I en källa som är ren och len.
"Vattenledningsvattnet smakar ruttet,
Ditt är sött och borde kosta skatt!" –
Säger folk. – "Drick gärna här ur brunnen,
Den är allas," svarar jag med skratt.
Solen kan ej brunns vatten torka,
Det blir aldrig is i köldens tid.
Brunns hjärta dunkande i mörkret
Ligger, får man tro, vid jordens mitt.
Titta ner och se dig själv där uppe,
Känn dig yr och vaggad av en dröm.
Tänk att också du är här en droppe
Som ingår i livets vattenström.
Du är barnet som är fött där inne
I oändlighetens, rymdens värld...
"Hör, värdinna!" – Nej, vem är värdinnan?!
Brunnen min, den är sin egen värd.

Tigg ej från ödet det som ej är ditt.
Visst växer gräset grönare hos grannen.
Man sneglar dit och suckar – Här är Eden!
Glöm ej att varje Eden har sin Orm.

Tjernobyl

Nu kommer ondskans tåg att krossa huvuden,
Och spåret slutar alltid i ett stup.
Och fisken leker ej och lämnar fl oden,
Och fågelungen kan ej ta sig upp.
Naturen, vi är delar av ditt öde,
Du borde frälsa oss, återuppstå,
Ty Människan, hon inte gör sig mödan,
Ty Människan kan ingen hoppas på.

Det vitryska språket

Bondekvinnan vars händer om mödan vittnar
Som på åkern går med en gödselkärra,
Och gumman vid graven som gråter bittert,
Och barnhemsfröken som skrattar med kärlek,

Traktorföraren som med en lekfull viskning
Hoppas förföra mjölkerskan hastigt,
Grabben som omsorgsfullt farfarn piskar
Med björkeriset därute i bastun,

Fräsaren som på fabrikslokalen
Skämtar grovt men fyndigt och därför vackert, –
Det här är mitt folk. Och språket som svalan
Bor i dess hjärta som under taket.

Men taket på det vitryska huset hotas,
Och osäkert är själva husets öde,
Ty språket som svalan riskerar utrotas
Av självnämnda herrar och titulerade bödlar.

Men så länge på landet mellan Dvinan och Bog
Spelar Jan för Aljona med sin glada stråke
Och den vilda malörten slås ned av en plog –
Länge leve vårt språk, det vitryska språket!

Översättning: Veronika Eriksson

Denna dikt inspirerade till denna boks titel.

ELENA KASANTSEVA

Snövit förälskade sig i sju
Jättestora dvärgar.
Dvärgarna var egentligen små, men
De verkade stora för henne.
Snövit, du gjorde fel –
Förälskade dig i sju,
Och sedan – i en åttonde.
En ung och en höglåtande
Tennsoldat.

Soldaten hamnade i strid
För att försvara landet sitt
Du sörjer hemma, fryser
Den sjunde dvärgen kysser

Den sjunde hamnade i krig,
Den sjätte hamnade i krig.
Och sedan följde resten
Du gråter hemma, ensam.

Oj, mamma, mamma min,
Helt ensam flickan din,
På lakanet som är så vitt
Ska drömma livet ut Snövit
Om jättestora dvärgar
Och en soldat orubblig –
Som gjord i tenn...
Och det var kärlek det.

Vad med alla gränser menas
Fattar inte, glor på karta
Varför kan vi inte enas
Kring mitt jättelika hjärta?

Så dåligt lever jag
Livnär mig väldigt illa
Som om jag lever stilla
I drömmar varje dag

I drömmen alla nöjda
Behöver inget bröd
Man flyger upp i höjden
Och faller ner som snö

Jag ska sitta tyst idag
Jag vill vara till behag

Ja
detta går bort
vintrar når fram
vita som snö
som innan sömn
innan rimfrost
måste du be...

Dörren
stäng ej
tyst går jag in
tyst går jag bort
jag är din natt
jag är ditt lugn
jag är tysthet

Ljus
stjärnornas små
kommer till oss
aldrig nånsin
skramlande går
sena spårvagn
tiden ska dö...

* * *

Det är så fint att sitta på en kvist
Och bara kvittra, kvittra
Och glömma vinterbur som är så trist
Och svälja luften, glatt, i litrar

Och flyga ovan vårens vidder
Anstränga sig så gott det går
Och flaxa, flaxa runt med vingar
Som om nån bad om det jag gör...

Fri tolkning av Dmitri Plax

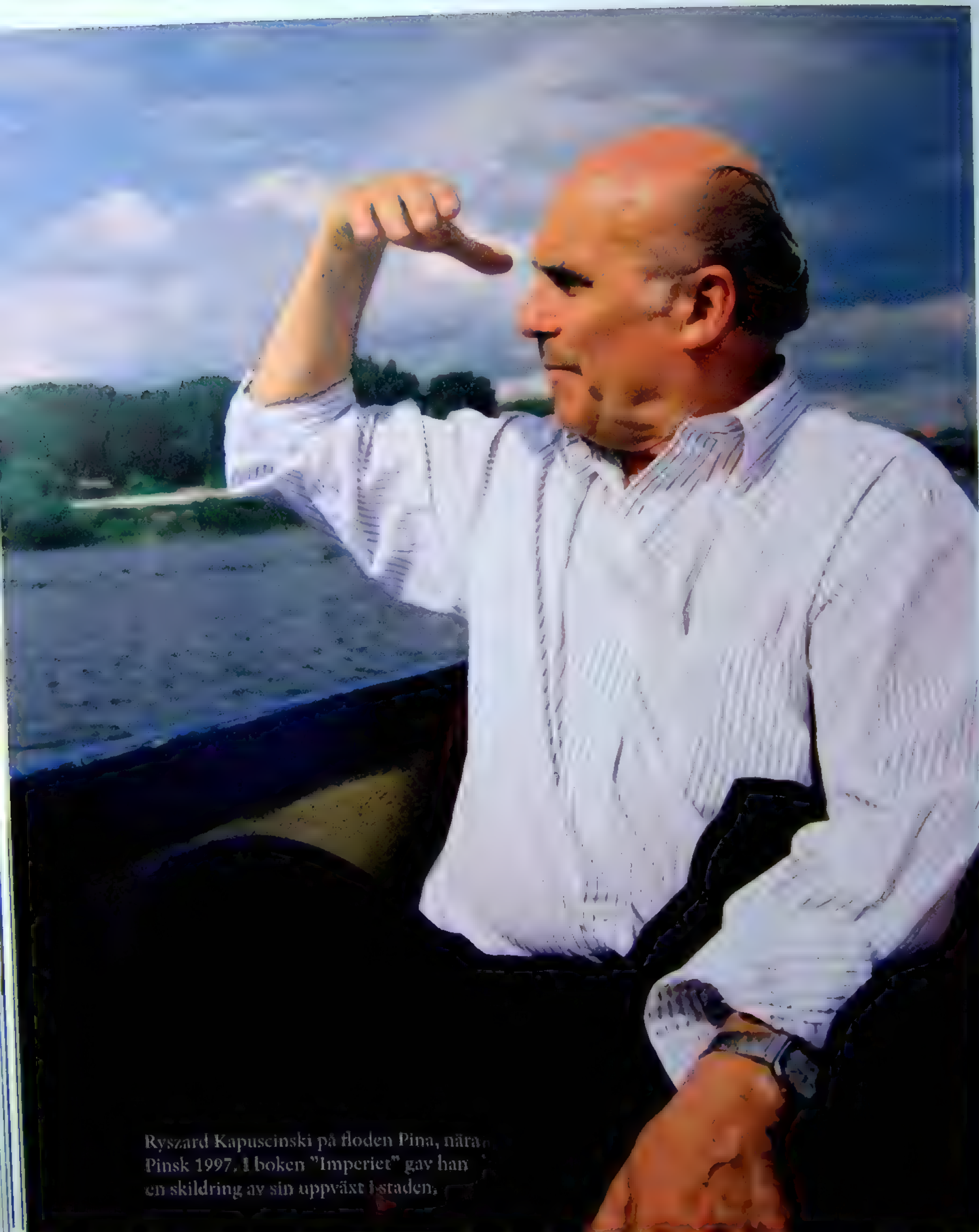
På besök i den polesiska maskmarken.
Evelin Sigeland hoppar mellan älvorna.
2007

Claudia Marks får sina skor
förstörda under vandringen.

Astrid Brötzig fascineras av
en av sommarväxterna
Erik Bergquist

Ryszard Kapuscinski på floden Pina, nära
Pinsk 1997. I boken "Imperiet" gav han
en skildring av sin uppväxt i staden.

RYSZARD KAPUŚCIŃSKI

På båda sidor av oceanen

Att den här vidden finns
full av vatten
av fiskar
blågrå blygrå färg
en båglinje:
planet spänner sig och stiger
sedan känns det hur det sjunker
nu är vi långt från varandra
mellan start och landning
har ådrorna skurits upp
ögonlocken har tyngets,
i fingrarna ingen känsel

* * *

Jag drömde att vi låg på en äng
men inte låg vi på en äng
jag drömde en skog och att någon
stod i skogsbrynet
tittade på oss
men ingen skog fanns ju ingen tittade
vi var någon annanstans
men drömmen om var vi var
ville inte komma

* * *

Den här tystnaden
kunde tyckas total
absolut – som det vita
men den är full av röster

här sjunger körer
livliga dirigenter
eggjar flockar av röster till flykt
där en ensam valfflicka
hennes visa är så spröd,
där en talare som högljutt förbannar
fienderna
och där en man under åtal
hans ord når inte fram till domarna –
deras öron är fulla av vax

flickans hörsel är så känslig
att hon i pojkens andedräkt kan uppfånga
jag älskar dig

kärleken –
den äldsta och enklaste sången

* * *

Det är där –
sade en röst
jag såg mig om
ser inget – svarade jag
tror att den ville säga
lyssna på rösten som finns i dig
tysta den inte
med ditt eget tal

* * *

Lövet
ryckt från grenen
darrar skälver
först då det rör vid marken
lugnar det sig

*Översättning: Anders Bodegård
2008*

Ur Prawa natury (Naturens lagar) WL 2006

I "Kapuscinskis fotspår" i Pinsk 2008. Anders Bodegård guidar
Litteraturresans deltagare Andrzej Tichý och Ida Börjel.

Vika Trenas och Jaryna Dasjyna betraktar minnesplakett på ett av de hus i Pinsk där Ryszard Kapuscinskis familj bodde. Familjen tog sin tillflykt till Warszawa 1939.

Artsiom Kavaleuski på gatorna i
visning vid Sofiakatedralen i
Polatsk 2008. Med i trappan är
Pete Bergström och Vika Trenas.

ARTSIOM KAVALEUSKI

Hot

Jag är kär,
Jag gnistrar,
Jag skrämmar...

Plötsligt
Kommer ett hot –
Plötsligt
Slår mig emot
Något blött
Blott
Blått
Utan bot.

Det droppar ett dråp.
På kärlekens kropp
Syns det en knopp
Av hot.

Och det
Som är runt om mig
Är bara bar
Obrukbar
Barr.

Svara mig, barn,
Ni som kan:
Kan
En kanna som jag
Föra en kamp,
Bli en khan?
Jag vill kamma in
En kamrat.

För jag är kär,
Jag gnistrar,
Jag skrämmer...
Det kommer ett hot!
Och... min ego-apoteos
I strypta stämmor.

Att ge sig
Och ge sig iväg –
Så bygger sin rymd en förälskad kvinna.

Att ge sig
Och ge sig iväg –
Så lägger sin rymd en man som älskar.

Förlåta

Och låta sin energi
Bli lånad
Hos den förkalkade lyckan.

Mitt! Ge mig mitt!
Och begränsa rymden!

Ansikten blöts med tårar
I glupska försök att besegra
Blodiga vita nätter.

Ge mig en dryck
Som ska släcka min törst
Efter känslan.

Nej! Sánt blir aldrig av...
(Blir ej heller till...)

Det enda som blir är lågan.

Och några kommer att äta
Med icke-flätade
Händer.

Man flätar handflator om henne...
Man mal sin styrka med kvarn.

Barnet är törstigt.
Icke vårt barn.

Sluta ge, sluta le –
Sluta bryta och bry.

Leva enkelt i tysta stämmor.

Att ge sig
Utan att ge –
Så vår kärlek åt oss bestämmer.

Översättning: Veronika Eriksson

Boris sten, ett flyttblock i röd granit intill Sofiakatedralen, Polatsk, som härstammar från 1100-talet. På den finns en kristen inskription. Stenen är en av sju så kallade Borisstenar som är kända från mellersta Daugavadalen.

En 900-talsskatt med islamska mynt i Sofiakatedralens museum, ett av många spår av områdets kontakter med omvärlden. I skatten finns omkring 7 000 mynt.

Tryckkonstens museum i Polatsk 2008.

Solja Krapu framför sin dikt "Sand och grus" (här återges några rader):

Där hela bröllopsföljet kastat sig på mage
hade dom
Och planen tjöt
Men någon rädsla hade inte hon
men klänningen
hon aldrig tidigare haft
Och kind mot plankorna
Och han som höll hennes hand och tryckte hennes huvud
Och planen tjöt
som hon hört förr

Tillit

Låt mig med Dig få höra denna tystnad.
Låt mig få dricka denna söta smärta,
För Dina tankar rinner ner till hjärtat.
I jäkt och oro som är inget värd
Ska jag få bada i det ljuva ljuset.
Låt mig med Dig få höra denna tystnad.
Låt mig med Dig få andas höjdens luft,
Låt mig i den få sova, yra, drömma,
I sagans tid få känna hoppets strömmar,
I körsbärsgröningen få se kristaller ömma,
Kristaller som är ord, en bräcklig bluff –
Låt mig med Dig få andas höjdens luft.
Låt mig med Dig få hitta själens frid.
Bland alla dessa spillror som var fraser,
Bland dessa vrak när ordets mening rasar,
Få säga sanningen: trots att vi är varandras
Är vi självständiga, och så för evigt bli.
Låt mig med Dig få hitta själens frid.
Låt mig med Dig få höra denna tystnad...

2003

En ung författare, eller fräckhet nr 1

Här kommer jag självbelåten,
Jag gömmer en hemlighet:
Mig är allt tillåtet,
För jag är en poet!
Jag är den som står bakom ratten,
Och alla går mig i takt –
Jag är en ung vitrysk författare,
Det är min makt!
Så som hos ett vanligt geni
Står orden hos mig på led.
Vitryssland för alltid blir
Min älskade evighet!
Och så viskar jag blygt till min mamma
Att mig är tillåtet allt,
Att världen beundrar namnet,
Mitt namn av en vitrysk skald!

2007

Apelsinerna på vintern

De åt förfrostade apelsiner
ute på vintern, gatan hette december.

Och sedan...

Andades han på hennes fingrar som var utan sinnen
av kylan, och sedan...

Hittade han åt henne en lila
blomma,
och sedan

sa han till henne "min lilla"
och pussade hennes röda tummar.

Och alla änglar i himlen
uppmuntrade honom: "Kör på!"

 Men han bara pussade hennes fingrar.
Och de apelsinerna åt.

2008

Översättning: Veronika Eriksson

Polesiska uniwersytet,
Pinsk maj 2010.

En midsommardikt

Den här dikten är en fortsättning av ett svenskt-belarusiskt tema om vårens slut och sommarens början. Jag skrev dikten efter att ha läst Mikael Niemis "Populärmusik från Vittula". Eldar, som omnämns i denna dikt, tänds i romanen den sista april. Men under intryck av ett samtal med den svenska ambassadören i Belarus, Stefan Eriksson, som berättade om det svenska midsommarfirandet, och som kallar denna helg för Kupalle på belarusiska, skrev jag följande:*

De som bor i byar i norra Sverige
är noggranna med firandet av
midsommarhelgen.
Det viktigaste, tycker de,
är att deras eld
ska bli högre än alla grannars,
att den ska vara högst i omnejden.
För det ska man ta allt som brinner
och lägga det i en hög på en äng.

Och om min mormors granne
från norra Belarus,
en sån Misjka,
kunde få snacka
med några grabbar från norra Sverige,
då kunde han ge en del nyttiga råd
vad gäller saken:
"Grunden i elden – däck –
skulle Misjka säga, och spotta ut
färdigtuggat skinn av en skinkbit. –
Kom ihåg, grabbar, däcken

räcker aldrig till alla
Ju mer däck, desto
coolare blir Kupala.

Ju fler däck,
desto mer rätt,
med däcken kommer din eld att se ut som en rymdraket.

De i Damanava säger att däck
ska det vara lika många som grabbar,
då kommer tjejerna att vara medgörliga året om,
men vi i Zaretjtja tror inte på såna där dumheter
vi bor inte i en sån röv – några studerar på universitetet.

Kupala firar man så här:
däcken läggs i en hög,
som en gummimyrstack
en förtjusande antracittårta,
efter det tillsätter man ett russin – en tidning, indränkt i bensin.
Var hittar man däcken? Här passar alla sätt och vis.
För ett par år sen, exempelvis, punkterade jag alla åtta däcken
på min farbrors traktor.

Min farbror var tvungen att kasta dem i en ränna.
Oj vad han svor när han fick veta –
bröt ett revben och ett ben på mig med en pall...
Men jag svär, killar, det var en kul sommar i alla fall!"

Så hade Misjka sagt
till grabbarna från norra Sverige,
men sånt snack
kan omöjligen bli av,
Volvodäcken
kommer aldrig att sota
den låga svenska himlen,

fast jag personligen vet –
att grabbar i norra Sverige
behöver en sån
erfarenhet.

Misjka kan inte tala engelska,
än mindre – svenska,
eller säg – finska.
Och skulle han träffa grabbar
från norra Sverige,
så skulle de kanske slåss,
för att efteråt ta en sup,
men allt detta – tyst,
eller med ett livligt gestikulerande,
men utan att ens ana
hur många gemensamma nämnare
de har.

Därför idag –
när vårterminen är slut
och midsommarhelgen kommer –
om ni,
makthavande människor i mitt land,
tänker på hur man ska göra
vårt liv
ännu bättre
(för att ni tänker ju alltid på det),
vädjar jag till er:

För förståelsen mellan folken,
för harmonin under skyarna
utbilda landsbygden,
skicka lingvister till byarna!

Översättning: Dmitr Plax

** Ivan Kupala, Kupalle – en folkhelg i Belarus som påminner om midsommar i Sverige. Eldar är ett vanligt inslag i firandet. (Översättarens anmärkning.)*

Till en rättfärdig bland folken

Ockupationen, i regel, varar inte för evigt.
Oavsett folkbokföringen – Slutsak, Pinsk eller Turau –
Var beredd: din stad, efter en översvämning,
Kommer att andas in den nya kommendanturen.

Och när den orätta regimen kastas ur synagogan,
Och när synagogan intas av den rätta regimen
Var beredd ta emot en parad efter bästa förmågan:
En kille med vapen, en hemvärnsman, några lokala snillen:

”Vi har hatat de jävlarna länge från var sitt håll.
Hur har du sluppit undan med ditt liv i behåll?”

Du svarar: ”Hade jag kunnat välja, hade jag varit död,
Men jag kunde inte: jag gömde en jude i nöd.”

Snillena sänker knivar med långa blad
Killen med vapnet ger order: ”Visa mig, vart?”

Under golvet där den räddade juden satt
Lukten är tung, den människor har i sitt ide
Där finns en skål, ett täckel, Moseböckernas gamla band
Där finns det allt, fast där finns det ingen jude

Stack, som om han var i finkan,
Jävla dårfinken!

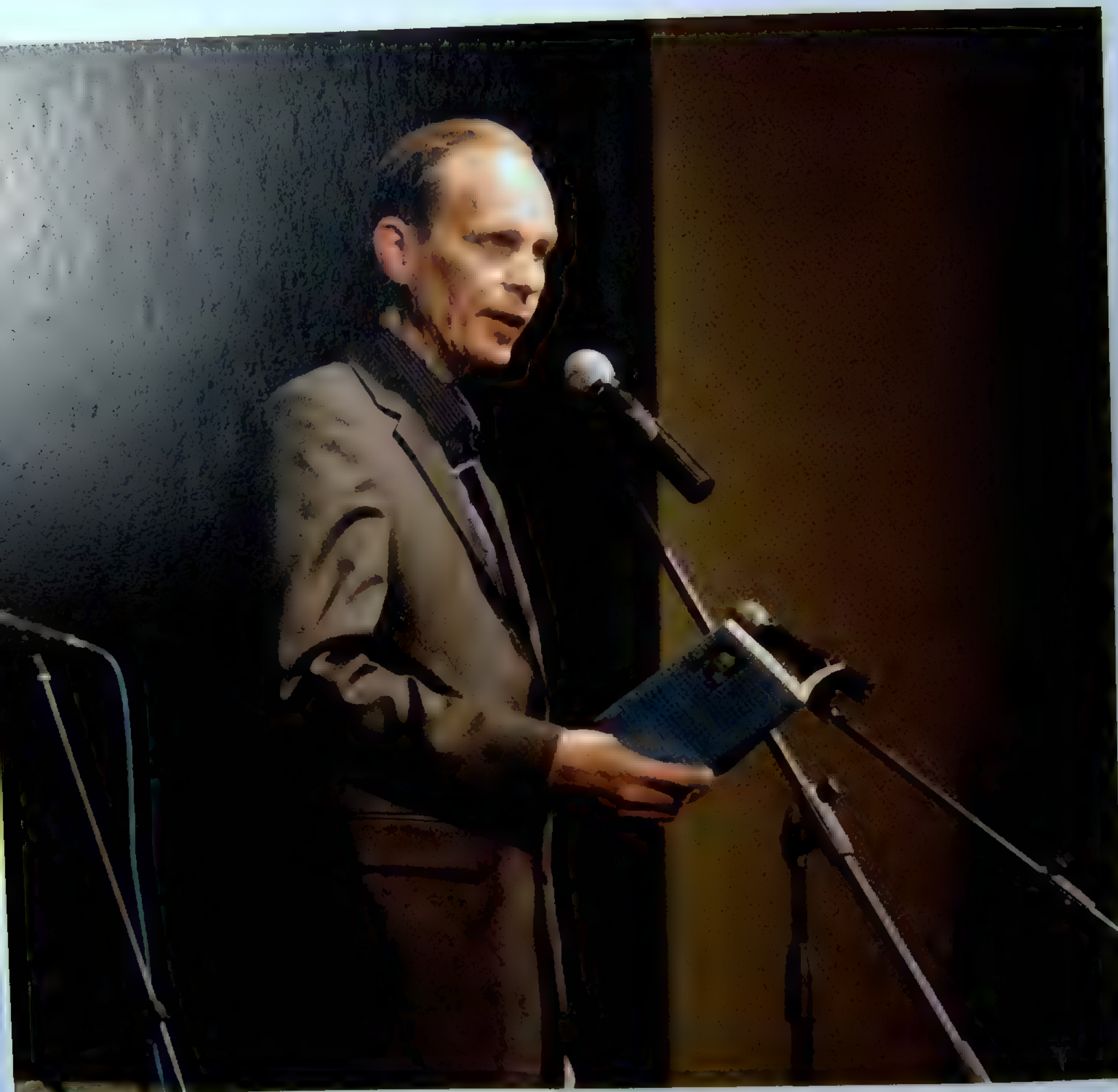
Kriget är slut för din del, nu ska du väck:
Killen med vapnet ställer dig framför en vägg.

Nu verkar döden så nära och du håller andan
Plötsligt böjer sig någon och stoppar kulan med handen
Killen ska fråga: "Är du hans jude, elle'?"
"Var barmhärtig. Jag är de'." –

Svarar din jude och himmelfärdas från berget Tabor
Din ofullbordade bödel suckar och gömmer geväret...

 Kanske kunde du få bättre liv, bättre död
Dock ska du minnas: en jude i nöd.

Översättning: Dmitri Plax

2009: Mikael Niemi läser ur sin bok "Populärmusik från Vittula" på polesiska teatern i Pinsk. Boken utgavs året ut på belarusiska i översättning av Volha Rizmakova.

Minsk flygplats.
2009 års Litteraturresa går mot sitt slut.

Valzjyna Mort deltog på Litteraurresan 2004. Året efter
inbjöds hon till bokmässan i Göteborg. 2007 utkom
hennes dikter på svenska, *Tårarnas fabrik*.

VALZJYNA MORT

Vitryss

I.

inte ens våra mödrar vet hur vi föddes
hur vi särade på deras ben och kröp ut i världen
så som man kryper ur en ruin efter en bombning
vi kunde inte skilja pojkar från flickor
och vi frossade i skit för att vi trodde det var bröd
och vår framtid var en gymnast på en tunn
lina vid horisonten som balanserade
på den högsta toppen
knoppen

vi växte upp i ett land där
din dörr först kalkas vit
och när mörkret fallit kommer en stridsvagn
och ingen återser dig mer
förutom resande i dessa bilar fanns varken
beväpnade män eller
en lieman
det var så här kärleken älskade besöka oss
och rycka åt sig oss beslöjade

helt fria bara på offentliga toaletter
där för omväxlings skulle ingen brydde sig vad vi gjorde
vi slogs mot sommarhettan och vintersnön

och när vi upptäckte att vi själva var språket
och våra tungor avlägsnades började vi tala med våra ögon
och när våra ögon stacks ut talade vi med våra händer

och när våra händer huggits av konverserade vi med våra tår
och när vi sköts i fötterna nickade vi för ett ja
och skakade på huvudet för ett nej och när vi åt våra huvuden
levande
kröp vi tillbaka in i våra sovande mammors magar
som man kryper in i skyddsrum
för att födas på nytt

och där vid horisonten hoppar vår framtida gymnast
genom solens
brinnande ring

Vitryss

II.

utanför dina gränser
byggde de ett stort barnhem
och du lämnade oss där, Vitryssland,
kanske föddes vi utan ben?
kanske dyrkade vi fel gudar?
kanske bringade vi dig otur?
kanske är vi dödssjuka?
kanske är du inte förmögen att föda oss?
men kan vi inte bara tigga mat?!
kanske ville du aldrig ha oss,
men först och främst visste vi
ju inte hur vi skulle älska dig.

ditt språk är så litet
att det inte ens kan tala än,
men du, Vitryssland, är hysteriskt,
du är övertygad
om att barnmorskorna blandade ihop knytena.
Tänk om du matar någon annans baby?!
låter någon annans språk suga i sig din egen mjölk?!
ett blåaktigt språk som ligger på fönsterblecket –
är det ett språk eller förra årets rimfrost?
är det rimfrost eller skuggan av en ikon?
är det en skugga eller ingenting alls?

det är inte ett språk.
det saknas system.
det är som döden – plötsligt och utan skrupler.
som döden du aldrig kan dö ifrån
som döden som ger liv åt de döda.

språk som får dig att bränna nyfödda.
språk som får en broder att döda en broder
språk som ingen kan gömma sig för
språk som skapar människodårar
skapar tiggarkvinnor
skapar huvudlösa bestar
skapar paddor med mänskliga röster

detta språk finns inte!
det saknar system!
det är omöjligt att tilltala det –
det slår dig genast i ansiktet!
inte ens på helgdagar
skulle du dekorera stan med det
man kan inte blanda det med vare sig fyrverkerier
eller neonljus

men snälla nån, låt detta system kyssa mitt
d r a g s p e l

och mitt dragspel

när det dras ut brölar det
mitt dragspel ser ut
som en bergskedja
det äter ur min hand
det slickar dem och som ett barn
vägrar det stiga ner från mitt knä
men den tid ska komma
då det visar sitt ra ta ta

Mormor

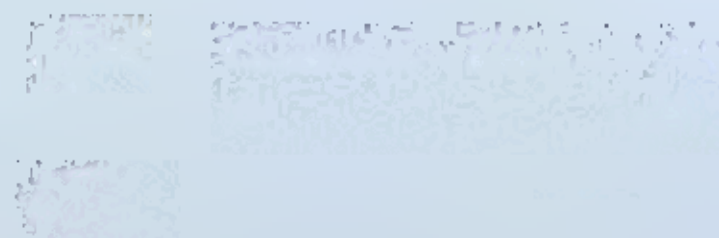
min mormor
känner inte smärtan
hon tror
att svält är näring
att fattigdom är välstånd
att törst är vatten

hennes kropp är som en vinranka på en stödkäpp
hennes hår biets vingar
hon sväljer tabletternas solkatter
och kallar internet för telefonen till amerika

hennes hjärta har blivit en ros – allt du kan göra med det
är att sniffa på det
när du trycker dig mot hennes bröst
inget annat kan du göra med det
bara en blomma

hennes armar som storkben
röda pinnar

och jag sitter i hennes knä
och ylar som en varg
åt hennes huvuds vita måne
mormor

Jag ska säga dig: det här är inte smärta
det är bara så gud kramar om dig hårt
och sticker dig med sin orakade kind när han kysser dig

*Översättning: Thomas Nydahl
Dikterna finns publicerade i boken "Tårarnas fabrik" (2007)*

Författaren som blev även blev
politiker 2010,
Uladzimir Njakljajev

ULADZIMIR NJAKLJAJEU

Verser från fängelset

Söndag

Köp mig den mest sagolika boken.
Köp mig ett regn.
Köp mig en skuta,
Köp mig en liten apa,
Köp mig en gunga
Och den där skriksaken, som farbror polis
Skriker in i...
Jag köpte henne en glass –
Och hon blev nöjd med det.

I går frågade jag Gud
Kanske drömmer Du om mig?
Men från himlen – inget ljud
Himlen tiger, svarar ej.
Jag förnimmer nästa morgon orden skimrande i vitt:
”Sover gör jag aldrig, vännen. Gud har sitt.”

Ett ben

Vad är ditt öde?

Kamp med Gud?

Ett ben som kastas till en hund?

Omöjlighet att nå en seger –

Är allt som ödet har inrymt.

Översättning: Dmitri Plax

”Prinsessan Katarina”

fragment ur romanen Med detta segrar jag.

– Nä-ä-äh, ditt na-a-amn passar dig alldeles u-utmärkt, nästan sjöng tsaren, som med en främmande röst, för sin hovman Fjodor Sukin. Hans blick vilade inte för en stund, pupillerna irrade i ögonhålorna likt uppskrämda skalbaggar som kämpar för att kravla sig ut i friheten. Han flyttade spiran från ena handen till den andra och nickade åt vakten Matvej. – Skicka iväg honom, sätt honom på att göra en kista. Och vakterna förde iväg den förvirrade hovmannen, men när de kom till porten förklarade sig kungen: – En riktigt stor kista! Som syns ordentligt. Han sneglade på sin ring, skruvade lite på den och tillfogade: – Fast till den här horungen räcker det kanske med en vanlig grop...

I slutet av 1560, när Radzivil den svarte hade lagt under sig Livland och minnet av tsarens avlidna hustru Anastasia hade bleknat under långa trösteorgier, hade Ivan den förskräcklige skickat en stor ambassad till Sigismund under Fjodor Sukins ledning. Tsaren hade inte snålat på presenterna, för i gengäld hoppades han att vinna inte bara kungens och grannväldets vänskap utan också kungens syster till hustru.

Kung Sigismund å sin sida hade tagit emot förslaget utan större förtjusning och sejmen i Krakov hade nästan enhälligt röstat för att de skulle skicka tillbaka det moskovitiska sändebudet. Fjodor Sukin gav emellertid inte upp. Han betalade en av hovtjänarinnorna för att avslöja det hemliga giftermålsanbudet för kungens två systrar under en högmässa. Den yngre, Katarina, rättade då liksom händelsevis till spetsslöjan som hängde ner från sammetshättan, och tsarens sändebud lade genast märkte till hennes spetsiga, mörka ögonbryn, den

vackra näsan, de inbjudande läpparna som tycktes fulla av körsbärens friskhet. Sedan höll Sukin omärkligt uppsikt över hur hon rörde sig, graciös som en svan, och han redogjorde för allting in i minsta detalj i ett brev till sin herre. Sändebudet glömde inte att tillfoga att Sigismund II August saknade en arvinge och att Moskva med hjälp av denna sköna syster på nytt skulle kunna räkna in Polatsk och Smolensk under sitt herravälde.

Sukin skrev färdigt – och kunde för en tid leva i frid.

I Ivans mörka drömmar var nu den hemlighetsfulla Katarina, inte längre Anastasia, den främsta bland kvinnor. Ivan famlade efter henne, försökte fånga hennes fina, vita hand... han ryckte snabbt av henne den skära, italienska tunikan och i ljusskenet blänkte de åtsmitande benkläderna av atlas, men så med ens förvandlades hon till en vit svan som flög ut genom ett vidöppet fönster...

– Rör vid mig, herre, stönade plötsligt någon upphetsad bojardotter under honom, och tsaren rusade hastigt upp.

– Bort med dig, din utnötta sugga! Han kastade ut kvinnan och kallade till sig Viskavatij.

– Iväg till Krakow, se till att Sukin ordnar fram en ännu bättre present nästa gång. Och skynda på!

Men medan tsaren utfärdade sin nya order hade prinsessan Katarina blivit bortlovad till den svenske kungen Erik XIV:s broder Johan, som var hertig av Finland...

Liksom tidigare drack Ivan, och han förlustade sig med den unga dottern till khan Kabarda, furstinnan Kutjana, som självaste metropoliten Makarij hade lovat att viga honom med – på samma sätt som han snart vigde tsaren med Maria Temrjukovna – för att på något sätt försöka mildra tsarens vrede. Och rucklandet och härjandet hade faktiskt lagt sig för en tid, men bara tills Moskva nåddes av nyheten om att Katarinas och Johans giftermål. Det var då Ivan bestämde sig för att skicka iväg Kurbskij att skövla gränsområdena i väster, det var då han kallade till sig Fjodor Sukin. Och befallde honom att med egna händer bygga en väldig kista...

– I den ska jag lägga Katarinas broder Sigismund, eller så lägger jag mig själv däri! sade han i början av januari år 1582, och han lovade att leda en armé om sextiotusen man mot Storfurstendömet.

**

Riksrådet Viskavatij, som styrde utrikeskabinettet, kom med två nyheter till tsaren. Den ena var dålig och vad den andra skulle få för följder vågade rådsherren inte ens gissa, men hans furste måste tvunget meddelas båda. Bara att träffa tsaren var svårt, Ivan hade inte låtit någon komma in till sig på en vecka, förutom sin nya frilla som han använde för att utfärda nya befallningar om förvisningar och avrättningar.

– Förrädarna är ute efter mig... De försöker hugga mig genom väggarna, upprepade tsaren utan avbrott och gav order om att den nye fältherren skulle gripas. Om jag själv hade gått i täten för det andra anfallet på Litauen, då hade de sålt Sigismund till mig för trettio silvermynt...

Viskavatij väntade på tsaren i matsalen, han vågade knappt andas, han började med en lång tirad till världens ära och när värden visade honom på bordet var det knappt att han förmådde lyfta sin tjocka, sjuka kropp och berätta att det anlant ett sändebud från kung Erik till det livländska Dorpat. Tsaren slängde ifrån sig en stekt gåsvinge och slutade tugga, han såg uppmärksamt in i riksrådets djupa vildsvinsögon.

– Ja, min herre, de har kommit för att söka fred och försoning med Moskvas furste, tillfogade Viskavatij. Det har blivit känt att Danmark och Polen har satt sigillena på ett fredstraktat, svenskarna är säkert oroliga...

– Och vad vill Erik? frågade tsaren och svalde ner köttet med vin och pressade samman sina magra käkar.

Viskavatij lutade sig tillbaka i stolen, som gnisslade till under hans tyngd.

– Han går med på de villkor som Moskvas furste tidigare har lagt fram, han avstår från Livland med undantag för Reval.

– Och vad vill han ha i gengäld?

– Ingenting, så vitt jag förstår. Förutom, givetvis, storfurstens vänskap.

Ivan flinade till och sträckte sig efter vinbägaren igen, men plötsligt var det som om han vaknade till.

– Du kan säga åt den där... Svara honom genast att Moskvas storfurste önskar ta emot det svenska sändebudet, men att han i förväg vill påminna kung Erik... En fräck gnista brann till i de små pupillerna och tsarens röst blev mjukare. – Moskvas storfurste vill påminna honom om han först måste lämna ut den där ostyriga polska prinsessan, Katarina.

– Givetvis, sade Viskavatij och reste sig, bugade och gick baklänges mot utgången, men tsaren hejdade honom.

– Och se till att det här med Katarina reder upp sig, Sukin klarar inte av det! Annars lägger jag er två i samma kista...

Viskavatij stod kvar vid de öppna portarna och Ivan böjde sig över bordet, torkade sig över pannan och fortsatte:

– Kurbskij gömmer sig för mig i Dorpat. Hälsa honom att min vrede har stillats och att han också kan ägna sig åt det här med Katarina.

Det svartnade nästan för riksrådets ögon, det flimrade till för hans blick... Där hade han den – den andra nyheten, den som han borde ha framfört, men inte vågat!

– Furste, pressade Viskavatij ur sig och kände hur kallsvetten bröt fram över ryggen. Man har meddelat mig att Kurbskij har försvunnit.

– Vad?!!

– Han är inte kvar på slottet... Och tolv bojarer har följt med honom...

Det var som om något hade stänkt hett vatten på Ivan. Han blinkade oförstående, sedan sade han, liksom frånvarande:

– Han är inte på jakt då? Hur kan han bara försvinna?..

– Han ska ha varit förklädd och klättrat ut över slottsmurarna. Guld och pengar har han tagit med sig... Viskavatij fick knappt fram de sista orden: – Hustrun och sonen är kvar...

Mörk i synen steg Ivan upp från bordet. Han ruskade på sitt avlånga huvud och de tjocka lockarna fick riksrådet att tänka på ormar...

– Jag borde ha spetsat honom med den där hunden Adasjavij! När han vägrade kyssa min sons krucifix, redan då... Ivan snubblade till, grep vinbägaren och kastade den mot Viskavatij. Den träffade rådsherrn i bröstet, den röda vätskan stänkte upp i hans ansikte och skägg, lerbägaren föll ner i stengolvet och sprack i små skärvor och vinet rann nerför den svarta kaftanen. – Bort, Judas! Jag lämnar Moskva! Min krona kväver mig! Han slet av sig mössan och kastade även den mot den förstummade Viskavatij...

**

Moskva stod utan furste och stölderna och bränderna tilltog, storbojarerna bad metropoliten att åka till friköpingen Alexandrovskaja sloboda och förmå tsaren att mildra sin vrede och ta upp spiran igen. Om så behövdes, menade man, fick tsaren gå fram så hårt han behagade...

De första dagarna efter Ivans återkomst till huvudstaden föreföll han lugn. Skälet till detta var de nya drömmar som hemsökt honom, drömmar om den hemlighetsfulla prinsessan Katarina. Förunderligt ändrade hon skepnad, hon log och liksom svävade fram över vidderna. Och gång på gång försökte han gripa efter hennes fina, vita hand... men när han vidrörde hennes skälvande fingrar förvandlades Katarina till en vit svan...

Nästa dag utfärdade Ivan ett förbud mot att servera stekta svanar och befallde Viskavatij att personligen ge sig iväg till svenskarernas kung Erik och påminna honom om tsarens önskan att gifta sig med den polska prinsessan.

Hon, Katarina Jagellonica, hade visserligen blivit vigd med Eriks broder Johan och var redan hertiginna av Finland, men det gjorde ingenting – vare sig att hon var gift eller att hon var bunden till andra familjeband, inte ens hennes egna önskemål – ingenting kunde svalka tsarens iver som eldades på av nya drömmar och fantasisyner.

Och Ivan sparade inte på presenter eller dyrbara löften till Erik, han kunde till och med byta Livland mot Katarina...

En gång hade också kung Erik motsatt sig äktenskapet mellan sin broder Johan och Sigismunds syster, eftersom ett starkare Finland kunde framträda som ett hot. Men nu – hur skulle den svenske kungen nu kunna lämna ut sin egen svägerska?

– Passa er! Johan förbereder en sammansvärjning med Polen! viskade Viskavatij till de svenska sändebuden. Och de förde budskapet vidare till sin herre, vilket var mer än vad kung Eriks nerver tålde: med en större här tågade han mot Johan, tillfångatog sin broder och låste in honom på Gripsholms slott.

Viskavatij reste till tsaren för att förtälja denna nyhet och i sällskap hade han en svensk ambassad. I februari 1567 undertecknades en fredstraktat mellan Sverige och Moskva i Alexandrovskaja sloboda.

– Från mig kan ni räkna med understöd i er strävan att nå försoning med Danmark, om så krävs även militärt stöd, lovade tsaren muntert. Men ni måste skicka hit hertiginnan Katarina. Och minns en sak, sade han varnande till det svenska sändebudet, om någonting händer med henne – hos er eller på vägen hit – då river jag upp traktaten...

... Men den stolta Katarina Jagellonica avsåg att dela sin tillfångatagne makes öde.

– Aldrig att jag blir hans hustru, om ni så gör mig till änka! svarade hon envist varje dag.

Ivan var redan svårt beroende av bestraffningar och blodsutgjutelser, och tanken på Katarinas otillgänglighet förvandlade honom nu slutligen till ett vilddjur. Han gick över lik, över otaliga offer – men hennes bild var fortfarande ljus som en ängel. Och i den ängels namn skulle han inte ens skona sitt eget liv!

Johan satt i fångenskap och en domstol hade utfärdat en dödsdom för "ränker mot kronans intressen". Men kung Erik tvekade inför att ge den sista ordern och låta döda sin broder. Och hertiginnan Katarina fogade sig varken under grymma hot eller sockrade löften. Och det var i det läget som kejsar Maximilian utfärdade ett manifest

som fördömde svenskarna som fredsstörare och som den barbariska Moskvastatens förbundna. Det sista upprepades av Sigismund, som förberedde en krigsförklaring för sin förorättade systers skull...

– Den där krönte köpmannasonen ger säkert efter till sist, sade Ivan om Erik. Ligg på och pressa honom och kom inte tillbaka utan Katarina! Och så skickade han nya sändebud till Uppsala. Och sändebuden smidde rentav planer på att röva bort eller köpa loss den hemlighetsfulla prinsessan. Men när de kom fram möttes de av någonting oväntat: "den krönte köpmannasonen" hade gripits av vansinne! Och vad värre var: han hade beordrat att Johan skulle släppas fri!

Under några dagar bytte läkarna av varandra utanför det kungliga lägret och alla konstaterade en och samma sak: kungen var galen.

Hovet stod förlamat och Erik drog runt i slottets gångar, trodde sig själv vara fången och bönföll sin broder om att bli benådad.

Och i september 1568 valdes Johan till svensk kung och hans trofasta hustru Katarina Jagellonica satte Nordens krona på sitt änne...

I Moskva flög huvuden av axlarna på tjänare, herrar och furstar. Tsaren började tortera människor på Röda torget inför allas ögon. Deras kött brändes och plågades på glödande kol och i burar, kittlar med kokande vatten och galgar väntade på sina offer. Det tog inte många dagar innan Moskvas invånare hade fått sitt lystmäte av vidrigheter och låste in sig i sina kyffen, och tsarens män måste kalla på dem: "Var inte rädda, ni rättrogna! Den rättvise tsaren straffar bara dem som har förrått honom!"

Och åskådarna letade sig tillbaka till torget och nya bestraffningar följde. Bland dem som nu drabbades återfanns rådsherrén Viskavatij, som tsaren befallde sin son Fjodor, den moskovitiska tronens arvtagare, att avrätta för egen hand.

**

Det finns inget värre än att bevittna en förödelse, till vilken man själv bär skuld. Att bevittna hur livet på några år blir till aska, hur all

kraft och alla nerver förtvinar och dör.

Inte ens de snikna bojarerna hade förutsett detta, för att inte tala om armén och tjänstekadern, som fortfarande höll sig upptagna med de dagliga statsangelägenheterna i tronsalen i Alexandrovskaja sloboda. Fortfarande höll stenpelarna uppe de hotfulla, tunga valven, fortfarande skimrade de överdådiga, väldiga mattorna som sträckte sig från de nedre portarna (alla som steg in, också nära släktingar, måste buga sig för tronen), fortfarande höll de antika djurens förvridna gestalter uppe den stora, vita tronen, fortfarande syntes Gudmoderns avbild högt uppe vid tronens högra sida, värdig och upphöjd som den romerske påvens Rex sacrorum, och till vänster hängde Frälsarens bild, och fortfarande var väggarna målade med bibliska scener som i en helgedom, fortfarande var de unga vakterna fulla av tillgivenhet där de stod i sina vita sammetspälsar med skarpa yxor över axlarna, och när Ivan visade sig med mantel, krona och spira tystnade de närvarande precis som tidigare, såväl krigarna som munkarna i deras höga vita mössor med guldkedjor över bröstet, alla teg de underdånigt – men han, fursten som var i full kraft och förmåga, han kände att allt det här närmade sig sitt slut.

Likt Apokalypsens fruktansvärda ryttare gavs det första tecknet av de tatariska krigare som intog och brände ner Moskva på en dag och endast lämnade Kreml orört bakom sig. Ivan kunde bara sitta och trycka i sin friköping medan de rättrognas blod flöt på gatorna i den brinnande huvudstaden och metropoliten och prästerna inväntade döden, instängda i Uspenskij-katedralen.

Också friköpingens murar var för svaga och tsaren flyttade med sin vaktstyrka och sina bojarer till Novgorod, som hans egen vrede nyligen lagt grus. Det var där Ivan befann sig sommaren 1571 när han likt en stenstod fick khanens bud uppläst för sig: "Jag har plundrat dina jordar och bränt din huvudstad. Du har inte försvarat ditt folk. Och ändå skryter du om att du är Moskvas herre! Men vet – jag har inte önskat dina rikedomar och inte dina länder. Jag, som ser på vilken väg ditt rike slagit in, tar nu tillbaka Kazan och Astrachan..."

Tsarens förtvivlan mildrades inte ens av underrättelsen om att den förhatlige Sigismund hade dött, det göt bara nytt liv i tankarna på den polska prinsessan. Och så befallde Ivan att man skulle föra de svenska sändebuden till honom i Novgorod och han började tala med dem på nytt om Katarina.

De förundrade sändebuden påpekade att Katarina nu var deras drottning och att svenska styrkor under Johans ledning höll på att besegra de moskovitiska trupperna i Finland, men Ivan låtsades som om han inte hörde, det enda som kom ur hans mun var vansinnet. Nästa dag befallde han sändebuden att överlämna följande bud till Johan: "Vad hette din far och din farfar, låt oss höra?! Var de kungar kanske? Den romerske kejsaren – det är vår broder! Medan din fader Gustav var son till vem? Händet det inte under hans styre att våra köpmän kom till hans land med smör och vax och att han drog på sig tumvantarna och gav sig av ända till Viborg för att klämma på varor och köpslå? ... Jag har inte haft för avsikt att ta ifrån dig Katarina, jag var säker på att hennes make var död, jag ville befria henne och överlämna henne till Sigismunds broder i utbyte mot Livland..."

Efter att de svenska sändebuden avrest befallde Ivan att man skulle föra in en grupp bondflickor på slobodan, och han tog av dem kläderna inpå bara skinnet och tvingade dem att jaga efter hönor samtidigt som han flinade och försökte skrämma upp dem:

– Den som lyckas bäst får fånga självaste björnen!

Sedan deltog tsaren i midnattsmässan, varifrån han trött och lugn gav sig av till sängkammaren, där tre blinda åldringar i tur och ordning berättade långa sagor för honom.

Men sömnen kunde inte stilla hans upphetsade, plågade hjärna och än en gång kom de röda hästarna emot honom i full galopp ur det mörka hörnet med helgonbilderna, deras hovar klapprade över golvet, upp i den kalla sängen, de krossade hans kropp och försvann genom nästa vägg – för att löpa hela vägen runt i sin helveteskrets och dyka upp igen efter en stund. Flammorna brann högst kring den svartaste fålen och på den satt Katarina, hon försökte ideligen kasta till honom betslet eller tömmarna. Och han gjorde en ansats att hoppa upp till henne, upp på eldhästen, men benen vek sig och

under hans säng öppnade sig en mörk avgrund...

En läkare gav Ivan ett lugnande avkok och hästarna kom inte tillbaka, sängkammarens golv blev jämnt igen.

– Jag är en munk till tsar, jag måste ha hustru, sade Ivan högt i sömnen. Jag och hela mitt rike, allt är fördömt...

Katarina blev en symbol för det ouppnåeliga och för hans lidande. I alla sina kvinnor, också i sin andra hustru Maria, såg han bara henne – den otillgängliga Katarina Jagellonica, och han sökte henne i alla de kvinnor och hustrur han tog sig, han hämnades det hon gjort, han samtidigt älskade och bestraffade kvinnorna för alla oförätter hon tillfogat honom. Marfa Sobakin hittade man död bara ett par dagar efter deras fylleslag till bröllop. Anna Kaltovskaja lät han spärra in på kloster. Maria Dolgorukaja jagade han iväg från sängkammaren så fort bröllopsnatten var över och sedan råkade hennes släde försvinna i floden. Han var gift samtidigt med två av dem – Anna Vasiljikova och Vasilisa Melentjovna, de avskydde varandra innerligt, vilket till en början roade tsaren men senare skyndade på deras slut...

I december 1575 valdes den i Moskva okände Stefan Batory till kung över Rzeczpospolitan, Ivan blev på nytt förorättad och vredgad och bestämde sig till en början för att söka hämnd på svenskarna och deras Johan. Tsaren ledde själv en här som gick mot de estländska marker som hölls av svenskar, han belägrade den strategiskt viktiga staden Pernau som en gång Sigismund hade erövrat, och han intog Leal, Lode, Fickel och Hapsal, och Ösel tömde han på människor. Han blev lite lugnare.

Men när Reval belägrats i sex månader måste furst Sjeremetjevs styrkor retirera för svenskarna och fursten själv stupade. Ivan samlade hastigt en ny armé i Novgorod och gav sig iväg på nytt, men nu inte mot Reval, utan mot de polska och belarusiska jordarna i Livland.

Flera städer och befästningar höll inte stånd mot den oväntade anstormningen, det spreds rykten om att Rzeczpospolitan hade börjat samla en väldig här som skulle anföras av självaste kung

Batory, men Ivan kunde inte lugna sig. Han lät streltserregementet plundra Ameraden och ledde tusentals ur sitt eget garde mot Wenden och intog staden. Men garnisonen vägrade kapitulera och tog slutligen sina liv genom att spränga fästningen. Då befallde Ivan att en av de mest framstående tyska fångarna, Wieck, skulle spetsas på en påle. Tsaren log när fick höra mannens stönanden – och fortsatte mot Dorpat, där streltserregementet mötte upp, och han såg hur den fanflyktige Kurbskijs hustru och barn bestraffades, och sedan vände han åter till Moskva.

Men inte heller i Moskva fann han ro. En gång efter en lång taffel kallade han mitt i natten in en trupp gardeskavallerister – bland dem sönerna Ivan och Fjodor – till den Tyska friköpingen. Gardisterna letade upp sovande flickor, släpade ut dem på gatan och våldförde sig på dem, de som skrek och inte fogade sig dräpte man på plats. De förmögna utlänningarna ville köpa sig fri lejd och man tog deras pengar men misshandlade dem likafullt. Om de började be om nåd skar man av deras kätterska tungor. Liken lade man på hög och brände. Den unge tronföljaren stod inte ut med blodbadet och flydde, och först då befallde tsaren att gardisterna skulle vända tillbaka till Kreml.

Därifrån kunde han se hur livet förvandlades till aska, hur allt det försvann som hade köpts till priset av tiotusentals människoliv, hur allt det som hans kejsarhand hade samlat ihop föll isär...

Översättning: Nils Håkanson

Maj 2006. Ales Pasjkevitj, ordförande i det oberoende författarförbundet, tar emot tillsammans med Barys Pjatrovitj (längst ned till vänster i bild). Några månader senare tvingas förbundet lämna sina lokaler. I den svenska delegationen ingår, från vänster, Alexandra Kronqvist, Daniel Gustafsson, Stefan Eriksson, Åsa Maria Kraft och Kajsa Öberg Lindsten.

Barys Pjatrovitj på 2008 års
Litteraturdagar i Polatsk.

***herde

en herde vallade tre sjöar

en med mjölk

en med vin

och en med vanligt vatten

omärkligt somnade han

och när han vaknade –

var en av sjöarna borta

vem kan man förvåna med vin idag?

vem kastar sig iväg

för att sno mjölk?

men vatten från en källa

det klara

källvattnet

sög i sig träden,

himlen

och molnen

sög i sig gräset

och dess blommor:

bina klingar,

samlar på honung...

vattnet sög sig i sig

och försvann självt i sig

självt bland sitt

medan herden sov

***mjölk

dammet kryper in i ögonen
näsa och hals
bländar och kväver –
en hel månad utan regn
hjorden går förbi från bete
dammet luktar av spenvarm mjölk
och gödsel

jag kan inte dricka
mjölk på landet
den luktar av det damm
som kväver och bländar
den luktar av det gödsel
som stinker av mjölken

jag har blivit en riktig stadsbo

åker till affären
köper tetrapacksmjölk
hemskt att ens säga: pastöriserad
utan lukt,
utan smak

och mjölken dricker mig

***men

tre ögon spanar efter mig
och i var och ett av dem
tre pupiller
det ena ögat ser mig på dagen
det andra om natten
det tredje – jämt

tre öron fångar varje
ord av mig
det första örat på dagen
det andra – om natten
det tredje – jämt

sedan fyrtio år sover jag inte
under fyrtio år lämnar jag aldrig mitt hem
skriver inte, talar inte, rör mig inte
jag är död sedan fyrtio år

men

varje dag, varje minut
spanar de tre ögonen på mig
de tre öronen
lyssnar till mig mycket noga

***hämnd

jag var äldre –

vargen matade mig

du var yngre –

varginnan gav maten till dig

hennes ögon var snälla

och mjölken varm

men vargen var ond och

gav mig enbart

avgnagda ben

han antog att jag skulle dö

han var rädd för rivaliteten

han var mycket framsynt

han hade aldrig fel

varginnan var inte min mor

vargen var inte far till dig,

min bror

men de lät oss inte dö

de dog själva,

när vi blev äldre

så bestämde Gud:

vargens liv är kortare än människans

och jag hade inte ens tänkt

hämnas på dem

för våra föräldrars

död

***vemod

skymning –

blåaktig och självsäker

genomrökt

höljde över jorden

med dimmans gråa kappa

fuktigt och obehagligt –

även att sitta vid elden

rökigt och rikligt

man kan bara drömma

om att det nånstans redan är gryning

och natten backar buttert

bra, om du fångar en fisk

och spöns bjällra kallar på dig

för annars är det bara undiner som

plaskar med stjärtarna

skingrar vemodet

och injagar inte rädsla,

utan hopp

***hjul efter hjul

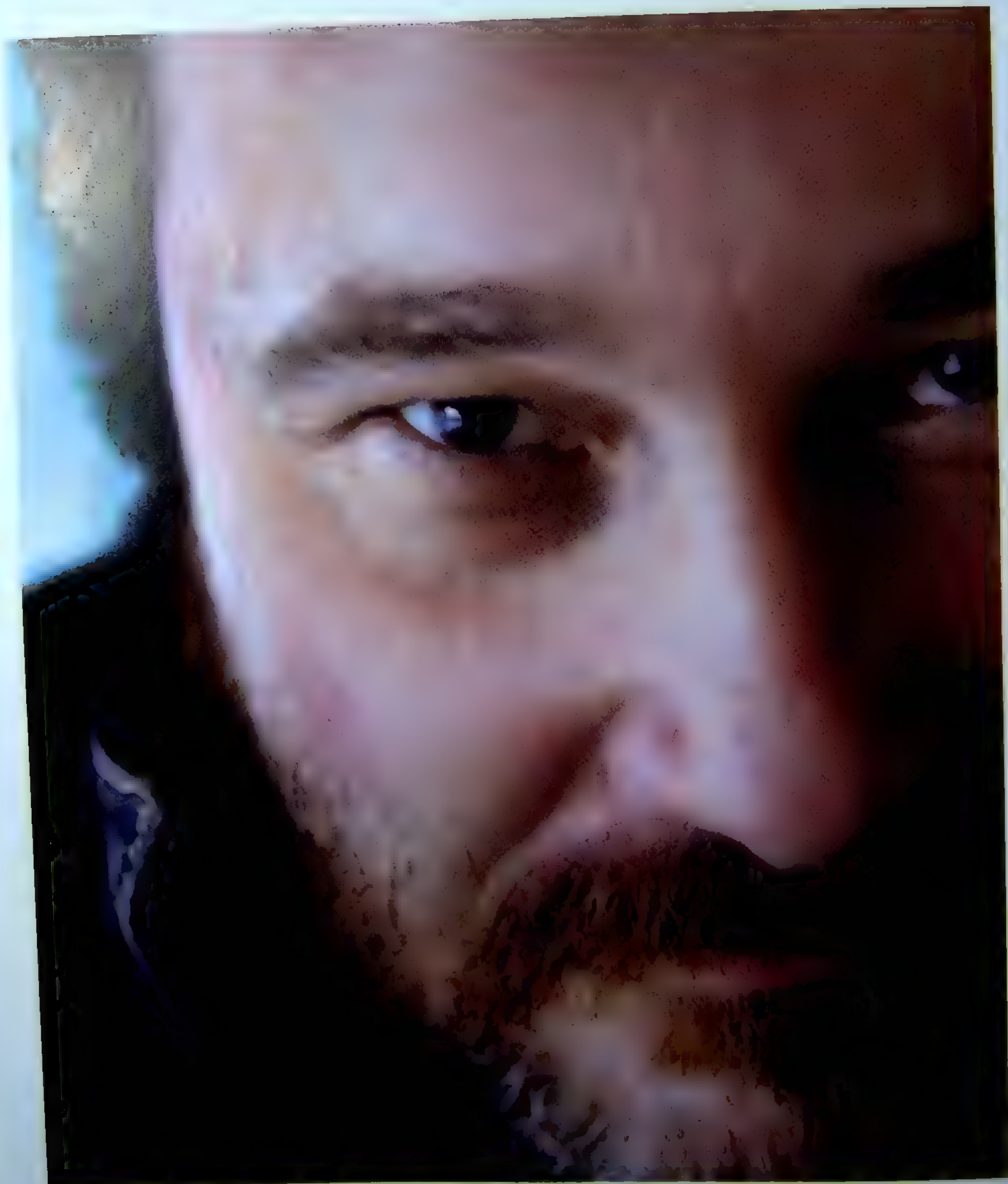
idag gillar jag ordet "genomskinlig":
det finns mycket av renhet och djup i det...

dimman är emellertid
 spänd som mjölken
och bilen drar sig igenom
 på känn: hjul
 efter hjul
och någon torkar rutan åt dig,
så att mottrafikanternas strålkastare
 får blinka till
 och fara förbi...

***Topos

En handfull dävna liv
med det gula skräpet emellan
började ryka bland glödande kol
och flammade upp
eldtungorna drog i vädret
och försvann på en gång
men i detta korta ljus
hann jag se
ditt tafatta ansikte
"kasta på mera ved", – sa du
och jag hörde: "jag älskar dig"

Översättning: Dmitri Plax
Från "Fresker" (2008)

Hemland

Detta land förlamar lemlästar lamslår denna himmel är grå och tung som bly blyertspenna ritar på snö en pina en plåga ångest slö tittar man underifrån tittar man bakifrån slår man ifrån från dag till dag väntar man på vår på vår gård i vår by i vår stad i vår stat kyrkor har klockor men ingen ringer i dem klockor har tungor men tiger människor börjar bli till åren komna det är en åkomma att åstadkomma något är nästan omöjligt det låter löjligt men det är möjligt vis en enda chans att bibehålla ett slags balans gång på gång återvänder de till samma plats det är inte riktigt något palats inte vidare känns det uppriktigt sagt konstigt dumt varför skall man så i det land som är dött sedan så många år i den grund som är inte ens längre nån mark i den jord som missbrukad till botten till kant som var ganska så fin på sin tid just det tiden försvann ur händerna på dem rann iväg mellan fingrarna på dem som sand som salt som sagt var det just tiden som lurade dem och nu står de där med sina darrande knöliga fingrar och vinden blåser bort det sista de har och vinden fladdrar med deras gråa hår och slår tårar ur deras bleka gamla ögon vad gör de där varför bor de där varför kommer de tillbaks till det frusna tomma landet mitt i ingenstans

Sex

Sex är en desperat aktion en aktion av förtvivlan man vill bli fri man anstränger alla strängar en gång till än en gång lite till sista stöten och sedan är det bara förtvivlan igen desperation i en aktion som är meningslös per definition men något bra får man ju ut av det hela man blir helare halare ballare grundare vissa av oss blir också rundare även pundare gör det även socialministrar och migrationsministrar runkar i duschen våta kåta desperata disparata i sina åsikter men lika motbjudande till utseendet seendet är inte deras främsta egenskap vad är det då kanske galenskap som sitter djupt i deras små färglösa ögon tänk om någon märker det tänk om de vet om det det står skrivet i skrevet på dem på oss på lätt svenska på tungt osvenska men ta det lugnt de kan inte läsa i alla fall de är ju rena rama psykfall allihopa i det gemensamma Europa finner vi ingen plats för dessa farliga grenar runstenar allting står skrivet på våra runkstenar

Miss Universum

En miss missil missunnar målet ett leende misstar en tand för hugg
misstaget uppenbart huggtand orsakar såret gapskratt du spottar i
en mugg missbildade idéer drömmar misstanke mot och tanken för
en miss misslyckande var förr och lyckan kommer en fråga bara are
you lucky miss misstag misstag som sagt trolösa håller med mig mis-
sunnar även jag jag unnar mig en miss missromantik missledande
miss året miss gärning handelsbrott misstycke miss jag
missuppfattar allt jag lyssnar kören jag minns min miss jag minns
en annan gång jag kommer minnas miss jag kommer fåret jag
offrade för dig misstroende missväxt missledande misskötsel missklä-
dande missljud misskrediterar mig missgynnsam gärning får missnöjes
yttring råkar lyssna nog kommer miss och tar missöde bort
här kommer miss och missuppskattar skator här kommer miss och
älskar mig för gott här kommer miss och tar med dig till gator krokiga
misstolkar tron misstror en annan tolk missköter sig misströstar en
mission missleder en misshandel en missbelåten miss drar linjer över
mandel växer fram miss bildad och miss brukad jag kommer fram
till dam en dam som finner lyckan jag kommer till en damm jag hör en
flickas fniss jag kommer till ett lamm som redan är miss slukad miss
Universum
Universum
miss

Texterna ingår i boken Re Citat Iver (2011).

Jakten på råttan

Varifrån kom du, råtta?
Vilken tidskrök förde dig upp
ur underjorden, vilken krökning av rummet
knuffade ut dig?

”Det finns så många hålor och gömslen här”,
säger Zmitser – som om han inte bara vore en enda
varelse, utan en hel flock.

”Överallt utsår han skräck, och hans kumpan här
hjälpert säkert också till, han håller oss
under uppsikt”, säger Jazep.

”För mig finns varken rast eller
ro, förrän vi kuvat dessa krafter”,
säger Zachar.

Dag och natt byter plats, denna
världen och den hinsides lägger ut korten:
till höger – ett fängelse, till vänster – en grav, men
Zmitser, Jazep och Zachar jagar enträget
råttan.

Dans med ormar

Kampen uppslukar mig: den frigör
alla mina förmågor, den
uppväcker alla mina krafter, den
blir till en dans, den blir till en fest, den
sammanväver mina rörelser till ett oförlikneligt mönster.

Jag aktar mig för den. Och väntar på den.

Och ur havet har redan två ormar
dykt upp – två okuvliga vedergällningar.
De kastar sig ursinnigt över mig,
omvirar mig med hala, starka slingor,
klatschar med gaddarna rakt i ansiktet...

Jag sliter loss dem från mig, jag kväver dem med händerna,
stampar med fötterna, snurrar, vrider mig, vrålar...

Runt omkring, från alla håll, samlas
stadsborna.

Som ditdragna av en magnet betraktar de
min desperata kamp, mitt
olycksbringande försök...

"Vilken föreställning!" hör jag dem
entusiastiskt säga.

"Aldrig förr har vi sett en sådan
intensiv rytm,
aldrig förr har vi sett en sådan
utsökt dans."

Förändringarnas tid

Det som är smått blir stort, men förblir ändå
smått,
det snåla blir generöst, men förblir ändå
snålt,
det fula blir vackert, men förblir ändå
fult.

Det som är stort blir smått – och förblir
smått,
det generösa blir snålt – och förblir
snålt,
det vackra blir fult – och förblir
fult.

☞ Förändringarnas tid är här, och gropen är högre
än berget.

Rösten

Jag ropar och hör min egen röst.

I den finns såväl bruset av en flod som ekot av en folkmassa
och tystnaden hos en fjärran skog.

Och så länge som den ljuder och har mod och kraft
att ljuda, överallt accepterad och uppmuntrad
överallt, är den i detta land varken främmande eller
närstående, men själv ett land
som jag har grundat.

Översättning: Kajsa Öberg Lindsten

2011

*

Halkigt.
Griper tag i
luften!...

*

Förstelnade:
kylan har klätt sig i
nytvättade trasor.

*

Uppblött:
regnet trycker om
gårdagens nyheter.

*

Tövädret.
Det som varit blandas
med det som blir.

*

Ovanför taket – nymåne,
ovanför porten – hästskon:
strålande rim!

*

Gammal järnväg.
På rälsen
driver myror omkring.

*

Kyrkan – ruinen:
åskan
talar med stenarna.

*

Det blixtrar.
Fönstren är täckta med
skälvande sprickor.

*

En båt på en flod:
hälften – i spegelbilden
hälften – i spegeln själv.

*

Gömde mig bakom ett träd –
och för halva världen
blev jag bara trädet.

*

Det är långt att gå...
Suger på
ett omoget plommon.

*

Ränder och fläckar
skymtar svart på en sluttning:
eldens självporträtt.

*

Sång i himlen,
himlen i sången:
lärkan.

*

En våg av sand
lades av vinden vid inhägnaden –
vågen av död tid.

*

Rimfrost höljde nejden:
blommorna har vissnat,
stenen blomstrar.

*

Råkor reder sina bon:
avbrutna grenar
kommer tillbaka till träden
igen.

*

En klocka ringer:
rymden
fick centrum

*

Hettan.
Skuggan gömmer sig
i trädet.

*

Vänta, försvinn inte,
vita moln:
vi kommer aldrig
att ses igen.

*

Det kom en sval fläkt:
floden
hälsar.

Vägen tvistar med terrängen,
men ett plan,
som just har lyft från marken
är inte längre beroende av terrängen
och tillhör inte vägen.

I skymningen på en gata fick jag syn på
en människa
som var väldigt lik min salige
pappa.
Oh vad jag ville
följa efter honom
och fråga
vem han var!...

Före gryningen –
klapprade någons steg
mot gatan.
Vad sa de?
Något även om mig...

Snön försvann
och fjolårsgräset kom upp.
Vad ska jag göra med er,
skärvor av forna tider?!...

Antingen moln eller solen...
Är det allt
som himlen kan ge?!...
Är det allt
som förväntas av himlen?!...

Översättning: Dmitri Plax

Stadsbiblioteket i Baranavitjy 2009.
Längst fram i bild syns Mikael Niemi, Veronika Eriksson
och Peter Fröberg-Idling.

Ales Razanau möter några av sina läsare i Baranavitjy, 2009.

Dubbelsidighet

Om människan är ett blad
som trädet tappar i vinden,
då har hon som bladet två sidor,
en grön och en silverfärgad.

Två sidor hon har, två ansikten.
Den gröna som tittar mot solen,
som kämpar för ljuset, som sträcker
sin bräckliga gröna ryggrad
och knuffar bort sina grannar,
som vrider sig ivrigt bland skuggorna
likt en salamander i brasan,
gör allt för att tillgodogöra sig
de saftiga varma strålarna,
för att förvandla dess föda
till egen omättlig kropp.

Den silvriga sidan,
det bortvända ansiktet
är stilla och svalt
och alltid för främlingar hemligt,
gestalten som månen förtrollad, insjunken i
tankarna,
som alltid ser ned mot den kalla och steniga
jorden,
det outgängliga slutet
för både människor och blad.

Jag tittar mig själv i ögonen
som är både gröna och grå,
och färgerna skiftar sig ständigt
som sidorna på ett blad.
Två väsen och två gestalter.
Visst är det surrealistiskt.

En poet

Poeten smeker stenarna de grå.
Som om det inte fanns en vacker flicka
Att smeka... Allt är trött, och vinden ligger
I lä bland stjärnorna. Nu kommer natten rå.
Poeten smeker stenarna de grå.
Han läser högt för dem den brända dikten
Som om det inte fanns en själ med öron,
En själ som hör. Men människor vill höra
En lättsam saga utan sorg och plikter
Och inte syndaren med outsagda bikter.
Du, dåre, får igen i öknen gå!
Gå, skär din själ på stenarna de tysta!
Han gick modfälld. Den fulla månen lyste
Och tände glorian i silvret på hans hår.
Och stenarna, de följde efter mystiskt.
De följer efter än, vart än han går.

När dikterna kommer,
då kan man med glädje dö långsamt,
Man kan dricka döden som honung, klädd
som till gala.
När dikterna kommer,
Då blir man kompis med korsen och låsen,
Man litar på orden och struntar i blodet som
blivit till galla.
När dikterna kommer,
då blir man sig själv och slutar ljuga
Om sin fantastiska enhet med folket i hela
världen.
Man får som Velazquez infanta lämna duken
Och utanför ramen se flera detaljer av större
värde.
När dikterna kommer,
då får man makt att sära och ena,
Att skapa och, om man så vill, förinta.
Herren i himlen, nog hittar jag livets mening
När dikterna kommer!
Men varför kommer de inte?...

Översättning: Veronika Eriksson

en svartvit dikt

...dem som gjorde attentat mot tyranner och auktoritära ledare,
räknades – med all rätt – inte av alla som hjältar
att propagera för ondskan gör inte kampen bredare
det gör inte vapen heller.

givet, att ondskan inte ser ondskan i sig,
men utifrån grubblerier om målen, medlen och liknande
kommer enbart det gamla: en syndabock, ihop med, säg
ett lidande,

bocken är ondskan, han måste bli stoppad, hindrad,
bruten, förd som en blind till ljuset.
det goda behöver inte knycka täcket med sådana finter,
det är redan brustet,

för det goda blir ondskan efter att ha vunnit striden
helt automatiskt; det godas förlust är en seger
och sanningen är samvete som stryper och river
den stummes hals och leder

sanningen är liksom en trasa som slår mot ansikten
sanningen är reklamen som gör dig sliten

sanningen är naiv och patetisk, oviss i intonationen
sanningen är en mobbad studentska som söker sig till nationen

och så länge det sanna utnyttjas av ondskan och det goda använder
sanningen, har den inga chanser att bli en av ledarna
sanningen – din närsynta fröken med darrande händer
som extraknäcker på helgerna

och drar upp betygen i ämnet för dem som är lite efter
inför slutprovet som väntar.

* * *

när vi faller önskar
stjärnorna sig nåt

många gånger
hinner inte ens vända mig om
och himlen är – bakom ryggen

vinterhimlen om natten –
glad

redan i barndomen ville jag
vet ej varför
vara lycklig
och bli poet

och så lever jag –
med korta språng

Översättning: Dmitri Plax

Wiosna 2016
Wiosna 2016
Wiosna 2016

Amazzeri, Tichy - Fotograferia - Roma
byggnaði í miðri 20. öld

Parlamentet, Minsk, med
sin staty av Lenin. 2008.

Minnesplats i Minsk – kallad
"Yama" (gropen) – för den judiska
befolkningen som mördades under
andra världskriget.

Ursprungligen bodde omkring
80 000 judar i Minsk, en tredjedel
av stadens totala befolkning.
Efter andra världskriget fanns
enbart ett hundratal kvar.

Del av skulpturgrupp till minne av
den judiska befolkningen i Minsk av
Leonid Levin and Else Pollack.

Till vänster minnessten från 1946
vid samma plats, "Yama" (gropen),
i Minsk.

Som konferencier i Minsk 2008:
Viktar Sjalkevitj.

Balladen om skräddaren Katjarzhuk

Där lindarna tränger sig fram mot trottoarerna
Där de fuktiga kullerstenarna blänker som diamanter
Bodde på den stilla Matasjanskajagatan
Den godhjärtade skräddaren Katjarzhuk
Han var varken medlem av kolchosen eller partiet
Fast någon gång för länge sedan tjänstgjorde han i armén
Hela livet satt han i sin lilla stuga
Och skar tyger, mätte och sydde
Till honom kom man med beställningar
Från överallt och hela världen
Självaste direktören för kvällsskolan
Gick omkring i hans kavaj
Hos honom doftade det av varmt havrekaffe
Och från skorstenen steg långsamt grå rök
En skorrande Singer symaskin sjöng tyst
Vaggvisor till hans små döttrar
Idag går endast skuggor på gatorna
Men tro inte att denna tid någonsin återvänder
Malen har ätit upp kläderna i skåpen
Och Katjarzhuk finns sedan länge inte kvar
Döttrarna har hunnit växa upp och lämna denna värld
Spindelväv och vemod finns överallt
Och hos den rostiga och trasiga Singern
Sjungs nu vaggvisorna av en syrsa

Vad betyder det här? (*eller* La Cucaracha)

Den nittonde december på kullen bredvid floden
Möttes två råttor intill det som en gång var ett brandtorn
Två gamla ungarlar som bägge levt runt sjutton år
Den ene var svart, den andre grå, eller kanske var det tvärtom

Refräng:

Vad betyder det här, vad betyder det här?

Knappast på hundra år

Har någon sett, har någon sett

Sådana trevliga råttor

Efter att ha druckit ett glas vodka och ätit gurka till
Skröt den grå råttan inför den svarta:
Häng med mig, bror min, där borta i Öst, även om det är vinter
Så har man åtminstone demokrati! Och flickorna kostar ingenting

Refräng:

Vad betyder det här...

Efter att ha druckit ett andra glas och ätit talgljus till
Anmärkte vitt och brett den svarta råttan lägligt
Att det var ovärdigt och opassande att på det sättet tala illa om det egna!
De vitryska flickorna var ju vackrast av alla!

Refräng:

Vad betyder det här...

Ett moln skymde himlen, och någonstans långt borta hördes en såg
Men diskussionen hölls igång så länge det fanns vodka kvar
Plötsligt visade sig dock en smutsig katt borta från kyrkogården
Och en råtta stack iväg mot Väst, medan den andra rymde mot Öst

Översättning: Stefan Eriksson

Viktar Sjalkevitj, Stefan Eriksson och Uladzimir Njakljajeu
sjunger – eller snarare, försöker sjunga – den svenska visan
"Vem kan segla förutan vind". Minsk 2008.

Volha Ipatava, Minsk 2008.

DZMITRYJ STROTSAU FOTO: PRIVAT

DZMITRYJ STROTSAU

Denna gåva – blindhet
Denna eldens gåva
På ansiktets renhet –
Bara svarta stenbollar

Bara flammande buskar
Detta blinda åskväder
Med varenda korpuskel
Känner ögonen efter

Och kroppens mörker
Är utslitet till botten
Och förnuftets öken
Lika vit som ett offer.

Att din ängel är oövervinnelig –
Bara jag som kommer ihåg
Jag ska slåss med honom frivilligt
Jag är kraftfull och väldigt hög

Vår kamp förflyter som en flod
Här sammanflätas rot med rot
Som moln arméer kommer samman
Och skogar står och ber om mod
Och från samhälle till förort
Går ryktet att man skriver Ord

Vem springer där utan en mössa
Så pass fridfullt och så pass lugnt
Det är konstigt att ingen ser det
Han får äran och han blir lärd

Bara solen minns inte sig själv
Som ett brandtorn ilar ur bröstet
Och till mötes solen, till mötes
Stockar sig och skriar en annan

Pappa, varför är du utan mössan
Ilskna ögon skäller som hundar
Huvudstupar, dånar och hoppar
Bara gråhåriga strängar varar

Jag såg sonen ifrån gården
Han rullade nedför backen som hare
Ovan honom spillde ut sig en fågel
Blink! – och tvinnar ihop sig i flamman

Läppar drack upp himmelen, men det finns kvar för ett andetag
För ett långsamt, fullt av skulden och hoppet
Du älskar oss än
Än ska du inte gå – du kommer att gråta på tröskeln, vid en utandning

Du ska hålla om dina smala axlar
Den höga himmelen fyller du upp med frihet och barr
Låt oss skåla häftigt med våra glas!
Att andas för frihet
För en sten och för luften
Ömt
Och allt är möjligt

Och du är mellan oss
Och dina händer
Och ditt ord – himmelen på läpparna

Ögon. Magiska liknelser.

1.

En gång, när jag var väldigt liten, vaknade jag blind. Jag blev inte rädd. Jag började bara känna runt omkring mig. Och plötsligt skar jag mig jätte -jätte hårt. Det gjorde mycket ont, jag kände mig kränkt och därför började jag kalla lågt: "Mamma! Mamma!" Sedan starkare: "Mamma! Mamma!" Mamma var långt borta men hon hörde mig och sprang fram till mig. Hon hade ett stort fat i händerna. Fatet var fullt med kokande sylt. Hon hade just tagit bort det från elden. Mamma gick fram till mig och förstod genast vad som hänt. Eftersom hennes händer var upptagna av fatet, böjde hon sig över mig och började bita bort starren från mina ögon. Men det gick inte bra. Hon böjde sig längre framåt. Ännu längre. Och plötsligt spillde hon ut syltan från fatet direkt på mina små fötter. Jag började skrika av smärtan – hemskt högt. Och återfick min syn.

2.

En gång, under året 1981, när jag var student, älskade jag en flicka. Jag var väldigt upphetsad av hennes doft och ville alltid vara med henne. En gång var jag hemma hos henne. Föräldrarna tittade på teve i ett annat rum. Jag satt och väntade på henne. Och plötsligt kom hon in till mig helt naken. Troligtvis ville hon att jag skulle förundras över henne. Men jag blev blind i samma stund – på den tiden tappade jag ofta synen, ibland flera gånger om dagen. Jag kände hennes doft. Jag visste att hon var nära, men jag visste inte exakt var hon var. Jag satt på soffans kant och började krama luften omkring mig. Jag gjorde det på måfå – bara för att hon inte skulle ta illa upp. Men det gjorde hon. Hon trodde att jag var en

dumbom. Och hon förälskade sig i en annan ung man, som hade ögonen på plats. Så fort jag gick ifrån henne – återfick jag min syn. Jag gick längs en gata – det var på våren, förresten – och plötsligt fick jag syn på en gren som låg på marken. En vacker, vacker gren, full av blommor och löv. Jag tänkte bara: "Också en ensam gren. Och vad vacker den är, precis som en flicka." Och grenen sa: "Jag är flicka. Jag är bara förtrollad. Om du kysser mig blir jag din fru." Då började jag kyssa henne i blommorna. Sedan sa hon: "Så många gånger som du kysste mig, precis så många små barn får vi." Och jag kommer inte ihåg hur många gånger jag kysste henne. Två, tre, eller kanske – fyra?

3.

En gång fick jag ett ont öga på mig. (Åtminstone förklarade man den här händelsen så för mig efteråt.) Jag kom hem och lade mig. Under natten fick jag feber. Jag vaknade av en hemsk klåda. Det visade sig att hela min kropp var täckt med fruktansvärda blåsor, som blev större för varje minut. Jag hade tiotals blåsor och dessutom på väldigt oväntade ställen. Blåsorna var överallt: på hälarna, i ljumskarna, på halsen, på ryggen, på kinderna och till och med på örsnibbarna. Jag var rädd att röra vid dem, eftersom jag kände hur varbölder långsamt rörde sig under den tunna huden. På den tiden hyrde jag en lägenhet utan telefon. Jag hade bara en utväg. Jag ilade fram till dörren för att ropa på hjälp. Men uppenbarligen började varbölderna spricka av min häftiga rörelse. Jag svimmade. Men innan dess hade jag blivit blind – av ett otänkbart ljus som vräkte över mig. När jag kom till sans förstod jag genast allting.

Jag förstod att jag för första gången kunde se. Jag förstod att jag hade ögon – tiotals ögon! Just det, det var inte blåsor, det var ögon. Hela min kropp blev seende. Jag kunde se med hela kroppen. Jag såg allt som hände bakom väggarna, ovanför mig och under mig. Jag iakttog rörelser av pyttesmå dammsmulor. De där ögonen kunde se allt. Och, viktigast av allt, jag tillägnade mig omedelbart denna otroliga mängd av information. Och jag kände helt enkelt hur mitt medvetande vidgade sig. Jag var absolut lycklig. Jag hade förstått att jag inte ville flyga, att jag inte ville ha någon kvinna längre, inte ville bli en berömd poet...

Jag vill inte ha nånting – jag har allting.

Jag ser.

I ett sådant tillstånd levde jag under några dagar. Och en gång kom jag att minnas en bagatell. Jag trodde att jag måste ringa ett samtal. Jag gick beslutsamt till dörren. Men på tröskeln besinnade jag mig. Jag var ju helt naken. Dessutom – alla dessa otåliga ögon! Vem som helst kunde bli generad av en sådan uppsyn. Jag gick tillbaka till rummet. Först tog jag på mig kalsongerna, sedan tröjan, sedan byxorna, strumporna, skjortan, jackan.

Ändå hade jag bara delar på kroppen där de där omöjliga ögonen blinkade. Jag tog på mig handskarna, tryckte ned öronlappsmössan i pannan, virade halsduken om halsen. Och tog tappert ett steg mot dörren. Och... svimmade igen. Jag kvävdes liksom. Det var ju första gången det hände – ett sådant antal av ögon! Jag täppte till alla mina ögon, det vill säga – stängde av syret.

Ett steg mot dörren - det sista jag minns. Efter det blev det sjukhuset, oändliga droppslangar, förband. Någon idiotisk diagnos. I slutändan förstod ingen nånting och jag återvände till ett normalt

liv. Allting liksom återgick till gamla banor. Men sedan dess kan jag inte titta på mig själv i en spegel. Över huvud taget kan jag inte titta på en naken människokropp. Det tycks mig som om det inte är jag som tittar på den, utan – tvärtom. Och den ser rakt igenom mig. Den ser att jag är en förrädare.

4.

En gång stötte jag på en döende hund. Hon hade blivit påkörd av en bil. Hunden tittade på mig. Jag böjde mig över henne och viskade:

– Jag vill så gärna älska dig men du är så stympad. Dina inälvor är spridda över hela gatan. Jag är rädd att bli blind av vämjelse.

Hunden sade:

– Titta in i mina ögon. Och du kommer inte att se något annat. Du kommer aldrig att bli blind. För mina ögon - är dina ögon. Det är samma ögon som tittade på den nakna studentskan. Ögon fulla av tårar och tacksamhet.

Översättning: Dmitri Plax

USEVALAD STSEBURAKA

Arla blues

Vid femtiden på morgonen, vid fem
står taxibilarna med släckta ljus
Medborgarna sover i sina hus
Vid femtiden på morgonen, vid fem

Vid femtiden på morgonen vid fem
Klirrar inga glas, hörs inget snack.
Barnen drömmer om en Big Mac.
Vid femtiden på morgonen, vid fem.

Någon går till kneget
Någon drar ut i strid
Någon tar första steget
Någon sover än en tid.

Vid femtiden på morgonen, vid fem
Ligger gatan upplyst, tom
För tidigt för straff och dom.
Vid femtiden på morgonen, vid fem.

Vid femtiden på morgonen, vid fem
Kan man unna sig en smula poesi
och sno ihop en dikt med rimord i.
Vid femtiden på morgonen vid fem.

Någon går kneget
Någon drar ut i strid
Någon oförväget
Försöker sova än en tid.

Översättning: Janina Orlov

Vika Trenas i Lūnietis 2008.

VIKA TRENAS

jag ska vara din baklänges rinnande flod,
jag ska vara ditt outtalade ord
som försummas av dina läppar
hjärtat slog i ett fönster som var mitt bröst
tranan flög till söder varenda höst –
tystnaden var min vardagsklädnad
det är fröjd att få bli denna lugna flod –
varken gräs eller eka vidrör dess blod –
man kan ej se dess källa och mynning
det är fröjd att få bli detta darrande ord,
dikten gror för att nå dina läppars jord,
men den dör i den torra munnen

2007

Marselegi

i vårens bittra doft känns ensamhetens tecken
plus denna tunna sötma av parfymen
min själ och skinn, de känner lika mycket,
de känner lika lysande och bräckligt
nu får man se de andras skräck och smärta
man märker känslans gest i dessa ögon
nu börjar världen göras om igen
nu börjar man på nytt i boken bläddra –
den stora och för alla kända boken
du speglar alla dessa slitna pjäser,
de pyttebilar, gator, hus och träd
du är ett eko av det gamla kända trasslet,

(Det varma regnet)

kom hem och se, det varma regnet väntar
fast orden är befrostade till smaken
slår dessa varma droppar ner på taken
de letar längs med fönstret eft er skäl
kom hem och se, det varma regnet väntar
ditt sagoland, det finns, men det är vinter
det ömmar inom mig av is och vindar
förr läktes allting enkelt av sig själv
kom hem och se, det varma regnet väntar
kom hem och slå ihjäl min nakna tanke
kom hem och lägg dig här för ankar
Europas vemod tömmer ut din själ

2003, 2004

du finns någonstans
dit man varken tar sig
med buss eller tåg eller fl yg
tiden hålls fastkedjad
jag bläddrar igenom arkivet
av de oförglömliga känslorna
snart börjar höstens löv
sin vemodiga tango
och luft en kommer att fyllas
med berusande doft av det nybakade brödet
jag ska mata duvorna med
kärlekens sista skorpa

Översättning: Veronika Eriksson

Anka Upala, Minsk 2011.

Om den som bor ihop med mig

Den kom in i mitt liv nästan omärkligt. Jag hade flyttat till det rum, som jag nu hyr, och där stod den, i en kruka. En vanlig invånare i omtänksamma husmödrars lägenheter, vilka ibland kan ha en hel garnison av dess slag. Jag är nog en rätt hyfsad husmor, men i relation till krukväxter så har jag aldrig utmärkt mig för någon särskild omtänksamhet. När mamma ibland reste bort på tre månader och lämnade till mig att ta hand om blommorna hemma, så möttes hon vid hemkomsten bara av de allra uthålligaste och minst kräsna av sina skötebarn. Det brukade vara ungefär hälften av hela uppsättningen blommor. Nej, nu ska jag inte berätta mer om mig själv, utan övergå till det mest väsentliga.

När jag bestämde mig för att skriva om den växt, som jag bor ihop med, så betyder ju det att denna växt blir berättelsens hjälte, och då är det motiverat att beskriva den ordentligt.

Dess färg är den vanligaste av alla – grön. Nyansen är gräsgrön. Bladverket och den nedre delen av stammen påminner en citron. Alla tror att den är en citron (liksom även jag själv i början), men det är ingen citron. Etiketten som satt på den vid inköpstillfället har försvunnit, och följaktligen är även blommans släktträd borttappat, så nu är det okänt vad den har för ursprung. Under tiden hos mig har krukväxten aldrig blommat. Krukan rymmer ungefär en och en halv liter, och den är snygg, gjord av glaserad keramik. På den gräddfärgade bakgrunden har det målats små gröna blommor.

Alena Pjatrovitj, som bodde i mitt rum före mig, lämnade växten där, eftersom hon och hennes man inte hade någonstans att ställa den i deras nya lägenhet. Denna omständighet brydde sig dock inte Alenas granne Palikarpauna om, så hon placerade resolut två doftkallisior på Alenas balkong. Också tillfälligt ("fyrtioåtta dagar", sade Palikarpauna), till dess att hon kommer tillbaka. Jag tror att om jag någon gång skaffar mig en egen rumsväxt så ska jag låta den bo i Palikarpaunas lägenhet för att sluta denna onda cirkel. Men än så länge är det bara jag och Alena Pjatrovitj som bor tillsammans med främmande krukväxter.

Att bo med en någon annans blomma är fullt etiskt, till skillnad från att till exempel bo med någon annans man. Det är till och med berömvärt, eftersom jag kan föreställa mig själv som en pålitlig väninna och medhjälpare, medan det knappast skulle hamna på listan över mina goda gärningar om jag hade levt ihop med någon annans man.

Grammatiken till trots så är naturligtvis blomma ett maskulint ord. Jag kallar den för *Tsvet*.

Från början tog jag inte blomman på allvar, utan min inställning var som till alla andra rumsväxter, det vill säga likgiltig. Alena gav mig i uppdrag att vattna den, och jag vattnade när jag kom ihåg det. Eftersom föregående vattningar helt och hållet föll mig ur minnet, så kändes det hela tiden som att jag inte hade vattnat den på länge, så därför vattnade jag varje gång blomman riktigt ordentligt, till dess att den gjorde klart för mig att det räckte genom att släppa ut två vattenpölar ur krukan. Blomman var tvungen att göra två pölar, eftersom jag snabbt torkade bort den första pölen utan att fundera över anledningen till dess uppkomst på byråhyllan, ovanför vilken blomman är bosatt.

Den andra pölen gjorde mig dock orolig. Efter att ha känt på jorden i krukan med fingrarna insåg jag att blomman bodde i ett kärr. Efter denna obehagliga upptäckt bestämde jag mig för att inte vattna den alls förrän jorden torkat ut, och jag glömde förstås gladeligen bort vattningen över huvud taget. Jag påmindes om den först efter en vecka, när jag öppnade klädskalet och välte omkull en flaska med vatten till blomman.

Nu inser ni att blomman tog en stor risk, när den stannade ensam med en sådan husmor som jag. Och ni kan samtidigt förstå vilken tur jag hade med blomman, för inte en enda gång försökte den hämnas på mig för den dåliga skötseln, utan fortsatte istället att växa och växa. När Alena tittade in till mig så la hon märke till att jag trots allt hade tagit väl hand om den, och hon hittade till och med nya grenar med blad som inte hade funnits tidigare på blomman.

Svårigheter upplevda tillsammans för en närmare varandra, och så blev det också med oss. Tålamod och ömsesidig förståelse anser jag vara ett tecken på starka förbindelser av vilket slag som helst. För att vara en växt så visade sig blomman från sin allra bästa sida, och jag respekterar den verk-

ligen för detta, och därför finns det ingen tillgjordhet i våra relationer. Bara den som man respekterar går det att vara vän med. Om jag plötsligt skulle få reda på att blomman inte respekterar eller uppskattar mig, så skulle jag utan att tveka stryka bort den ur mitt liv, det vill säga jag skulle själv köra iväg den till Alena. Men blomman är inte sådan.

Alena Pjatrovitj kommer snart för att hämta blomman hos mig. Och det gör hon rätt i. Blommor ska bo med dem som... nåja, kanske inte fött, men åtminstone skaffat dem. Blomman fick Alena i present av en väninna på sin födelsedag, och därför tillåter inte samvetet mig att säga att jag inte är hemma och att Alena därför inte kan komma hit och hämta den. Troligen kommer jag att åka och hälsa på blomman när den väl har flyttat.

Nu har jag på allvar börjat fundera över om det egentligen inte vore värt att skaffa sig en egen rumsväxt, med vilken vi sedan kommer att leva ett långt och lyckligt liv.

Översättning: Stefan Eriksson

Översättaren Veronika Eriksson läser Anatol Vjartsinskis
dikt på svenska. Pinsk 2009.

ANATOL VJARTSINSKI

§§§

En gång för länge sedan
När höstens vindar brann
Kom vi och slog oss ner här,
Vi – du och jag, din man.

Vi tänkte stanna för vintern.
När våren på nytt kommer kring
Skulle vi träda vidare
In i vår eviga ring.

Nu blåser det inte mera.
I livets somriga glans
Har du och jag slutat planera
Att fly någon annanstans.

§§§

Se nu, så tinar isen snart.
Nu regnar det och allt blir renat,
Det som var gömt blir klart och bart.
Det som var splittat blir förenat.

Vi blir till människor i regnet.
Det startar åter livets lopp.
Om våren regnar det med kärlek,
Om våren regnar det med hopp.

2003

§§§

Bland alla naturens under jag minns,
Bland daggens och solens strålar
Ett annat under på jorden finns,
Det kallas en kvinnlig stolthet.

Den ska inte blandas med hat och fördärv,
Ej heller förväxlas med lekar.
Att titta föraktfullt på dumma dig
Är kvinnornas privilegium.

I den finns det något av stjärnor och berg
Och något av segerns flagga.
Godkännandet som den med sig bär
Är människokärlekens vagga.

Och om vi gör fel till vår egen favör,
Vi, fula och grova gubbar,
Det största felet av allt vi gör
Den kvinnliga stoltheten rubbar.

2008

Översättning: Veronika Eriksson

Parken intill Brest fästning

FOTO: KRISTINA HENSCHEN

Kulturhuset i Pinsk 2008.

Seminarium om Ryszard Kapuscinskis författarskap. Jag kastar en blick på Inna Dzemić, journalist, och minns hur vi träffades första gången 1997. Till höger Nasta Labada, som översätter, och vid bordet sitter Krystyna Kalinowska, ordförande i Pinsk-avdelningen för den polska föreningen i Belarus, och poeten Valeri Hryshkavets.

Det fria ordet

Litteraturdagarnas motto är det fria ordet. Det är, förstås, lättare sagt än gjort. Men det går att komma en bra bit på väg och den här antologin är ett försök att ge orden vingar.

”Vi gör en poesikväll i Pinsk”, föreslog jag Nadja Avsievitj. Året var 2002 och vårt samarbete hade då pågått i fem år. Inspirationen kom från flera håll, men de författarmöten som ägt rum åren innan var avgörande. Till bokmässan i Göteborg och till Stockholm hade jag och andra lyckats bjuda in Vasil Bykau, Svetlana Aleksijevitj och Ales Razanau. ”Poesikväll?” Nadya Avsievitj var med på noterna och snart var flera i kulturföreningen engagerade, däribland Tjeslava Dudareva och Ruslan Gagua. Alla tre var lärare, men de hade också startat den fria kulturföreningen Kalegium i sin hemstad. Med åren blev det Tjeslava Dudareva som främst stod för urvalet av de inhemska författarna.

Men det behövdes också ekonomiska muskler. Det första året fick vi två tusen kronor i transportstöd från svenska ambassaden i Moskva (det fanns ännu ingen i Minsk vid den tiden) och ytterligare två tusen kronor från socialdemokraterna i Stockholm (tack Oscar Stenström!). Eftersom författaren Maria Zennström ändå skulle besöka Belarus i slutet av maj, kunde hon ju komma till Pinsk? Alena Kasantsava och Dzmitryj Stroutsau var inbjudna till bokmässan i Göteborg i september 2002. Därmed kunde en poesikväll i Pinsk bli en bra uppvärmning för dem! De tackade genast ja! Journalisten Svieta Kurs skrev uppskattade essäer, dessutom kunde hon ju även rapportera från poesikvällen till de nationella tidningarna (främst oppositionsmedia). Tidpunkten måste bli maj. Det är en vacker period av grönskande natur!

Det första året samlades vi en medeltida klubblokal i Pinsk. Annonsen i tidningen *Pinski Vjesnik* hade stoppats eftersom vice

borgmästaren inte hade hunnit ge sitt godkännande. Men det blev ändå fullt i det rum som vi fick låna alltmedan uppläsningarna avlöste varandra.

Varför just Pinsk?

1994 läste jag boken *Imperiet* av den polske författaren Ryszard Kapuscinski. I bokens inledning skriver han om Pinsk, sin barnoms hemstad som familjen tvingades lämna 1939. När jag lyssnade på honom och översättaren Anders Bodegård på bokmässan i Göteborg fick jag en idé. Tänk om det vore möjligt att göra ett reportage med författaren och översättaren i denna stad? Att med egna ögon uppleva ett, för mig, okänt område av Europa? Dessutom komma ett spännande författarskap närmare?

Så blev det också. Vår resa 1997 blev därmed en inspirationskälla till de poesidagar som senare följde.

Efter det första arrangemanget den 31 maj 2002 var det bara att fortsätta! I Sverige blev kontakterna på Svenska institutet och med Helen Sigeland avgörande. Poesidagarna, som senare kom att kallas Litteraturdagarna, utvecklades. Hos kulturföreningen Kalegium påbörjades ett arbete med att engagera stadens ungdomar i litterära tävlingar. Vilket pris skulle ungdomarna få? "En resa till Sverige!" hörde jag mig säga. Ja, så måste det bli. Vissa år har två vunnit tävlingen och hittills har tio poesivinnare besökt Stockholm under några dagar med ett skraddarsytt program. Svenska institutet har bidragit med respengar. När Helen Sigeland slutade på Svenska institutet blev Judith Black min kontaktperson. Judith har deltagit på flera Litteraturresor i Belarus och utvecklat arrangemangen. Tack!

I Sverige har också funnits Dmitri Plax som har lika många titlar som han är en klippa för kontakterna med kultursfären i sitt forna hemland Belarus. (Han är dramatiker, författare, journalist, skådespelare m m). s

I mer än tio år har jag känt Lana Willebrand – och självklart

ville jag att denna allsidiga person skulle delta i arbetet med antologin!

På senare år har Kulturrådet deltagit med stöd för översättningar av texter. Detta har stegvis inneburit att fler och fler författarskap från Belarus uppmärksammas. Stort stöd för arrangemangen har under åren lämnats av svenska ambassadens personal i Minsk. Inte minst har ambassadörsparet Veronika och Stefan Eriksson bidragit med sitt kunnande och engagemang.

I den här antologin har vi främst använt namnet *Belarus* på vårt grannland. Officiellt heter det dock fortfarande *Vitryssland*. Varje författare eller översättare har själv valt hur de vill benämna landet. Men vi är fler och fler som använder *Belarus*. På sikt tror jag att vi kommer att byta namn, helt. Orsakerna till detta presenterar översättaren Nils Håkanson på nästa uppslag. I ett brev meddelar ständige sekreteraren Peter Englund att Svenska Akademien:

”beslutat att substantiven ’vitryss’ och ’vitryska’ framgent skall ersättas med ’belarusier’ respektive ’belarusiska’ och adjektivet ’vitrysk’ med ’belarusisk’”.

Förhoppningen är att Du som läsare ska komma närmare Belarus och dess författare! En hel värld väntar där ute. Litteraturresan blir nu också Din, om Du så önskar!

*Maria Söderberg, journalist och fotograf.
Producent för Litteraturdagarna.
Tilldelades 2007 Svenska Akademiens pris för
introduktion av svensk kultur utomlands.*

Varför Belarus?

”Problemet sitter i ordets efterled och sammanblandningen av två historiska och kulturella storheter – Ryssland och Rus. Det förra begreppet avser den statsbildning som växte fram kring Moskva och S:t Petersburg och vars historia idag är vårt samtida Rysslands historia. Det senare avser en äldre och mer kortvarig statsbildning – Kievriket, eller Kievskaja Rus – ett östslaviskt rike med centrum i Kiev, vilket existerade c a 800-1200 e. Kr. och som var en betydande europeisk makt under 900- och 1000-talen. [...] Av Kievriket fick det senare Ryssland åtskilligt i arv: den bysantinska kristendomen, den kyrilliska skriften, kupolerna, ikonerna, legenderna, de historiska anekdoterna, ett och annat stränginstrument etc. – i själva verket så mycket att historien om Ryssland med nödvändighet även inbegriper historien om Rus, vilket också speglas i den förvirrande etymologiska likheten mellan de båda orden.

Men samtidigt som den ryska historien inbegriper historien om Rus, finns det också människor som inte är ryssar, men som också förbinder sin historia med detta Rus och ger den en annan fortsättning. Så t.ex. en hel del ukrainare och belaruser, som inleder sin historieskrivning i Rus och därefter fortsätter den, inte så mycket österut, till Moskva, som västerut, till Centraleuropa. I denna historieskrivning utgör Rus inte främst en vagga för det senare ryska imperiet, även om det också gör det. Här är berättelsen om Rus istället en gyllene medeltid i det egna folkets historia, vilken därefter knyts samman – inte omedelbart med berättelsen om det moskovitiska rikets och det ryska imperiets framväxt – utan dessförinnan med berättelsen om den Polsk-litauiska staten, dvs. med polackerna, litauerna, slovakerna, judarna, tyskarna, romerna och allt vad de hette som befolkade det historiska Centraleuropa. I detta sammanhang framträder Ryssland som en granne i öster, ibland ockupant, men

ofta kompis och kavaljer. Dock är Ryssland för dessa ukrainare och belaruser något annat än det egna. Egenarten i detta område är just att det varken är helt ryskt eller helt centraleuropeiskt, utan ett mellanting.”

(Efterord av Nils Håkansson, Vasil Bykaus "Veteranen", 2008).

Vid det så kallade Svenskberget i Brestregionen 2008.
Kullar eller stora högar brukar allmänt omnämnas som
”svenskhögar” i Belarus, skriver historikern Andrej Kotljarchuk
i boken *Svenskar i vitrysk historia och kultur* (2007). Det finns även
gamla bosättningar, som kallas för ”Svenska kulan”. De, och
kullarna, är minnesmärken från den belarusiska medeltiden och
har egentligen ingen anknytning till Sverige, förutom att den
svenska hären under det Stora nordiska kriget (1700–1721) använde
dem för att utveckla sin tross och tyghus.

Inga-Lina Lindqvist läser
i Mikasjevitjy 2003.

Alena Ivannikava, skådespelare och teaterregissör, Minsk, har framfört de översatta texterna genom åren. Här i Mikasjevitjy 2003.

Mikasjevitjy 2003.

Pjäsen "Baruch Emanuel" av Dmitri Plax sattes upp av Natalie Ringler på Nationalteatern i Minsk 2003. Här spelas den i Luninets 2004 med Aljaksandr Maltjanau i rollen som Man.

Luninetz stadsmuseum, lokal för framträdande.

Jury Humaniuk, Hrodna, läser
i Luninets 2004.

Helen Sigeland får en välkomstpresents
i skola nummer fyra.

Andrej Chadanovitj framträder i skola
nummer fyra i Luninets 2004.

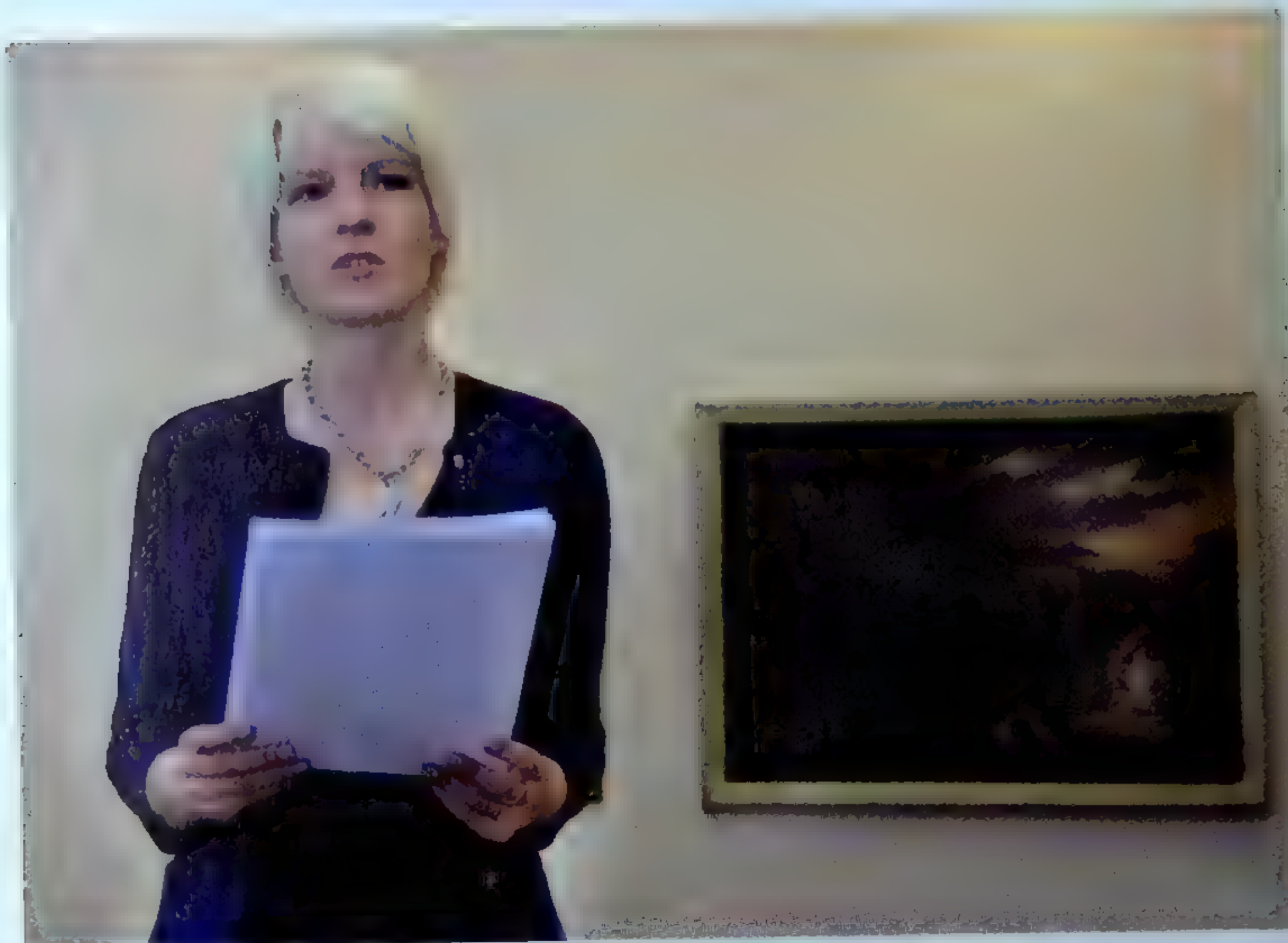

Besök i Ruzjany 2005, ett palats i ruiner i Brest län.
Det omnämns första gången i mitten av 1550-talet och
byggdes av polsk-litauiska Sapiiega-ätten.

Majgull Axelsson och Jenny Tunedal
i Minsk 2005.

Majgull Axelsson, Hanna Hallgren
och Jenny Tunedal möter publiken.
Författarkväll i Minsk på det
belarusiska biblioteket. 2005.

Hrodna uniwersitet, aulan.
2005.

Hanna Hallberg, Hrodna 2005.

Stadsvandring i Hrodna 2005
med Uladzimir Arlou i räten.

Stadsvandring i Hrodnas
gamla stad 2008.

Signering (1).
Ryhor Baradulin i "Röda kyrkan",
Sankt Simeon och Helena kyrkan, Minsk.
2006.

Signering (2).
Katarina Frostenson, Minsk.
2011.

Signering (3).
Anders Bodegård i
Luninets.
2008.

Signering (4).
Arne Johansson
i Luninets,
2004.

Signering (5).
Leanid Dranko-Majsiuk, Pinsk.
2007.

Signering (6).
Zmitser Vajtsiusjkevitj, Pinsk.
2007.

Andreas Mattsson.
Visning av nya sporthallen i Pinsk.
2009.

Erik Bergquist jagar insekter.
2007.

Stadshuset, Hrodna.
2008.

Butrimovitj palats från 1780-talet.
Länge förfallet, idag renoverat.
Pinsk 2009.

På väg till Hrodna; ett uppehåll vid Mir slott –
ett världsarv som började byggas på 1400-talet.
2008.

Claudia Marcks, Astrid Trotzig,
Erik Bergquist och Nasta Labada.
Körsång.
Hrodna universitet.
2008.

Astrid Trotzig framträder på en
improviserad scen på innergården
i det hus där svenska ambassaden ligger.
Minsk 2007.

Cilla Naumann läser söndag förmiddag i Salihorsk. Åhörarna fick kännedom om framträdandet samma morgon. Arrangörerna var inte säkra på att mötet skulle få genomföras.
2008.

Salpetergruvan, Salihorsk.
2008.

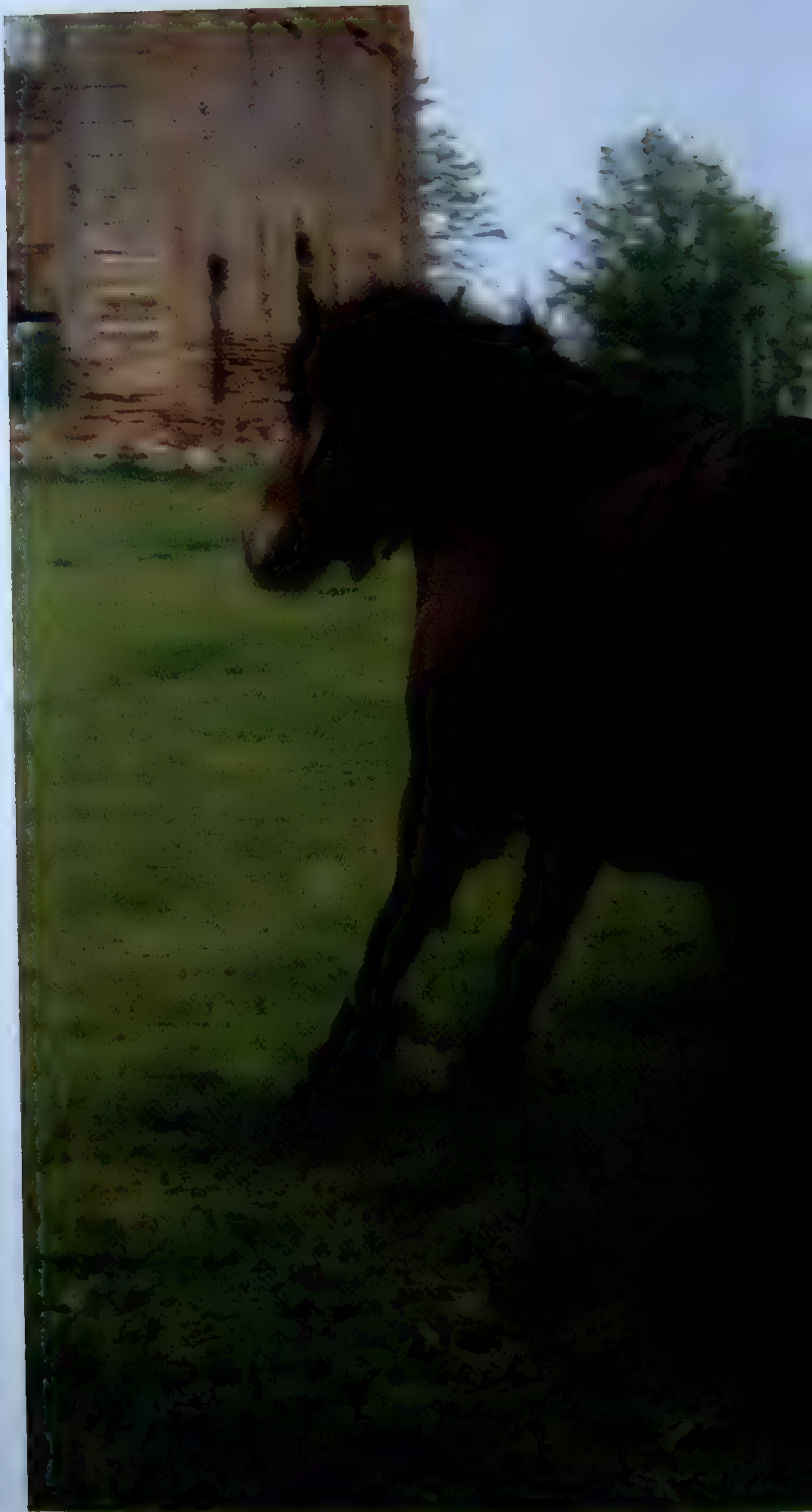

Byn Rubel utanför Pinsk.
2003.

Volha Rizmakova, lärare
och översättare, i Ruzjany.
2005.

2010 års Litteraturreresa startade i Vilnius.

Här vid Gryningens port, Ausros Vartai. Porten var, när den byggdes på 1600-talet, en symbol för det polsk-litauiska-belarusiska kungadömet.

Den var ursprungligen en del av en försvarsmur.

Med på stadsvandringen: från vänster Dmitri Plax, Ann Wikström, Zoi Santikos, Azar Mahloujian, Janina Orlov, Agneta Pleijel och Maciej Zaremba.

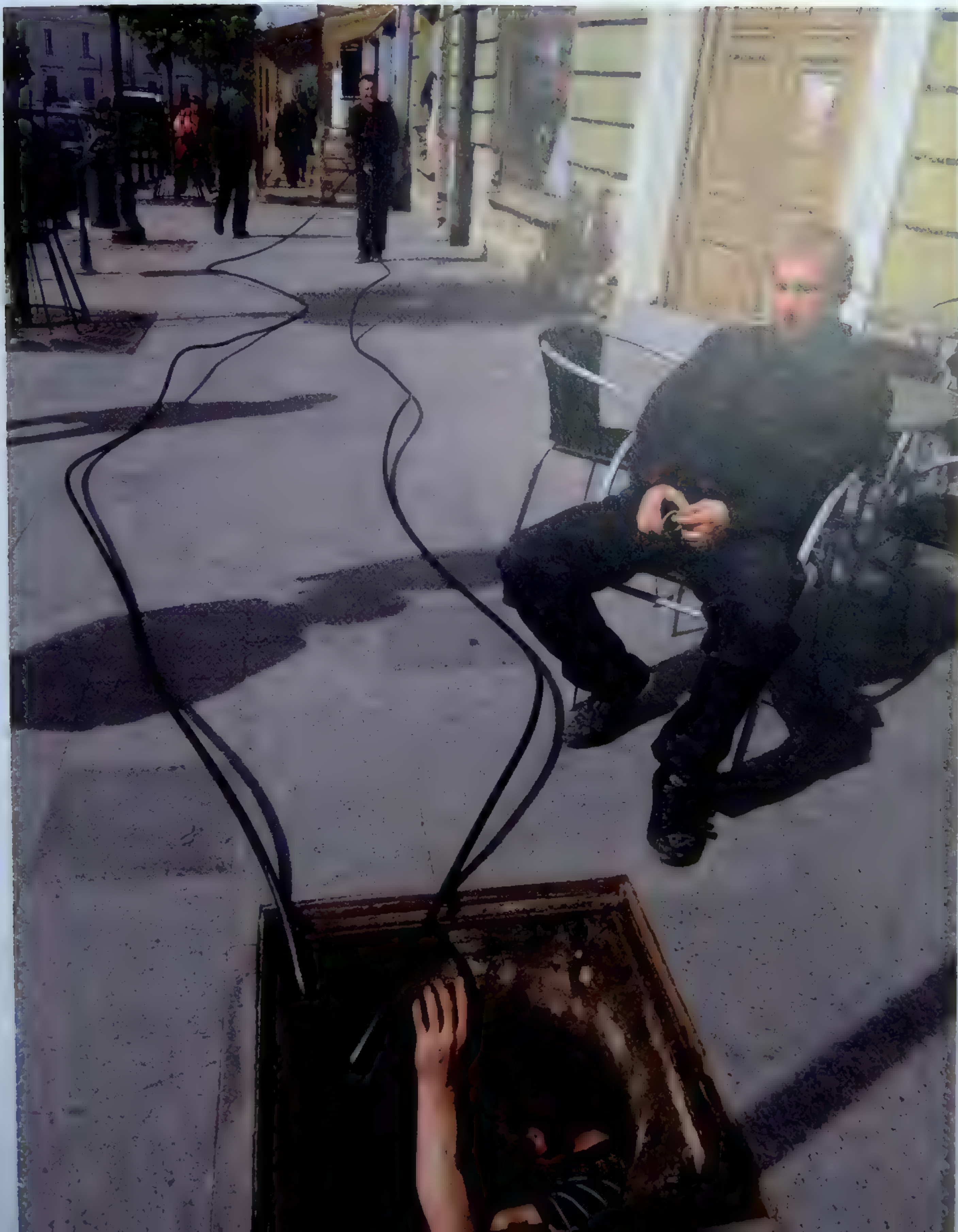
Vandring i Vilnius gamla kvarter.
2010.

I Gryningens port finns ett kapell med väggar
fyllda av silverplåtar; tiotusentals avhuggna armar,
ben och hjärtan. Det är symboliska
offergåvor som satts på plats under flera hundra år.

"Men vad gör ni?"
"Drar Internet".

Fortet i Brest byggdes under 1800-talet av Ryssland och stod klart 1914. När Tyskland anföll Sovjetunionen den 22 juni 1941 låg fortet precis vid gränsen mellan länderna. Det sovjetiska försvaret i den övriga staden bröt samman, men c a 3 500 soldater sökte sig till fortet och fortsatte motståndet mot tyskarna.

Fortet är ett av det forna Sovjetunionens främsta minnesmonument över andra världskriget.
2011.

Brest. Fortet med sin stridsvagnspark
från andra världskriget.
Barys Pjatrovitj och Nils Håkanson.
2011.

Litterär afton i Ungdomens Palats i Brest.
2011.

Visst var musiken fin, men det som roade mest
var Ulf Starks barnbok *Diktatorn*.
Den lästes med stor inlevelse på belarusiska
av Viktor Sjalkjevitj.

Ulf Stark och Janina Orlov besökte barnbibliotek i
Minsk, Pinsk och Brest.
2011.

Ola Larsmo, ordförande i Svenska PEN, pratade om arbetet för författare, journalister, översättare och förläggare i olika länder, men även om försvaret av yttrandefriheten.

Alena Ivannikava önskade en avskedsbild med de svenska författarna Katarina Frostenson och Ulf Stark.

Cilla Naumann i
Polatsk 2008.

Medverkande på scenen från Sverige 2002 – 2011

2011

Katarina Frostenson, Ola Larsmo, Janina Orlov,
Dmitri Plax och Ulf Stark.

2010

Azar Mahloujian, Janina Orlov, Dmitri Plax, Agneta Pleijel
och Maciej Zaremba.

2009

Peter Fröberg Idling, Andreas Mattsson, Mikael Niemi,
Annika Norlin och Oline Stig.

2008

Cilla Naumann, Ida Börjel, Solja Krapu, Anders Bodegård,
Ingela Bendt och Dmitri Plax.

2007

Erik Bergqvist, Claudia Marcks, Dmitri Plax och Astrid Trotzig.

2006

Åsa Maria Kraft, Alexandra Kronqvist, Kajsa Öberg Lindsten och
Håkan Bravinger (*sjuk i sista stund, men deltog med översatta dikter*).

2005

Majgull Axelsson, Hanna Hallgren och Jenny Tunedal.

2004

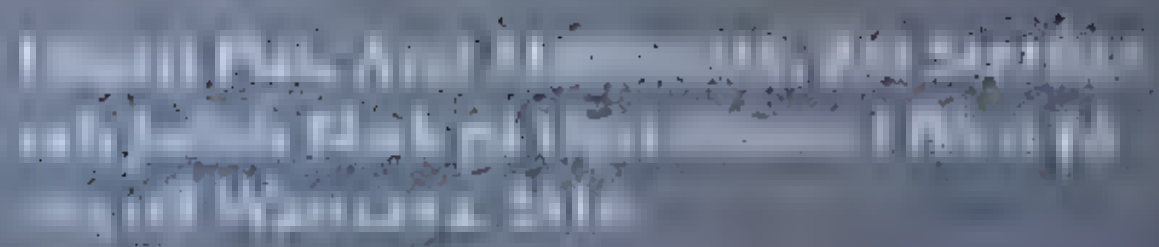
Arne Johnsson och Marie Lundquist.

2003

Inga-Lina Lindqvist

2002

Maria Zennström och Lana Willebrand.

Gränsfloden Bug mellan Belarus och Polen
genom ett tågönster med regndroppar.

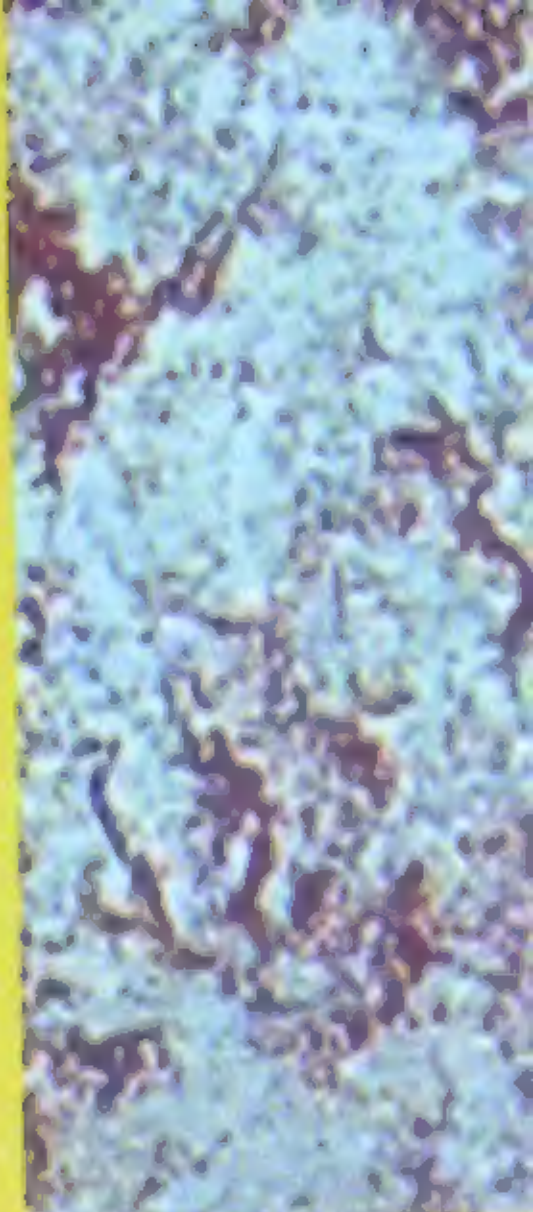
*det är fröjd att få bli detta darrande ord,
dikten gror för att nå dina läppars jord,
men den dör i den torra munnen*

(från dikt av Vika Trenas)

**MID
SOM
MAR**

www.midsommarforlag.se

Irina Babitj läser sin dikt i programpunkten
”60 minuter med kvinnlig poesi”.
Första poesitävlingen för skolungdom
arrangerades i Pinsk 2003. Hundratals elever
har under åren medverkat. Första pris är en
resa till Sverige.
Teater Polesien, Pinsk 2009.

LITTERARTURRESAN har under åren 2002 till 2011 gått till följande platser: Baranavitjy, Brest, Hrodna, Luninets, Minsk, Mikasjevitjy, Polatsk, Salihorsk och Pinsk. Producent har varit Maria Söderberg i nära samarbete med kulturföreningen Kalegium, Pinsk, och Svenska institutet. Dessutom har Statens kulturråd deltagit de senaste åren. Den svenska ambassaden i Minsk har haft stor betydelse för att olika arrangemang har kunnat genomföras. Dock hade inget alls kunnat ske om det inte funnits lokala arrangörer på plats som ibland tagit betydande administrativa och politiska risker. Många av de medverkande författarna från Belarus (Vitryssland) har inte tillstånd att framträda på offentliga scener. Men, de gör det ändå.

OMSLAGSBILD: Vera Burlak framträder i en liten lokal i Baranavitjy 2007.

Det är sista framträdandet under resan, en söndag förmiddag. Sonen Kastus kränger fram och tillbaka i hennes famn. Näste talare Uladzimir Njakljajeu kommer till undsättning och uppläsningen fortsätter.

Valjantsin Akudovitj
Svetlana Aleksijevitj
Uladzimir Arlou
Ryhor Baradulin
Vera Burlak
Vasil Bykau
Andrej Chadanovitj
Jaryna Dasjyna
Leanid Dranko-Majsiuk
Volha Ipatava
Aljaksandr Fjaduta
Alena Kasantsava
Ryszard Kapuściński
Artsiom Kavaleuski
Valeryja Kustava

Maryja Martysevitj
Valzjyna Mort
Uladzimir Njakljajeu
Ales Pasjkevity
Barys Pjatrovitj
Dmitri Plax
Ales Razanau
Ljudmila Rubleuskaja
Vital Ryzjkou
Viktar Sjalkevity
Dzmitry Strotsau
Usevalad Stseburaka
Vika Trenas
Anka Upala
Anatol Vjartsinski

Språket som svalan bor i dess hjärta.

En diktrad av Volha Ipatava som vi kan se
som en hälsning: Följ med på en litterär resa!
Belarus (Vitryssland) är ett av våra grannländer
i Europas mitt. I denna antologi finns unika
författarskap att upptäcka – och återupptäcka!

